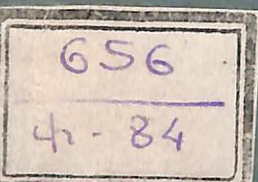

ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԿԱՊԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ
ՅԵՎ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԿԱՊԻ ԺՈՂՈՐԴԱՏԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅԱՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1940

01 OCT 2010

PM

ԽՍՀՄ ԿԱՊԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏ

Арм.

2-6435

656

Կ-84

ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԿԱՊԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ
ՅԵՎ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ
ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Кн. № 18006

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԿԱՊԻ ԺՈՂԿՈՄՍՏԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅԱՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ • 1940

28 AUG 2011

39880-63

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՌԱՋԱՑԵԼ ՅԵՎ ԶԱՐԳԱՑԵԼ ԿԱՊԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Մեր ժամանակներում նամակը, հեռագիրը, հեռախոսային խոսակցությունը, ռադիոհաղորդումը համարվում են սովորական, առօրյա յերևույթ: Սակայն մարդիկ միշտ էլ, վոր ունեցել են կապի այդ կատարելագործված միջոցները:

Հին ժամանակներում, յերբ էն յեղել վո՛չ հեռախոս, վո՛չ հեռագիր, վո՛չ ռադիո, վո՛չ յերկաթուղի և վո՛չ ել ավելացիա, կապ սահմանելու միակ միջոցը յեղել է բանավոր հաղորդումը հետևակ սուրհանդակների միջոցով:

Մարդկային հասարակության ամբողջ պատմության ընթացքում կապի միջոցները զարգանում էին նույն արագությամբ, ինչ արագությամբ վոր զարգանում էին մարդկային հասարակության արտադրողական ուժերը¹: Այդ պատճառով, ուսումնասիրելով կապի պատմությունը, մենք հանդիպում ենք հազարամյակներով չափվող այնպիսի ժամանակաշրջանների, վորոնց ընթացքում կապը համարյա չի զարգացել, և ընդհակառակը՝ կապի բուռն աճման ու զարգացման շրջանների:

Դասակարգային հասարակության մեջ, վորտեղ արտադրության միջոցներն ու գործիքները գտնվում են տիրող դասակարգերի՝ ստրկատերերի, Ֆեոդալ-կալվածատերերի, կամ բուրժուազիայի ձեռքին, կապի միջոցները ծառայում են վորպես աշխատավորությանը ստրկացնելու, ճնշելու և շահագործելու միջոց:

¹ «Արտադրության գործիքները, վորոնց միջոցով նյութական բարիքներ են արտադրվում, մարդիկ, վորոնք շարժման մեջ են դնում արտադրության գործիքները և իրագործում են նյութական բարիքների արտադրությունը՝ չորհելով վորոշ արտադրական փորձի ու աշխատանքի ունակությունների, — այս բոլոր տարրերը միասին կազմում են հասարակության արտադրողական ուժերը»: («Համկ(բ) պատմություն, համառոտ դասընթաց», էջ 161):

Միայն մեզ մոտ, ԽՍՀՄ-ում, սոցիալիզմ կառուցած յերկրում, վրտաեղ վերջնականապես վերացված են շահագործող դասակարգերը և լիովին վժնչացված մարդու կողմից մարդու շահագործումը ծնող պատճառները, կապի միջոցները գտնվում են աշխատավորութան ձեռքում, ծառայում են ամբողջ ժողովրդին, սոցիալիստական շինարարութան գործին, մեր յերկրի հզորութան ու պաշտպանունակութան բարձրացման գործին:

ԿԱՊԻ ՇԱԳՈՒՄԸ

Հաղորդումները հանձնելու կարիքն առաջին անգամ պետք է ծագեր դեռ սրանից 20—25 հազար տարի առաջ նախնադարյան համայնական կարգերի շրջանում¹, յերբ մարդը, ոգտվելով քարե կոպիտ գործիքներից և նեւ ու աղեղից, ուտելիք հալաքելուց և մանր դաղանների վորսից, անցավ խոշոր դաղանների վորսին: Նախնադարյան համայնքի անդամներին հալաքելու, վտանգի, հետապնդող դաղանի մասին նախադուշացնելու համար և այլն կարող եր ուղարկվել համայնքի անդամներից մեկը (հետիոտն սուրհանդակ): Դա յեւ հենց կարող եր լինել նախնադարյան կապի սկիզբը²: Հետիոտն սուրհանդակը և բարձրացրած ձեռքը նախնադարյան մարդու փոստն ու հեռագիրն եյին:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ ՅԵՎ ԳՐԻ ՍԿԻԶԻԸ

Կապի այդ նախնադարյան միջոցները հասարակութան հետագա զարգացման հետ միասին աստիճանաբար կատարելագործվում և լրացվում են:

¹ Նախնադարյան-համայնական կարգերում մարդիկ ստիպված եյին աշխատել միասին, որինալ, միասնաբար ձուկ վորսալ, բնակարան շինել, վորս անել: Քարե գործիքները և հետո յերեսն յեկած նետն ու աղեղը բացառում եյին բնության ուժերի և գիշատիչ կենդանիների դեմ, միայնակ պայքարելու հնարավորությունը:

«...Ընդհանուր աշխատանքը տանում և դեպի արտադրութան միջոցներ, հալասարապես և արտադրութան պրոդուկտների ընդհանուր սեփականություն: Այստեղ արտադրութան միջոցների մասնավոր սեփականության մասին դեռեւս զաղափար չունեն, յեթե չհալվենք արտադրութան միջանի գործիքների անձնական սեփականությունը,—գործիքներ, վորոնք դրա հետ մեկտեղ հանգիստնում են գիշատիչ դաղաններից պաշտպանվելու գործիքներ: Այստեղ չկա շահագործում, չկան դասակարգեր»: («Համկ(բ)ի պատմություն, համառոտ դասընթաց», եջ 166—167):

² Այդ շրջանի կապի մասին կարելի յե խոսել միայն յենթադրությամբ, քանի վոր այդ մասին ստույգ տվյալներ չկան:

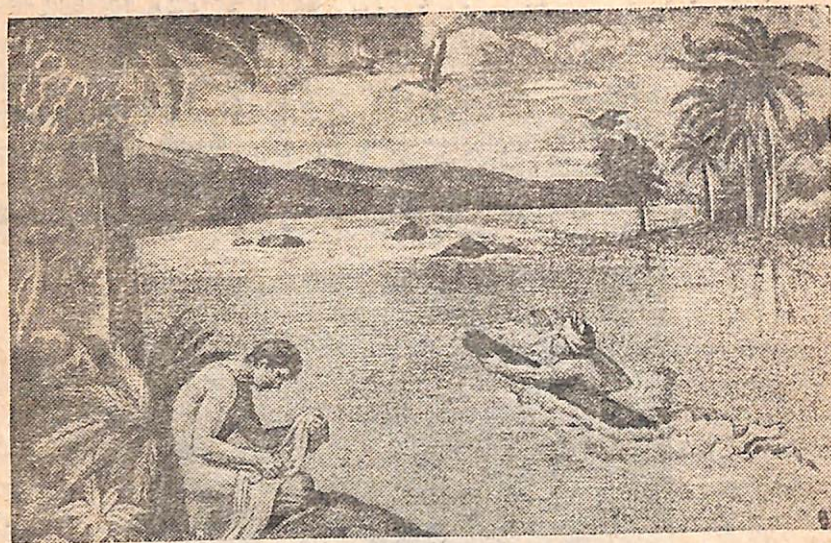
Տրանսպորտի առաջին միջոցները՝ դահուկները, սահնակները և քարշակները յերեսացին հին քարե դարի վերջում, մոտավորապես 8—10 հազար տարի առաջ: Միքիչ ավելի հետո մարդիկ սովորեցին փորել մակույկներ: Փոխանակության և պատերազմական ընդհարումների շատացումից զարգացան տրանսպորտի ավելի կատարելագործված միջոցներ՝ անվավոր սայլակները, թիառագաստանալները, վորոնք հեծելածիու ոգտագործման

Հետիոտն սուրհանդակ

հետ միասին զգալիորեն արագացրին հաղորդումների հանձնումը մեծ տարածության վրա:

Մենք դիտենք բանավոր հաղորդման միջոցով լուրերի արագ տարածման շատ դեպքեր, վորոնք մինչև մեր օրերը գոյություն ունեն Աֆրիկայի, Հարեշտանի և Ադամաստանի վորոշ ցեղերի մեջ: Մեզ մոտ Խորհրդային Միությունում դաղանների, կիրգիզների, թուրքմենների, կարա-կալաիցիների մոտ կապի այդ միջոցը նույնիսկ հատուկ անուն ուներ «ուզունկուլաղ», վորը նշանակում է մեծ կամ յերկար ականջ: Դրա մեջ մտնում էր նաև զանազան խաղաղական և պատերազմի տարիներին շատ նորություններ զարմանալի

Սուրիանդակն անցնում է գետը, նրա գլխակապի մեջ նամակներ կան

արագութեամբ ելին տարածվում Ղաղախստանի անապատներով ու թուրք-մենաստանի ավազուտներով այլ «ուզունկուլաղէ» միջոցով: Պատահում էր, վոր հեռավորը ղեռ հաղորդած չէր լինում չտարին, վոր Դուռովը պարտվել է Ակալուրինսի մոտ կամ Աննենկովը՝ Սեմիրեչեյում, իսկ ուզրեկ կամբիր-բանակայիններն արդեն տեղեկացնում էին, վոր Դուռովը ու Աննենկովի սպիտակ-զվարդական բանդաները ջախջախված են և նահանջել են անապատ-

Նամակներ «խոսող» իրերից

Այն ժամանակ, յերբ մարդիկ ղեռ գրել չգիտեին, նամակները կաղծվում էին այնպիսի իրերից, վորոնք միմիայն իրենց տեսքով «խոսում են»: Յերբ հնդեկների մի ցեղը պատերազմ էր հայտաբարում մյուսին, նա ուղարկում էր մի փունջ նետ, իսկ յերբ հաղություն կամ բարեկամություն էր առաջարկում, ապա ուղարկում էր ծխամորճ և մի պարկ ծխախոտ: Այստեղից էլ առաջացել է «հաղորդական ծխամորճ» անունը:

ների խորքը: վերջին նորությունները նրանց հայտնած էր լինում մի վորեն զազախ ճամբորդ:

Բերանացի հաղորդման այսպիսի արագութեանն Ասիայում նպաստում էր նաև այն հանգամանքը, վոր նրա ամբողջ հյուսիսային մասը տափաստան է՝ ձիուն մատչելի, իսկ այդ տափաստանի բնակիչները, հասարակական-կենցաղային զարգացած հարաբերություններով կապված լինելով միմյանց հետ, բնածին ձիավորներ են:

Ծառի կեղևի, վոսկրի, յեղջյուրի կամ փայտե տախտակի վրա նկարելու ձև, կամ փայտի վրա փորելու ձև ունեցող գրի ծագումը հնարավորութուն տվեց սուրհանդակի միջոցով հայտնել վոչ միայն բանավոր հաղորդումներ, այլև նամակ գրել: Սուրհանդակով նամակ ուղարկելու առաջին տեղեկությունները վերաբերում են բրոնզե դարին: Մինչև մեր թվականության XII դարին վերաբերող գրվածքներից մեկում՝ «Իլիականում» նկարագրված է, թե ինչպես ցեղապետը սուրհանդակի հետ նամակ է ուղարկում: Նամակն իրենից ներկայացնում էր իրար կպած ծալովի տախտակներ:

ՏԵՍՈՂԱԿԱՆ ՅԵՎ ՀՆՁՅՈՒՆԱՅԻՆ ԿԱՊ

Բայց յեթե ձին «թռչում է» հետևակից արագ, ապա լույսն ու հնչյունը «թռչում են» ձիուց ավելի արագ: Ահա թե ինչու նահապետական ցեղերի ու տոհմերի պատերազմական առաջին ընդհարումներն առաջ են բերել այն ժամանակ տեսողական (լույսային) և հնչյունային կապի ամենարագ միջոցների զարգացումը:

Ուղղմական արտակարգ լուրերի հաղորդման համար սկսեցին ոգտագործել վառվող խարույկների ծուխն ու կրակը: Խարույկը յերևում է համարյա 15 կիլոմետր հեռավորության վրա: Նկատելով ծուխը (ցերեկով) կամ կրակը (գիշերով), դիտողը վառում էր նախորդ պատրաստած իր խարույկը, այդ նկատում էր հարևան դիտողը, ու մի րոպեյից հետո նրա մոտ էլ էր բոցավառվում կրակը և այլն: Որինակ, պատերազմի լուրը տարածվում էր մեծ արագութեամբ:

Կապի այս ձևի հաղորդումը գոյութուն ուներ հաղարավոր տարիներ և, իմիջի ալուց, լայն դործադրութուն գտավ 1916 թ. Սեմիրեչեյում, կիրգիզների և զազախների մասսայական ապստամբության ժամանակ ընդդեմ ցարական կառավարության: Կիրգիզներն ու զազախները խարույկներով հայտնում էին միմյանց ինքնակալական զաղութարարների, սպաների և կուլաների դեմ սկսված պատերազմի մասին:

Լուրերի հաղորդումը ծխային աղղանջաններով

Հին ստրկատիրական¹ Հունաստանում II—IV դարերում (մեր թվականությունից առաջ) պատերազմների ժամանակ զոր-
ծազրվում էր հին պատմաբանների նկարագրած ջահային «հեռա-
զիրը»: Մեկից մինչև հինգ վառված ջահերի բարձրացման միջո-
ցով կարելի չէր հաղորդել հունական ալբուրենի յուրաքանչյուր
տառը, հետևաբար և ամեն մի հաղորդման բնագիրը: Այդ ար-

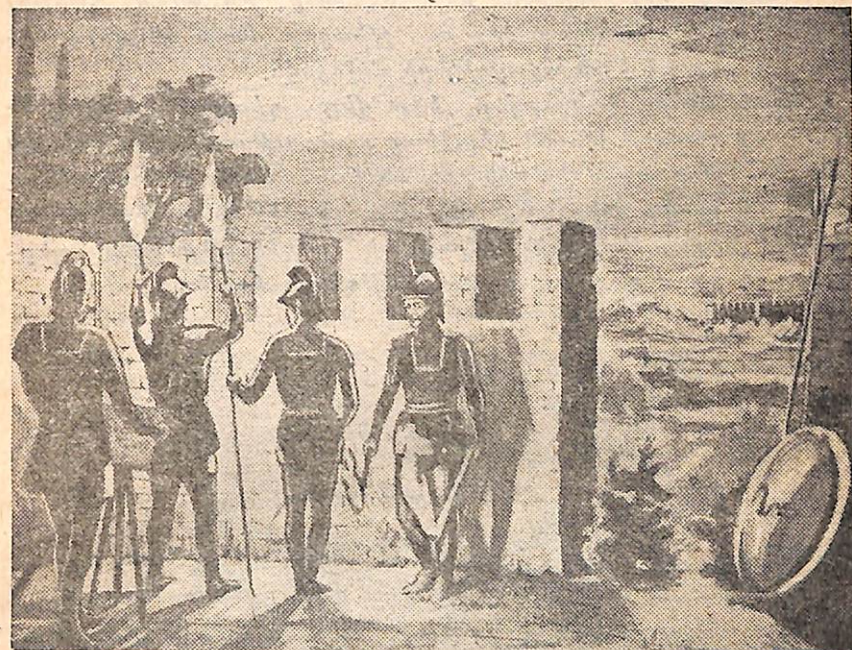
¹ Ստրկատիրական կարգերում արտադրության միջոցներն ու արտադրու-
թյան մեջ աշխատողները հանդիսանում էին ստրկատիրոջ սեփականությունը:
«...Այստեղ արդեն չկա հասարակության բոլոր անդամների ընդհանուր և
ազատ աշխատանք արտադրության պրոցեսում,—այստեղ տիրապետում է չա-
խատող ստրկատերերի կողմից շահագործվող ստրուկներին հարկադիր աշխա-
տանքը: Ուստի և չկա արտադրության միջոցների, ինչպես նաև արտադրու-
թյան պրոդուկտների ընդհանուր սեփականություն ևս: Նրան փոխորինում է
մասնավոր սեփականությունը: Այստեղ ստրկատերն առաջին և հիմնական
լիարժեք սեփականատերն է:

Հարուստներ և չքավորներ, շահագործողներ և շահագործվողներ, լիբերալ-
ներ և իրավապաշտներ, դաժան դասակարգային պայքար նրանց միջև,—այս
է ստրկատիրական կարգերի պատկերը»: («Համկ(բ) պատմություն, համա-
ռոտ դասընթաց», էջ 167—168):

դեն խարույկներով կատարվող նախկին աղղանջանման խոչոր
կատարելագործումն էր:

Լուսավոր աղղանջաններով կապը եկեղորդապտերների զու-
գակցությունամբ—մինչև որս ել պահպանվել և, վերադառնալով
ոժանդակ միջոցներից մեկը ռազմական գործում:

Կապի մյուս հին ձևը, վերը հիմնված և արդեն հնչյունա-
յին աղղանջանի վրա և սուաջացել է ռազմական առաջին ընդհա-

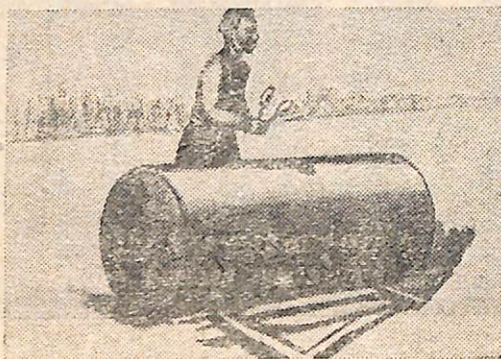
Ջահային «հեռագիրը» Հունաստանում (II դար. մեր թվակ. առաջ)

րումներից—դա թմբուկն է. մեծ թմբուկի ձայնը լսվում է շատ
հեռու, մասնավոր գելերը: Հարավային յերկրներում—Կենտրո-
նական Աֆրիկայի և Ալատրալիայի նեղր ժողովուրդների մոտ
թմբուկներով աղղանջանը պահպանվել է մինչև այժմ:

Անգլիական մի արշավախումբ, վերն իմպերիալիստական պատերազմի ժա-
մանակ աշխատում էր Աֆրիկայի կենտրոնում, նեղրերից խմացավ «մարդկան-
ցով լցված մի մեծ մակույկի» խորտակման լուրը: Այդ գերմանական սուզա-
նավի կողմից «Լուզիտանիա» չոզենավի խորտակման լուրն էր, վոր 2—3 որվա
ընթացքում թմբուկների միջոցով հաղորդվել էր 2 հազար կիլոմետր տարա-
ժուրթյան վրա:

Աղավինների իրենց հաբազատ բունը վերադառնալու ընդունակութիւնը շատ վաղուց էր նկատուած: Սրանից ավելի քան 2000 տարի առաջ հուններն աղավինների միջոցով իրենց յերկրի բնակչութեանը տեղեկացնում էին ուղղակի խաղերի արդշունքների մասին: Շատ հին ժամանակներում Հռոմի կրկեսային հրապարակներում բարձրանում էին թևավոր լրարեւները և հաղորդում կայսրութեան բնակչութեանը, թե ով է հաղթել մրցումներին: Յեզիպտացիք ու չինացիք շտապ հաղորդումները կատարում էին աղավինների միջոցով:

Աղավինները կանոնավոր խնամվելու դեպքում կարող են թռչել մի ժամում 60—80 կիլոմետր արագութեամբ: Հայտնի են դեպքեր, յերբ աղավիններին բաց են թողել տնից 1000 կիլոմետր հեռու, և նրանք հենց նույն օրը վերադարձել են տուն: Հատուկ ուղակով նրանց թաթիկին ամբարցված տեղեկութիւնները պերճախոս կերպով վկայում են նրանց թռիչքի մասին:

Տեղեկութիւնների հաղորդումը հնչյունի միջոցով: Նկարում—Աֆրիկայի մեզերի ցեղի քմբուկային «հեռագիրը»: Այս «հեռագիրը» Աֆրիկայում ոգտվում են և մերկայումս:

Սրանից 70 տարի առաջ—1870 թվին պատերազմ ծագեց Պրուսիայի և Ֆրանսիայի միջև: Փարիզը չըջապատված էր թշնամիներով և կտրված աշխարհից: Պաշարվածները վոչ մի կապ չէին կարողանում պահպանել իրենց յերկրի և Ֆրանսական զորքերի հետ: Այդ ժամանակ էր ահա, վոր նրանք հիշեցին աղավիններին: Ողապարիկի վրա բարձեցին վանդակների մեջ դրված թռչունները: Ողապարիկը թռավ թշնամու գիւղերից և իջավ Ֆրանսական զորքերի մեջ: Աղավիններին կապեցին զեկույցներ, և նրանց բաց թողին: Չնայած թռչուններն ստիպված էին վերադառնալ ուղղմաճակատի վրայով,

վորտեղ հրաձգութիւն էր տեղի ունենում, այնուամենայնիվ շատ աղավիններ փարիզ հասան, և պաշարվածներն ստացան յերկար սպասած տեղեկութիւնները: Փորձը կրկնվեց մի քանի անգամ: Աղավիններից մեկն այդպիսով մի քանի ճանապարհորդութիւն կատարեց ուղղմաճակատի վրայով:

1914—1918 թ. թ. համաշխարհային պատերազմի ժամանակ թիկունքում և ճակատում ողորդւած էին ստացիոնար և շարժական աղավնակայանները: Կովի զաշարի վրայով, ծխադառնեղների միջոցով թռչում էին փոստատար աղավինները: Արկիբը կտրատում էին հեռադրալարերը, վայր էին դրում լուսավոր աղղանշանները: Գնդակները հասնում էին համալարներին և սուրհանդակներին, սակայն դժվարութեամբ էին վայր դրում բարձր թռչող կապավոր աղավիններին:

Ռուսական մեծ աղավնակայանները դտնվում էին արեմուտքում, ամբողջների մեջ: Գլխավոր աղավնակայաններն էին Բրեստ-Լիտովսկը և Վարշավան: Աղավնային կապը տարեցտարի կատարելագործվում է և մեծ նշանակութիւն ձեռք բերում:

Այժմ փոստատար աղավնու թաթիկին ամբարցնում են ալյումինե մի պարկուճ, վորի մեջ դրվում է 25 մանրակար ֆոտոթերթիկ՝ նկարված հաղորդումներով: Շնորհիվ այն հանդամանքի, վոր ֆոտոնկարը վերարտադրում է տեքստը խիստ փոքրացրած ձևով, մեկ աղավինի կարող է 35 հազար խոսք հաղորդում հասցնել: Հնարված է նաև մանրակար ֆոտոապարատ, վորը բոլոր փականներով կշռում է մոտ 40 դրամ: Դա կազմում է թռչունի կշռի մեկ տասերորդը:

Ապարատը դործում է ավտոմատ: Աղավնու կրծքին ամբարցված ապարատը վորոչ ժամկետներ, վորոնք նկատի ունեն նրա թռիչքի արագութիւնը, չիսկացնելով փականը, նկարում է վայրերը:

ՓՈՍՏԻ ՍԿԻՁԲԸ

Հին Արեւելքի խոշոր պետութիւններում՝ Յեզիպտոսում, Ասորեստանում, Պարսկաստանում և Չինաստանում, մեր թվականութիւնից 2—3 հազար տարի առաջ արդեն գոյութիւն ունեւ պետական փոստ: Պարսկական Կյուրոս թագավորի օրով (մեր թվ. առաջ V դարում) նրա լայնածալալ միապետութեան ճանապարհներին հիմնվում էին փոստային կայաններ, վորտեղ պահվում էին սուրհանդակներ և հերթափոխ ձիեր:

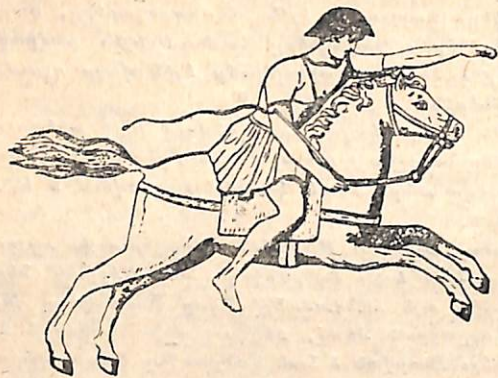
2400 կիլոմետր յերկարութեամբ մի ճանապարհի վրա 111 կայան կար. նամակները տեղ էին հասցվում ետաաֆետով՝ 5—7 օրում:

Մեր թվականութեան առաջին դարից մինչև 5-րդ դարը Հռոմում գոյութիւն ունեւ պետական փոստ իր փոստակայաններով, մարդիկ փոխադրող հերթափոխ ձիերով ու սայլակներով՝ կազմակերպված արեւելյան միապետութիւնների օրինակով:

Նամակները դրվում էին պապիրուսի (սա մշակվում էր Նե-

դոսի դելտայում աճող մի բույսից) կամ յերկտակ ծալվող տախտակների վրա, վորոնք մոմի շերտով եյին ծածկված: Տախտակները վալերացվում եյին ժապալեններով ու կնիքով:

Վ դարի վերջում Հռոմեական կայսրության անկումից հետո

Հիմ հռոմեական հեծյալ սուրհանդակ

Նամակ արմավենու տերևի վրա

Նամակ կավի վրա
Ամրության համար կավի շրջանակը
քրծում եյին աղյուսի պես:

պետական փոստը Յեվրոպայում դադարում է գոյութիւն ունենալուց մինչև XV դարը:

Անհրաժեշտ է նշել, վոր ստրկատիրական միապետութիւնների պետական փոստը սպասարկում եր միայն պետական ապարատին և պետական բարձրատիճան պաշտոնյաներին:

ՓՈՍՏԸ ՖԵՌԴԱԼԻՋՄԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆՈՒՄ¹ ՎԱՆԱԿԱՆ ՅԵՎ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՓՈՍՏԸ

Ֆեռդալիզմի դոյության ու զարգացման զարաշրջանում (V—XV դար) Արևմտյան Յեւրոպայում դոյություն ունեյին բազմաթիվ մանր ֆեռդալական պետութիւններ: Կասկէ ալ շրջանում ունի ցայտուն կերպով արտահայտված դասակարգային բնույթ: Հռոմեական կաթողիկոսական կազմակերպում է իր վանական փոստը: Ասպետական կազմակերպութիւնները նամակներն ասպետները դոյակներն եյին հասցնում իրենց հեծյալ սուրհանդակներով:

Ֆեռդալական հասարակութեան ընդերքում առևտրական կապիտալի զարգացման հետ միասին՝ զարգացող առևտրի կարիքների սպասարկման համար կազմակերպվում է առևտրական ազատ քաղաքների և առևտրական ընկերութիւնների մասնավոր փոստ:

¹ Ֆեռդալիզմը մի հասարակարգ է ֆեռդալ կալվածատերերի ճարտարական իրավունքով:

Այդ ժամանակաշրջանում արտադրութեան միջոցները ֆեռդալի սեփականութիւնը կազմելու և արտադրութեան աշխատող-ճարտը ֆեռդալի վաճառքով սեփականութիւնը կազմելու հետ միասին, վորին ֆեռդալն արդեն չի կարող սղանել, սակայն վորին նա կարող է վաճառել և վնել, դոյություն ունի նաև դոյուդացու և արհեստավորի միանձնյա սեփականութիւնն արտադրութեան դործիքների և իր մասնավոր անտեսութեան վրա հիմնված անձնական աշխատանքի նկատմամբ:

Այստեղ մասնավոր սեփականութիւնը հետագա զարգացում է ստանում: Շահագործումը համարյա նույնպէս դաժան է, ինչպէս և ստրկութեան սրով, — այն միայն փոքր ինչ մեղմացված է: Շահագործողների և շահագործվողների միջև մղվող դասակարգային պայքարը կազմում է ֆեռդալական կարգերի հիմնական զիծը» («Համկ(ը)ի պատմութիւն, համառոտ դասընթաց», էջ 168—169):

ԿԱՊԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

X—XIII դարերում ռուսական իշխանութիւնների մեջ կազմակերպված հաղորդակցութեան միջոցներ դոյութիւնն չունեյին: Ինչպէս իշխանութեան ներսում, այնպէս էլ առանձին իշխանութիւնների միջև կապը պահպանվում էր սուրհանդակների միջոցով: Առանձին տուրքի կարգով ազդաբնակութիւնը պարտավոր էր իշխանական ներկայացուցչին հատկացնել փոխադրական միջոցներ:

ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ «ՅԱՄԸ»

Թաթարները XIII դարում ռուսական իշխանութիւնները հպատակեցնելով իրենց, մտցրին հարկի «յամ» կոչված առանձին տեսակը, իսկ հետագայում և պարհակը: Ռուս բնակչութեան միջոցներով ճանապարհների վրա պահպանվում էյին կայաններ, — «յամեր», վորտեղ «յամչիները» փոխում էյին ձիերը: Այստեղից էլ առաջացել է ռուսական «յամչիկը»:

ՅԱՄԱԿԱՆ ՎԱՋԲԸ (ՄԻՆՁԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՍՏԻ ՍԿԻՋԲԸ)

XV դարում ռուսական իշխանութիւնները միավորող Մոսկովյան պետութեան ամրացման հետ միասին առաջացավ առան-

XIII—XIV դարերի քաղաքական յամ (ձիերի փոխանակման կայան)

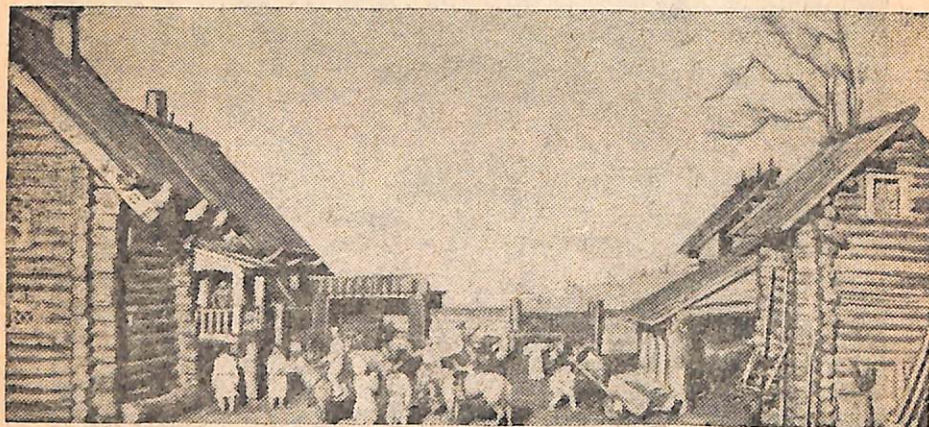
ձին կանոնավոր կապի անհրաժեշտութիւնը: Մոսկւայի իշխանները կազմակերպեցին փոստային (յամական) վազք, վորը ծանր բեռի նման ընկնում էր գյուղացիական բնակչութեան վրա: Սկզբում «վազքը» սպասարկւում էր ճանապարհին մոտ գտնվող գյուղերի բնակչութեան կողմից, իսկ սկսած XVI դարից գյուղացիական համայնքներում ընտրված ցանկացողներից: Յամային վազքը սպասարկում էր միայն պետութեան և իր թագավորի կարիքները: Յամային ձիերից ոգտվել և այնտեղ կերակրվել կարող էին միայն այն անձերը, վորոնք ունեին հասուկ արտոնագիր—ուղեգիր: Մեզ հասած առաջին ուղեգիրը վերաբերում է 1489 թվին:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՍՏԻ ՄԿԻՋԲԸ

Արեւմտյան Յեւրոպայում պետական փոստն առաջին անգամ կազմակերպվում է Ֆրանսիայում 1464 թ. I յուլիոյիկոս XI թագավորի որով, թագավորական իշխանութիւնն ունեցող միասնական ազգային պետութեան ստեղծման շրջանում:

XVII դարում Ֆրանսիայի պետական փոստն արդեն սկսում է աշխատել վորոշակի որերի և վարձով ընդունում է մասնավոր նամակագրութիւն:

1505 թվից Հաբսբուրգների կայսրութեան սահմաններում Գերմանիայում, Նիդերլանդիայում, Իտալիայում—կազմակերպվում է մասնավոր ձեռնարկուական փոստ, վորն սպասարկում էր անտութեանը և մասնավոր անձերին:

Փոստային խրճիթի բակը XVII դարում

Գերմանիայում մասնավոր ձեռնարկուական փոստը գոյութիւն ունեցավ մինչև 1867 թ., յերբ նա գնվեց պրուսական կառավարութեան կողմից:

XVI դարում Ռուսաստանում փոստային վազքի համար կազմակերպվում է կենտրոնական վարչութիւն—յամային խրճիթը, վորը հսկում էր պետական գրագրութիւնների առաքմանը, ծառայող անձերի և պետական բեռներ փոխադրելու գործին:

Յամային պարհան այնքան ծանր է դառնում, վոր գյուղացիները ճանապարհին մոտ գտնվող շրջաններից ամբողջ գյուղերով փախչում են:

XVII դարում Ռուսաստանում կազմակերպվում է առաջին փոստային վարչութիւնը՝ յամային ատյանը:

Յամեն ու յամչիկները (փոստատար—կառապանները) պահվում են պետութեան հաշվին: Սակայն կառապանները գրութիւնը դրանով չի թեթևանում:

Կառապանն արյունքտինքով էր ձեռք բերում մի կտոր հացը: Ճանապարհները յերբեք չէին նորոգվում: Ուժասպառ էին լինում հալումաշ յեղած ձիերը, հյուսված խրվում էին ցեխի մեջ, իսկ «հայր—թագավորը» խիստ պատժում էր փոստն ուշացնող «անփույթ մարդուկներին»: XVII դարի հրովարտակներում հաճախ են պատահում կարգադրութիւններ փոստն ուշացնելու համար կառապաններին ճիպտահար անելու մասին: Այսպես, 1671 թվին Ալեքսեյ Միխայլովիչ թագավորի հրովարտակում, թագավոր, վորին շողքորթող պալատականներն անվանել են «հանդարտարար», ասված է. «Կառապաններին մտրակի փոխարեն պինդ ծեծել ճիպտներով, վորպեսզի փոստը նշված ժամանակին տեղ հասնի»:

Փոստատարներին ստիպում էին տեղափոխել ծանր բեռներ: Փոստային ատյանում ստացվում էին հարյուրավոր աղերսագրեր՝ վողողված կառապանների արտասուքներով:

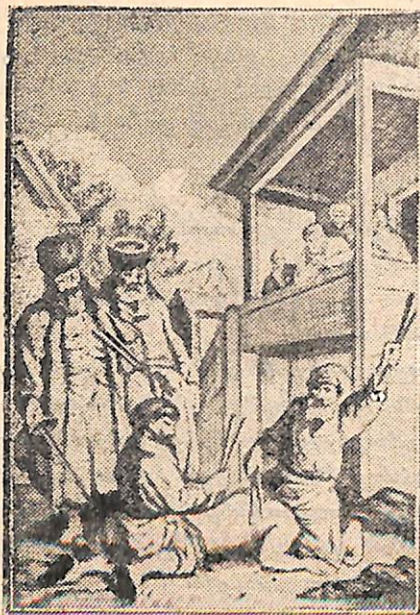
Ինչի՞ մասին էին «աղերսում» կառապանները:

«Բեռները լինում են տասը փութ և ավելի. խտրներով կապած ձկներ և ել չղիտես թե ինչ բաներ: Այդպիսի ծանրութիւններով ժամանակին տեղ հասնելը ուժից վեր բան է: Ձիերը հոգնել են, շատերը կաղում են, միջոց չկա նոր ձիեր գնելու: Յերեք տարի յե աշխատավարձ չեն տվել, չորս տարի յե, ինչ բոլորովին չեն վճարել ձիերի խնամքի վարձը...»:

Մոսկւոյան պետութեան գլխաւորտական և առևտրական

Հարաբերությունները զարգացումն արեւմուտքի հետ առաջ ընկնելու կանոնավոր փոստի կազմակերպման անհրաժեշտությունը: Բոյարին Որդին-Նաչեղինը, XVII դարի 2-րդ կեսի կրթված մարդկանցից մեկը, շատ լավ հասկանում էր այդ միջոցառման

Կառապանների պատժումը ճիպոտներով

նշանակությունը, և նրա սրահանջով 1665 թ. ոտարեկրացի Վան-Սվեդենը Ռիգայում կազմակերպեց փոստ: 1667 թ. կազմակերպվեց 2-րդ փոստը Վիլնոյում: Փոստը փոխադրվում էր շարաթահան 2 անգամ, ըստօրում արագությունն ընդունված էր մեկ ժամում 7 վերստ ամառը և 5 վերստ ձմեռն ու աշնանը: Այդ փոստը գոյություն է ունեցել մինչև Պետրոս I-ի օկֆորմները:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՍՏԸ ԴՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Պետրոս I-ը ձեռնարկեց մի շարք միջոցառումներ՝ բարելավելու փոստի աշխատանքը: Զգալիորեն բարձրացավ փոստային տրակտների քանակը: Բոլոր միացված մարզերում կանոնավորվեց փոստային կապը:

1698 թ. Սիբիրի փոստի վերաբերյալ Պետրոս I-ի հրովարտա-

կով առաջին անգամ սահմանվեց մասնավոր գրադրությունների անձեռնմխելիությունը: «Հրամայել յերբեք վոչ վոքի նամակը չբանալ և չնայել, վորպեսզի յուրաքանչյուրը, վճարելով պատշաճ վճար, հուսով լինի, վոր նրա նամակը հասնելու յե իր տունը»:

Առաքման արժեքը վորոշվում էր տարածության հեռավորությամբ և շատ բարձր էր:

1700 թ.վին Պետրոս I-ը գրում է նամակ սեղանապետ Սրուչչին-վին Մոսկվայից մինչև Վարոնսկ փոստ կազմակերպելու մասին: Նա սրահանջում էր, վորպեսզի փոստի յերթեկությունը կատարվի խիստ վորոշված որերին և ժամերին: «Յեթե փոստայինները նամակների փոստը վորոշված որերին և ժամերին չտեղափոխեն, կամ թեկուզ փոքր անփութության հետևանքով նամակներն ուշացնեն, այդ փոստայինները մեծ թազավորի կողմից կենթարկվին մահապատժի առանց վորեւե փրկության»:

1714 թ. Մոսկվայում և 1717 թ. Պետերբուրգում Պետրոս I-ը հիմնում է առաջին փոստատները (почтамты): Անդրմոլյան այս նոր անունը Պետրոսը բերել էր Հոլանդիայից: Ռուսական մեծ քաղաքներում կազմակերպվեցին փոստային գրասենյակներ: Փոստային բոլոր ձեռնարկությունները վրա հսկելու համար հիմնված էր փոստային վարչությունը, վորի գլուխ կանգնած էր փոստային գեներալ-գերեկտորը:

Յարի և խոշոր աստիճանավորների շտապ գրադրությունն ուղարկվում էր հատուկ սուբհանդակներով—ֆելդյեզերներով և թղթատարներով, վորոնք ոգտվում էին փոստային հատուկ կառքերից:

Յեկատերինա II-ի թազավորության ժամանակ փոստային (յամային) գրասենյակը վերացվեց: Փոստային գործն ամբողջովին անցավ փոստային գեներալ-գերեկտորի և փոստային գլխավոր վարչության ձեռքը:

Յարական ծառայության մեջ փոստայինները ճորտային գրության մեջ էլին: Փոստատները քաղաքներում սպասարկվում էին փոստատարներով: Քաղաքում նամակները բաժանելու համար նշանակվում էին հատուկ ցրիչներ, վորոնք աշխատավարձ չէին ստանում և ապրում էին բացառապես բնակչության տված կամավոր նվերներով:

Փոստատարները, կառապանները և մյուս ստորին ծառայողները փոստում գտնվում էին այնպես, ինչպես ղեկավարական ծա-

XVIII դարի փոստային սուրհանդակ

ռայության մեջ: Կողմնակի մարդկանցից վոչ վոքի չէր թույլատրվում այդ փակ շրջանի մեջ լինել: Ծառայողները համալրումը կատարվում էր միայն փոստայինները յերեխաներով:

Մարդու անձը ծաղրելու գերագույն որինակը փոստային զենքավորներին կոմս Ռաստուպլինի 1912 թ. հրամանն էր. «Փոստային աստիճանավորներից ծնված յերեխաներին համարել ամբողջած փոստային վարչությանը...»:

Եթան արժեք մարդն այն ժամանակներում. պետության վրա մի մարդու բուժումը տարեկան նստում էր քսանինը և կես կոպեկ: Փոստային վարչությունը մի ուրիշ 15 կոպեկով էր թաղում կարիքից և տանջանքից մեռած փոստային ստրուկին:

1822 թվին առաջին անգամ կադմակերպվեց փոստային դպրոց: Յուրաքանչյուր դպրոցավարտ պարտա-

XIX դարի 1-ին կեսի փոստատարի տարազը

վոր էր փոստային վարչությունում ծառայելու վոչ պակաս քան 25 տարի:

Փոստային կադրերը յուրահատուկ բաշխում ունեյին. «Գերազանց վարք, ուսման և զեղագրության մեջ առաջագետ համարվածներն ընդունվում են փոստային ղեկավարամենտում աշխատելու վորպես գերասենյակային ծառայող. իսկ լավ ձեռագիր չունեցողներն ընդունվում են ծառայության նահանգական և գավառական փոստային գերասենյակներում, իսկ լավ առաջադիմություն ցույց չտվողներն ընդհանրապես նշանակվում են փոստատարներ և պահակներ...»:

Այդպես, ձեռագրով էյին դատում մարդկանց մասին:

ՍԵՄԱՖՈՐԱՅԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

1793 թ. Ֆրանսիայում ֆրանսական բուրժուական հեղափոխության ժամանակ տեխնիկ Շապլը հնարում է տեսողական սե-

Սեմաֆորային հեռագրի այբուբենը

մաֆորային «հեռագիր», վորը ժամանակակից էլեկտրական հեռագրի նախորդողն է:

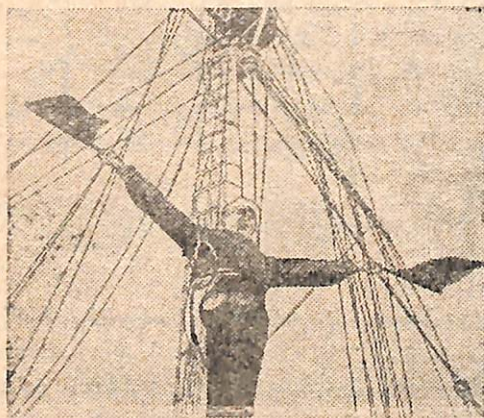
Սեմաֆորային հեռագիրը կադմակերպվել է այսպես. քաղաքների միջև միմյանցից վորոշակի հեռավորության վրա կառուցվում էյին մեծ աշտարակներ, վորոնց վրա դրվում էյին լավ յերևացող պտտվող տախտակներ: Տախտակների տարբեր գիրքերը նշանակում էյին թվեր և այբուբենի տառեր: Առաջին աշտա-

րակի ազդանշանորդը ստացված հաղորդագրութիւնը տառերով հաղորդում եր հարեան ազդանշանորդին, սա իր հերթին այդ ազդանշանները հաղորդում եր հաջորդ ազդանշանորդին, վորը կանգնած եր լինում յերրորդ աշտարակի վրա և այլն: Այսպիսով լուրը 500—600 կիլոմետր հեռավորութեան վրա գտնվող քաղաքը կարող եր հասնել մի քանի ժամում, և այդ ժամանակամիջոցը բոլորովին շատ արագ եր թիւում, վորովհետև նամակն այդ նույն քաղաքներին հասնում եր 3—4 օրից վոչ շուտ:

Շտապի սեմաֆորային հեռագրով հաղորդված առաջին հեռագիրը հայտնեց, վոր ֆրանսական հեղափոխական զորքերը զբաղեցին Կոնգէ քաղաքը: Այդ ժամանակ կայանում եր Կոնվենտի նիստը: Իսկույն Կոնգէ քաղաքն ուղարկվեց կառավարական ղեկընտ և այդ ղեկընտի պատասխանն ստացվեց այն ժամանակ, յերբ դեռ Կոնվենտի նիստը չեր վերջացել: Այն ժամանակ այդպիսի չլաված արագութեամբ հաղորդումը ուժեղ տպավորութիւն թողեց: Շտապին շնորհեցին առաջին հեռագրական ինժեների անունը:

Սեմաֆորային հեռագիրը աշխարհի շատ յերկրներում և ընդունվել ու տարածվել:

Ռուսաստանում 1833 թվին հիմնվեց սեմաֆորային հեռագրութիւն Պետերբուրգի (Լենինգրադի) և Կրոնշտադտի միջև, իսկ 1838 թվին՝ Պետերբուրգի և Վարչապոլսի միջև:

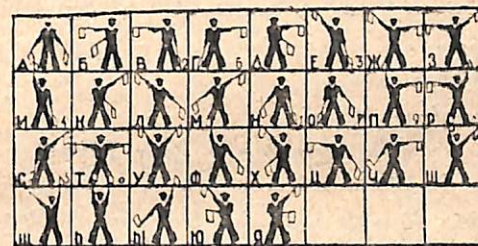
Ազդանշանների հաղորդումը դրոշակներով

Հաղորդումները Պետերբուրգից մինչև Վարչապոլս սեմաֆորային հեռագրով հաղորդելու համար հարկավոր եր պահել մին-

չև 2000 «հեռագրային ազդանշանորդ»: Անճրեային կամ մառախլապատ օրերին հեռագիրը չեր դործում:

Սեմաֆորային հեռագրի պայմանական ազդանշանները վերծանելու համար դրոշակութիւն ունեցին հատուկ բառարաններ: Իրենք հեռագրիչները բառարան չունեցին և չգիտեցին իրենց հաղորդածի բովանդակութիւնը: Դա շատ կարեւոր եր ցարական Ռուսաստանի կառավարութեան համար հեղափոխական չարժուաների դեմ պայքարելու նպատակով:

Երկրորդական հեռագրի դյուտից հետո կապի տեսողական միջոցներն ուժեղակ նշանակութիւն ունեն: Որինակ՝ նախատորմում մինչև վերջին ժամանակներս պահպանվել և դրոշակներով ազդանշումը, դրոշակի ամեն մի դրոշակները համապատասխանում և վորոշակի տառ, կամ այս կամ այն վիճակը բարձրացնելով ազդանշումը, յերբ այդ դրոշակներից յուրաքանչյուրն ունի իր նախահայտ նշանակութիւնը:

Դրոշակներով լուրեր հաղորդելու այբուբենը

Ավիացիայի մեջ տեսողական կապի ամենահասարակ միջոցը անբողբոմում պայմանական նշաններ դնելն և, առաջին հերթին այսպես կոչված «Т»-ի ցուցադրումը: «Т» տառի նկարը կարծես թե ներկայացնում և ինքնաթիռի սովորը, վորտեղ հորիզոնական դիժը (—) համապատասխանում և թևերին, իսկ ուղղաձիգը (|) ինքնաթիռի սյունին կամ ֆյուզելաժին: «Т»-ն ցուցադրվում և վայրէջքի հրապարակում, յետե ինքնաթիռի ընդունման համար խոչընդոտներ չկան: «Т»-ն ցույց և տալիս նաև վայրէջքի ուղղութիւնը: Վայրէջքի և թռիչքի ուղղութիւնը մասին են խոսում նաև անբողբոմի մյուս նշանները՝ դրավոր յերշիկը, վոր ցույց և տալիս քամու ուղղութիւնը, ուժը, հողմացույցները և այլն:

ԿԱՊԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆՈՒՄ¹

Արևմտյան Յեվրոպայում XVIII—XIX դարերի սահմանադրելին կատարված արդյունաբերական հեղաշրջումը և ձեռքի աշխատանքից մեքենայական արտադրությունն անցնելն առաջ բերեց արդյունաբերությունից և առևտրի չտեսնված աճում: Կապիտալիզմի զարգացման այդ շրջանում հաղորդակցություն նախկին դանդաղ միջոցներն անպետք են դուրս դալիս, և տրանսպորտը հազենում է չողեշարժիչով:

Ֆուլտոնի առաջին չողենավը ջուր իջեցվեց Ամերիկայում 1807 թ., իսկ Ստեֆենսոնի առաջին գնացքը չարժվեց Անգլիայում 1825 թվին: Արդեն 1839 թ. Լոնդոնի և Բիրմինգհամի միջև սկսեցին շրջել առաջին փոստատար վագոնները:

¹ «Կապիտալիստական կարգերում արտադրական հարաբերությունների հիմքն արտադրության միջոցների կապիտալիստական սեփականությունն է, ըստփորում բացակայում է սեփականությունն արտադրության աշխատողների՝ վարձու բանվորների նկատմամբ, վրոնց կապիտալիստը չի կարող վռչ սպանել, վռչ վաճառել, վրոյվհետև նրանք անձնական կախումից ազատ են, բայց վրոնք արտադրության միջոցներից զուրկ են, և սովից չմեռնելու համար ստիպված են իրենց բանվորական ուժը վաճառել կապիտալիստին և իրենց վզին կրել շահագործման լուծը: Արտադրության միջոցների կապիտալիստական սեփականության կողքին գոյություն ունի և առաջին շրջանում լայն տարածում ունի ճորտային կախումից ազատված գյուղացու և արհեստավորի մասնավոր սեփականությունը արտադրության միջոցների նկատմամբ, սեփականություն, վրոը հիմնված է անձնական աշխատանքի վրա: Արհեստագործական արհեստանոցների ու մանուֆակտուրային ձեռնարկությունների փոխարեն յերևան յեկան հազին Փարրիկաներ ու զործարաններ, վրոնք զինված էյին մեքենաներով: Ազնվականական կավածքների փոխարեն, վրոնք մշակվում էյին արտադրության գյուղացիական պրիմիտիվ գործիքներով, յերևան յեկան խոշոր կապիտալիստական տնտեսություններ, վրոնք տարվում են աղքատներկայի հիման վրա և ոժտված են գյուղատնտեսական մեքենաներով» («Համ(ր)Կ պատմություն, համառոտ դասընթաց», էջ 169):

Փոստն ու հեռագիրն սկսում են կենտրոնանալ քիստություն ձեռքում, իսկ տրանսպորտի և կապի նոր յերևան յեկող միջոցները՝ բաժնետիրական ընկերությունների ձեռքում: Չնայած կատարելագործումներին, այնուամենայնիվ փոստը հետ երմնում բուն զարգացող արդյունաբերությունից ու առևտրից և չեր բավարարում նրանց պահանջները: Անհրաժեշտ եր փոփոխել գրադրությունների փոխադրավճարի այն ժամանակ գոյություն ունեցող ըստ տարածությունի սկսեմը: 1840 թ. Անգլիայում, իսկ ավելի ուշ նաև այլ պետություններում, թղթակցության փոխադրման համար սահմանվում է միասնական կշռային սակագիրն, ինչպես նաև փոստանիշներ: Այդ ժամանակից ել լայն կերպով տարածվեցին փոստարկղները: 1874 թվին կազմակերպվեց համաշխարհային փոստային միություն, վրոը սահմանեց միասնական կշռային սակագիրն և միություն մասնակից բոլոր պետությունների համար միջազգային փոխանակումների կանոններ, վրոյվհետև փոստի նախկին կազմակերպությունը, պարփակված առանձին յերկրների սահմաններում, չեր կարողանում բավարարել աճող պահանջները:

Կապիտալիստական յերկրներին փոստային փոխանակման զգալի մեծացումն անհրաժեշտություն առաջացրեց արագացնելու մշակումը: XIX դարի 80-ական թվականներից փոստային խոշոր ձեռնարկությունների ներքին տրանսպորտն սկսում է միևնախանգիայի յենթարկվել, 1890 թվին Ամերիկայում հնարվում է շտեմպելող մեքենա երկտրական շարժիչով:

1869 թվին Վիեննայում պրոֆեսոր Գերմանը կիրառեց փոստային առաքման նոր ձև—բաց նամակը:

Փոստային կապը ցարական Ռուսաստանում, վրոն Արևմտյան Յեվրոպայից և Ամերիկայից ավելի ուշ մտավ կապիտալիզմի շրջանը, իր զարգացմամբ հետ եր մնում: Ռուսաստանում յերկաթուղային ցանցն աննշան եր, դրա համար ել սայլային տրանսպորտը ղեռևս հանդիսանում եր փոստի փոխադրման հիմնական միջոցը:

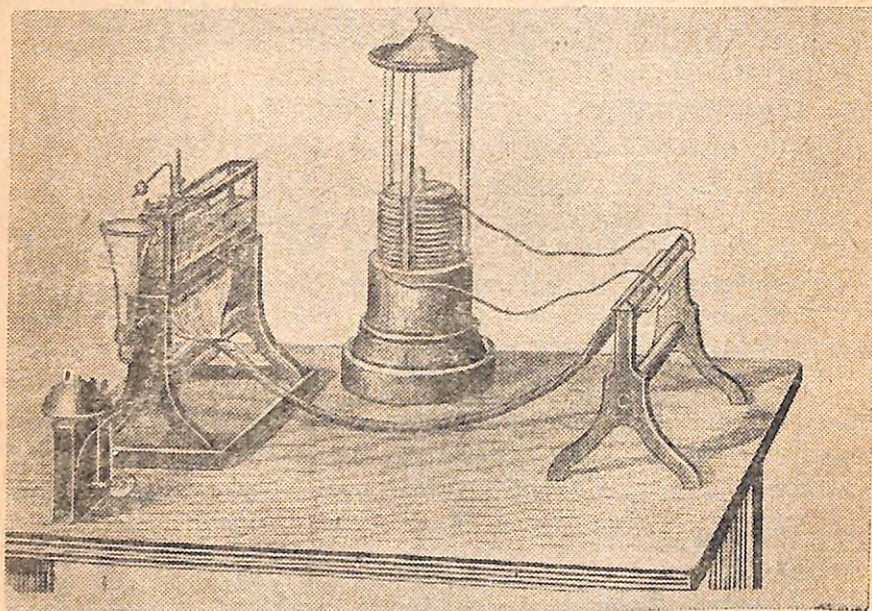
Ցարական Ռուսաստանում, հաչվի առնելով աղգարնակություն քանակը, փոստային փոխանակումները խիստ կերպով հետ էյին մնում ուրեչ յերկրների փոխանակումներից: 1905 թ. ԱՄՆում մի մարդուն ընկնում եր 77 նամակ և 54 տղադրական աշխատություն, իսկ Ռուսաստանում՝ ընդամենը 6 նամակ և 4 տղադրական աշխատություն:

Աղգարնակութեան հիմնական մասը — դյուզացիութեանը փոխարինելու համար սպասարկւում: 1865 թվին կազմակերպւած գեմատ-վային փոխար թղթակցութեան հասցնում եր միայն զաւառային վարչութեաններին:

Արժեքը ցույց տվող նախորդը կնքված ծրարները Ռուսաս-տանում առաջին անգամ կիրառվեցին 1845 թ., իսկ առաջին փոխարինչը—1857 թվին: 1848 թվից սահմանվեցին փոխարկը-ներ, վորոնք վերացնում էին հասարակ թղթակցութեան հանձ-նումը փոխարին ձեռնարկութեաններին կամ մանրածախ խա-նութեաններին, վորտեղ առաջներում կային փոխարին ընդունման կայաններ:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Կատարելով բուրժուազիայի պահանջը, յերիտասարդ գի-տութեանը XIX դարի սկզբում ոգտագործում ե մինչ այդ ելեկ-

Ջեմմերինգի էլեկտրոֆիսիական հեռագիրը

Հաղորդիչի և ընդունիչի մեջ լարերը նշանակված էին այբուբենի տառե-րով: Վորեն տառ հաղորդելու համար համապատասխան լարին միացնում էին էլեկտրական հոսանք: Ընդունիչի մեջ (ծծմբաթթվուտի լուծույթով անոթ) այդ հաղորդալարից անջատվում էին դադի բշտիկներ, վորոնք նշանակում էին հաղորդած տառը:

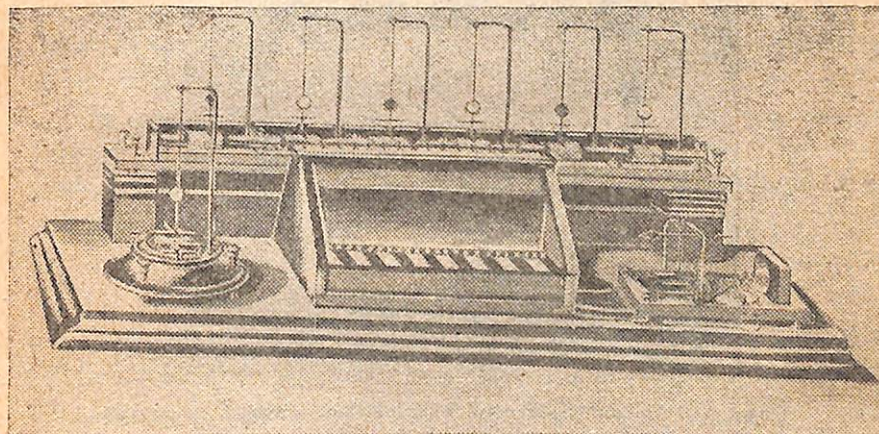
տրականութեան բնագաղափարում կատարված դյուզները կապի մի-ջոցները բարեկազմելու համար:

Այդ ապարիզում համարյա ամեն մի դյուզ անպայմանո-րեն ոգտագործվում ե հեռագրի համար: Հեռագրի կատարելա-գործման անհրաժեշտութեանն իր հերթին առաջացնում ե էլեկ-տրականութեան ուսմունքի զարգացումը:

1809 թվին գերմանական բժիշկ Ջեմմերինգը հնարեց էլեկ-տրոքիմիական հեռագիրը՝ հիմնված էլեկտրական հոսանքի հա-կութեան վրա՝ աղաջուրը տարրալուծելու ջրածնի և թթվածնի:

Ելեկտրոքիմիական հեռագրութեանը գուրա յեկալ կապի համեմատարար դանդաղ, թանգ և ծանր միջոց, վորի պատճա-ռով և չտարածվեց: Նա պահանջում եր հարեան կայանների մի-ջե մեծ քանակութեամբ լարեր և գործում եր ընդամենը 3 կի-լոմետր տարածութեան վրա:

1832 թ. Շիլլինգը Ռուսաստանում հնարեց սլաքավոր հեռա-գրական ապարատ, վորը հիմնված եր էլեկտրական հոսանքով մագնիսալարը շեղելու սկզբունքի վրա: Այդ ապարատը պա-հանջում եր 8 լար: Սակայն Շիլլինգը մեռալ, առանց ավարտե-լու իր աշխատանքը, նրա գաղափարն ոգտագործեցին արտասահ-մանում:

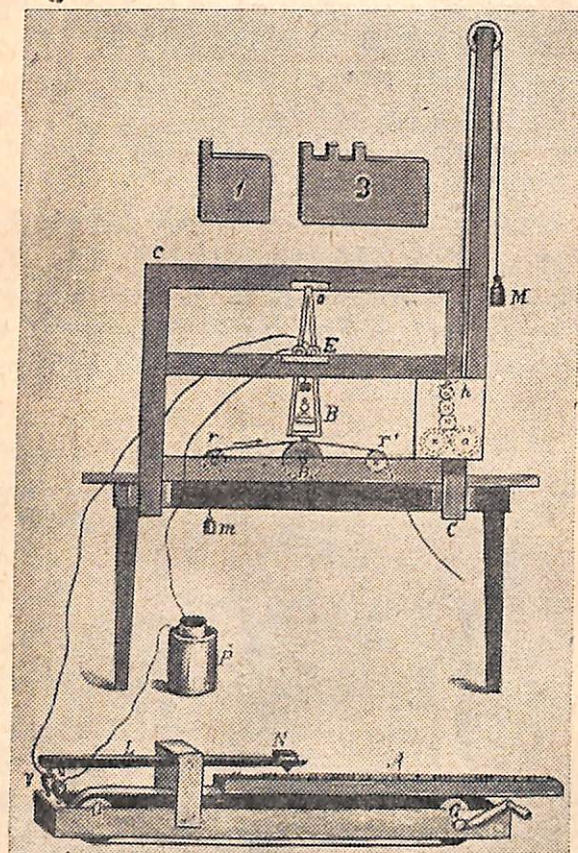

Շիլլինգի սլաքային ապարատը:

Հաղորդիչի միջի սպիտակ կամ սև մասների սղմումը ընդունիչի մեջ առաջացնում եր մագնիսական սլաքների թեքում մեկ կամ մյուս կողմը: Սլաք-ների հետ միասին չուռ էին գալիս թղթե չբջանակներ սպիտակ կամ սև կող-մով, վորը և նշանակում եր տառ կամ թիվ:

Մի ուրիշ ոուս գյուտարար՝ ակադեմիկոս Յակոբին կառուցեց այն ժամանակվա համար միանգամայն կատարելագործված հեռագրային սպարատ ելեկտրոմագնիսականությամբ, բայց նրա գյուտը սահմանափակ դործադրություն ունեցավ:

1837 թ. ամերիկացի Սամուիլ Մորզեն հնարեց դրող ելեկտրոմագնիսային հեռագրային սպարատ, վորը վերջապես ճանաչվեց ընդհանուր կողմից: Սակայն գյուտարարը ստիպված

Մորզեյի ելեկտրամագնիսային հեռագրական առաջին սպարատը յեղավ 7 տարի միջնորդել, մինչև վոր 1844 թ. Ամերիկայի Վաշինգտոն և Բալտիմոր քաղաքների միջև շահագործման համար կառուցվեց առաջին հեռագրագիծը:

Այս մոմենտից սկսած հեռագրի նշանակությունն արագ կեր-

պով զնահատվեց և ամենուրեք սկսեցին կառուցվել հեռագրագծեր:

XIX դարի յերկրորդ կեսին անհրաժեշտություն և զգացվում ավելացնելու հեռագրի դործողության հեռավորությունը և արագացնելու նրա աշխատանքը:

Գաղութներում իրենց տիրապետությունն ամրապնդելու և միջազգային առևտրական կապերը բարելավելու համար կապիտալիստական պետություններն սկսում են կառուցել հեռավոր հեռագրագծեր:

Նյու-Յորքի և Սան-Ֆրանցիսկոյի միջև յեղած տրանսամերիկյան մեծ գիծը միացնում է Ատլանտյան և Խաղաղ ովկիանոսները: Հնդկական հեռագիրը, անցնելով ամբողջ Յեվրոպայով և Ասիայով՝ Լոնդոնը միացնում է Կարկաթայի հետ: Պետերբուրգը (Լենինգրադը) Սիբիրյան մագիստրալով միացվում է Իրկուտսկի, իսկ ավելի ուշ՝ նաև Վլադիվոստոկի հետ, միացնելով Բալթիկ ծովը Խաղաղ ովկիանոսի հետ:

1850 թ. գցվում է ովկիանոսային առաջին ստորջրյա կարելը Անգլիայի և Ֆրանսիայի միջև, իսկ 1865 թ. Յեվրոպայի և Ամերիկայի միջև: XIX դարի վերջում բոլոր ծովերն ու ովկիանոսները, բացի բևեռային ջրերից, կապվում են հեռագրակաբեղներով: Հեռագրակաբեղները խիտ ցանցով պատում են ամբողջ յերկրագունդը: Հեռագիրը ծառայում է համաշխարհային կապիտալիստական ամբողջ տնտեսությանը:

Հեռագրի աշխատանքի արագացման համար հնարվում են արագաշարժ, տառատիպ ավտոմատ և բաղմաստաթիկ հեռագրական սպարատներ:

XX դարի սկզբին հնարվում է հեռագրային «տելետայպ» սպարատը, գրամեքենայի տառաշարով, վորը դործադրվում է բանկերն ու խոշոր առևտրական ֆիրմաները բորսաների հետ կապելու համար:

ՀԵՌԱՆՈՍ

XIX դարի կեսին, կապիտալիզմի զարգացման հետ միասին, առաջանում են արդյունաբերական խոշոր ձեռնարկություններ և ինդուստրիալ հսկա քաղաքներ: Տրեստները, բանկերը, բորսաները և բանվորների միլիոնավոր բանակ ունեցող դործարանները կառավարելու համար կապի նախկին միջոցները, այդ թվում նաև հեռագիրը, այլևս անբավարար են համարվում:

1876 թ. խուլ ու համբերի ուսուցիչ, ամերիկացի Բելլը հնարում է առաջին հեռախոսային ապարատը՝ հեռախոսային փողակը: Հեռախոսային փողակը բաղկացած էր փայտե ողակից, վրան ձգած խողի աղիքի թաղանթ, կոճից, վորի մեջտեղում մագնիսե և պողպատե թիթեղ, վոր շփվում է թաղանթի հետ:

Խոսակցութեան ժամանակ թաղանթը տատանվում էր, թիթեղը շարժման մեջ էր գրվում, և կոճի մեջ առաջանում էր էլեկտրական հոսանք: Այսպես էր կառուցված նաև ընդունիչը: Այդ սարքի ոչնութեամբ կարելի էր խոսել 500 մետր տարածության վրա:

Հաղորդման հեռավորությունն ավելացնելու համար փորձում էին մեծացնել հեռախոսը: Ապարատը շինում էին այն չափից, վոր խոսելիս նա ծածկում էր համարյա ամբողջ գեմքը: Հարմարութեան համար շինեցին տպարատներ յերկու հեռախոսից, մեկով խոսում էին, մյուսով՝ լսում:

Չնայած Բելլի հեռախոսային ապարատի անկատարութեանը, այնուամենայնիվ նա 1877 թ. դորձնապես կերտւում էր Ամերիկայում և Յեյթոնայում:

Հեռախոսի գյուտն ավելի ևս ուժեղացրեց կապը. հեռախոսը թույլ էր տալիս լարերի միջոցով հաղորդելու մարդու սովորական կենդանի խոսակցությունը:

XIX դարի վերջին հեռախոսային ապարատն ու ձևերի հեռախոսակայանների սարքավորումն ավարտում են իրենց զարգացումը և ձևեր բերում մեկ ծանոթ տեսքն ու կառուցվածքը:

Մինչև XIX դարի վերջը քաղաքների հեռախոսային կայանների մեծամասնությունը պատկանում էր բաժնետիրական ընկերություններին և խոշոր յեկամուտ և տալիս նրանց: Հեռախոսի վճարն ամենուրեք չափազանց բարձր է: Հեռախոսով ողտւում էին միայն պետական հիմնարկները, առևտրական ձևանարկությունները, վոստիկանությունը և հարուստ մարդիկ:

Պետական ապարատի աճած կազմակերպական կապերը, հեռախոսի յեկամտարեությունն ու քաղաքական հեռապնդման նպատակներով հեռախոսն ոգտադորձելու հնարավորությունը պետութեանը և քաղաքային ինքնավարութեաններին ստիպում են գնել մասնավոր կայանները, և հեռախոսային տնտեսությունը դառնում է պետութեան սեփականությունը:

Քաղաքային հեռախոսակայանների բաժանորդների թվի աճման հետ միասին, վորը հասավ միջանի տասնյակ հազարների, ահնհայտ դարձան կայանները հեռախոսավարուհիների միջոցով ձևուքով սպասարկելու թերութեանները: Բաժանորդների թվի

աճումը ստեղծեց յենթակայաններ կառուցելու անհրաժեշտութեանը, վորը դանդաղեցնում ու բարդացնում էր հեռախոսային կապը: Ձևուքով սպասարկվող հեռախոսակայաններում հեռախոսավարուհիների թիվը մեծ քաղաքներում սկսեց հասնել միջանի հարյուրի, նույնիսկ միջանի հազարի:

Յերկար ժամանակ չէր հաջողվում բաժանորդների ավտոմատ միացման կայաններ կառուցել, վորովհետև այդ տարիներին ճշգրիտ մեքենաշինութեան տեխնիկայի և էլեկտրոտեխնիկայի դրությունը թույլ չէր տալիս այնպիսի բարդ կառուցվածքներ ստեղծելու, ինչպիսին ավտոմատ հեռախոսակայանն է: Բավարար աշխատող առաջին ավտոմատ հեռախոսակայանը կառուցվել է Ամերիկայում: Իմպերիալիստական պատերազմից հետո խոշոր քաղաքների ձևնաշխատ կայանների մեծ մասն արդեն փոխարինվում է ավտոմատ կայաններով: Անհապաղ յերեւման փոխարինվում է ավտոմատ կայաններով: Անհապաղ յերեւման էն գալիս նաև նոր սխտեմի տնտեսական ոգուտները՝ կապանի կառուցման ծախսերը շուտով ծածկվում են: Հեռախոսային ավտոմատ ցանցի տնտեսական շահավետութեանը կայանում է նաև հեռախոսային կաբելների քիչ ծախսման մեջ, քանի վոր քաղաքներում միջանի սպանական ավտոմատ հեռախոսակայաններ կառուցելիս կարելի լարերի միջին յերկարութեանը յուրաքանչյուր բաժանորդի համար խիստ կրճատվում է, իսկ բաժանորդների թիվը կարող է անսահման լինել:

ՌԱԴԻՈ

XIX դարի վերջը ընտրուվում է նրանով, վոր կապիտալիզմն անցավ իր զարգացման բարձր և վերջին փուլին՝ իմպերիալիզմին:

Իմպերիալիստական յերկրները ձգտելով աշխարհի և գաղութների նոր վերաբաժանման, ուժեղացնում են իրենց սպառազինումները: Ստեղծվում են հսկայական նավատորմիղներ և միլիտնավոր ցամաքային բանակներ: Այդպիսի նավատորմիղներն ու բանակները ղեկավարել և թշնամի պետութեաններին տերիտորիաների վրայով գաղութների հետ հարաբերութեանը պահպանել լարային կապի՝ հեռադրի և հեռախոսի միջոցով անհնարին և դառնում:

Այդ ամենը հաղցրեց մի ամբողջ շարք փորձերի՝ իրականացնելու անլար կապը:

Ռադիոյի առաջին գյուտարարը ռուս գիտնական Ա. Ս. Պո-

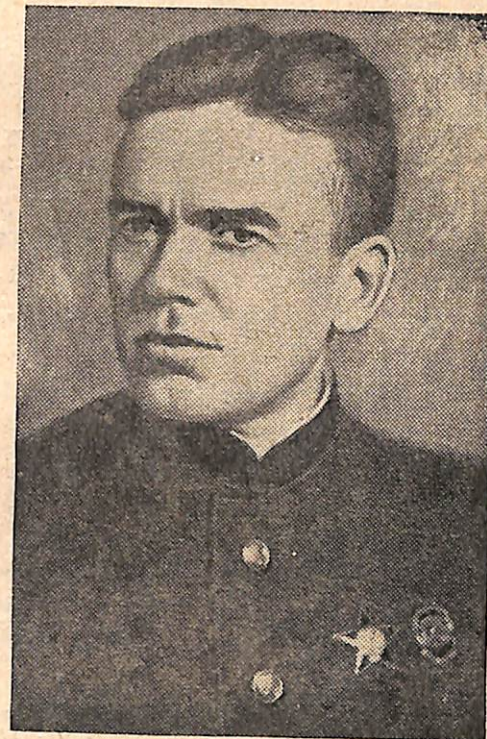
պովն եր: Սակայն բթամիտ ցարական կառավարութիւնը Պոպովի աշխատանքից համապատասխան յեղրակացութիւններ չհանեց, և ռազիոյի ծննդավայր Ռուսաստանն այնպես էլ սեփական ռազիոարդիւնարներութիւն չունեցաւ և մինչև Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ հեղափոխութիւնը լիակատար կախման մեջ եր արտասահմանից:

Ռազիոյի, կամ, ինչպես ասում էին մինչև 1914 թ., անթել հեռադրի գոլտը կապի գարդացման համարյա նույնպիսի հեղափոխութիւն եր տեխնիկայի մեջ, ինչպես իր ժամանակին կատարել եր ելեկտրական հեռադրի գոլտը: Չե վոր միմիայն այժմ, յեր մարդկութիւնը տեր է դարձել կապի այդ միջոցին, կարելի չէ խոսել տարածութեան իսկական հաղթահարման մասին: Յեւ իրոք, կարողացա՞ն արդոք լարային հեռադիրն ու հեռախօսը, վորոնք հսկայական դէր են խաղում աշխարհի բոլոր յերկրներէ տնտեսական կյանքում, վերջնականապես հաղթահարել տարածութիւնը: Իհարկէ վոչ: Չե վոր հեռադիր ուղարկելու կամ վորեւէ մեկի հետ հեռախօսով խոսելու համար հարկաւոր է նախ լար անցկացնել այնտեղ, իսկ լարը կարելի չէ անցկացնել միայն այն վայրում, վորտեղ մարդը կարող է վոտք դնել: Ուրեմն անանցանելի տարածութիւնները, որինակ՝ ճահճուտները, հեռախօսի և հեռադրի համար քիչ մատչելի չեն: Իսկ ի՞նչպես կազմակերպել շոգենալի կապը մայր ցամաքի հետ, ինքնաթիռի կապը մի այլ ինքնաթիռի, կամ անրողրոմի հետ, յերկու շոգենալերի կապը, այս բոլոր գեպքերում էլ, — հեռադրային և հեռախօսային կապն անհնարին է: Այդպիսի գեպքերում մինչ ռազիոյի գոլտը ստիպւած էին լինում դիմելու հնազույն միջոցներին, շէակներին, սուլիչներին, խարույկներին, դրոշակներին թափահարման և պայմանական նշաններ կախելու: Չե վոր համարյա ամբողջ աշխարհն արդեն պատած եր լարային ցանցով, յեր սառեցին բեռնային յերկրներին հետադուտողներ Անդրեն ու Սկոտտը, վորոնք փրկութեան հույս չունեին այլևս: Իսկ ինչո՞վ կարող եր ոգնել խիտ բնակւած յերկրներով անցնող լարը նրանց, ուրքեր կորստյան էին մատնւում սառուցների մեջ:

Յեթե 1934 թ. ռազիոն գոյութիւն չունենար, չափազանց դժվար կլինէր փրկել կորստից չեկուսկինյաններին:

1937 թ. ռազիոն ոգնեց մեր պանծալի ողաջուններին նվաճելու Հյուսիսային բեռը: Ողային ջոկատը Հյուսիսային բեռն տարավ Խորհրդային Միութեան Հերոս Վոդոպյանովը: Յեւ ամ-

բողջ ճանապարհի ընթացքում և՛ բուն Հյուսիսային բեռում և՛ վերադարձին ռազիոն հնարաւորութիւն տվեց ողանալերին խոսակցելու միմյանց հետ, ռազիոն ոգնեց նրանց ավելի արագ և ճիշտ հասնելու նպատակին և վերադառնալու:

Խորհրդային Միութեան Հերոս Ն. Տ. ԿՐԵՆԿԵԼ

Ինքնաթիռները վերադարձան Մոսկւա: Սառցադաշտի վրա մնաց ձմեռելու քաջարի հետադուտողների, մեր մեծ հայրենիքի հավատարիմ զավակների քառյակը: Բայց նրանք միայնակ չէին: Մենք ամեն ուր խոսում էինք ձմեռողների հետ, նրանցից ստանում էինք մեզ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները:

Նրանք ունեյին ռազիոկայան, վորը կառավարում եր չեանալիք ռազիստ ընկեր Կրենկելը:

Ստալինյան մարչուստով սլացան ստալինյան հպարտ րազիներին, Խորհրդային Միութեան Հերոսներ Չկալովի և Գրոմովի ինքնաթիռները, վորոնք անորինակ անվայրեջք թռիչք կատարեցին:

ցին ԽՍՀՄ-ից Հյուսիսային բևեռի վրայով դեպի Ամերիկա: Ռադիոյի ոգնութեամբ ամբողջ ճանապարհին նրանց տեղեկութիւններ ելին հաղորդում յեղանակի մասին, ռադիոն ոգնեց նրանց հաստատուն կերպով պահելու նշված կուրսը:

1938 թ. ռադիոն ուսանողակեց հերոսական «Ռոզինա» ինքնաթիռին, վորի մեջ դտնվում էին պանծալի ողաչուհիներ Պոլինա Ոսիպենկոն, Վալենտինա Գրիգորեւոյան և Մարինա Ռասկովան, հաջող անվայրեջք թռիչք կատարելու Մոսկւայից մինչև Կոմսոմոլսկի շրջակա տայգաները:

1939 թ. ապրիլի 28-ին Խորհրդային Միութեան Հերոս Կոկկինակին շտուրման Գորգիենկոյի հետ միասին անվայրեջք թռիչք կատարեց Մոսկւայից մինչև Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները: Ինքնաթիռի Մոսկւայից թռչելու մոմենտից մինչև նրա վայրեջքը Միսիսոլ կղզում (Հյուսիսային Ամերիկա) հերոսական անձնակազմը ռադիոյով անընդհատ կապ եր պահպանում Մոսկւայի հետ:

Յերկու տարուց ավելի սառուցների մեջ սառած և դրեյֆոյ «Գեորգի Սեդով» նավում ապրում էին Խորհրդային 15 անվահերծովայինները: Ռադիոյի ոգնութեամբ նրանք կապ հաստատեցին սառցահատի և Մեծ ցամաքի միջև:

Սառցահատի ռադիոկայանի հսկողութիւնը տանում եր ավագ ռադիստ Արեքսանդր Պոլյանսկին, վորը շատ եր լողացել Արկտիկայի նավատորմի նավերով և իր փորձվածութեան և գործիմացութեան համար «յեթերի սնայպեր» անունն եր վաստակել:

Միմիայն ռադիոն վերջնականապես հաղթահարեց տարածութիւնը: Միմիայն այժմ ե, վոր ողաչուն հնարավորութիւն ստացավ ողում դրուցելու յերկրի, անբողբոմի, ուրիշ ինքնաթիռի հետ: Միայն այժմ ե, վոր ովկիանոսում աղետի յենթարկված նավը հնարավորութիւն ունի ոգնութեան կանչելու մի ուրիշ նավի: Իսկ հեռավոր ձյունապատ կղզում ապրող մարդիկ, վորտեղ չի կարելի լար անցկացնել և հեռադրական սյուներ տնկել, միայն հիմա կարող են դրուցել մայր ցամաքում մնացած իրենց ընտանիքների հետ:

Ռադիոտեխնիկան դեռ շատ յերիտասարդ ե, բայց նա արագ ե դարգանում: Ներկայումս ռադիոյի միջոցով վոչ միայն հեռադրեր են հաղորդում և հեռախոսային խոսակցութիւններ վա-

րում, այլև հաղորդում են նկարներ, զժադրեր և մարդու ճառի հետ միաժամանակ նաև մարդու պատկերը:

Տասնյակ, հարյուր-հազարավոր մարդիկ կապված են ժամանակակից բոլոր տեսակի փոստային աշխատանքի հետ՝ հեռախոսի, հեռագրի, ռադիոյի: Գիտութեան՝ ֆիզիկայի, քիմիայի, մաթեմատիկայի բոլոր նվաճումները, տեխնիկայի բոլոր գյուտերը, արհեստարտի զարգացման բոլոր հաջողութիւնները՝ դերարագ շոգեքարչերը, շոգենավերը, ավտոմոբիլները, ինքնաթիռները, յերկաթնուղաղծերը, ժամանակակից առաջավոր մարդու ամբողջ բազմազան միտքը՝ այս բոլորն ոգտագործվում ե մարդկանց հաղորդակցումը բարելավելու համար:

Մարդկութեան զարգացումը, նրա կուլտուրայի վերելքը, այդ բոլորն անխզելիորեն կապված են կապի տեխնիկայի զարգացման հետ:

ԿԱՊԻ ՎԻՃԱԿԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ՄԻՆՁԵՎ ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԱՅԺՄ

Հին, նախահեղափոխական Ռուսաստանը հետամնաց յերկիր էր: Ըստ արդյունաբերական արտադրանքի քանակի և կապի տեխնիկայի զարգացման նա վերջին տեղն էր զբաղում աշխարհի խոշոր կապիտալիստական յերկրների մեջ:

Ինքնակալության ժամանակ փոստ-հեռագրական կապի նկատմամբ ամբողջ հոգատարությունը բնորոշվում էր յերկու նպատակով: Առաջին նպատակը կարվածատիրական-բուրժուական կարգերի պաշտպանումն էր: Յերկրորդը առևտրական նպատակն էր: Կովկասի, Միջին Ասիայի կամ Սիբիրի ժողովուրդների հետ շահավետ առևտուր անելու համար կապիտալիստներին հարկավոր էր մշտական կապ ունենալ տեղերի իրենց գործակալների հետ:

Փոստի փոխադրումը Միջին Ասիայում XIX դարում

Այս պատճառով է, վոր մինչև հեղափոխությունը Ռուսաստանի փոստ-հեռագրական ցանցն ընդգրկում էր միայն քաղաքները, իսկ գյուղերը, աուլները, ղչաղները, ուլուսները—յերկրի այն ահագին մասը, վորտեղ ապրում էր բնակչության համարյա 85 տոկոսը, զուրկ էր կապի վորևե միջոցից:

Այն յերկիրը, վորն աշխարհին տվեց ռադիոյի գյուտարար ճարտարապետ Ա. Ս. Պոպովին, մինչև հեղափոխությունն ուներ ամենավատ ճանապարհները, ամենանոսր հեռագրային ցանցը, ամենազանգազաբաժ ու անխտահեղի փոստը:

Ռուսաստանի հսկայական տեղիտորիայի վրա 1913 թվականին կար ընդամենը 12·800 փոստային հիմնարկ, վորոնք, ինչպես մենք արդեն գիտենք, տեղավորված էին գլխավորապես քաղաքներում և միայն անոնքին ղեպերում խոշոր գյուղերում:

Փոստի փոխադրումը Բալկալ լճի վրայով

Մինչև Հոկտեմբերյան Մեծ հեղափոխությունը մեր յերկրում չկար վոչ մի գյուղական նամակատար: Նամակ ստացողն էնքը պետք է գնար փոստ, յերբեմն կտրելով 15 և 20 կիլոմետր տարածություն:

Սակայն ցարական Ռուսաստանի գյուղացին գյուղական նամակատարի այնքան ել չատ կարիք չուներ: Նախ՝ գյուղացիության հսկայական մեծամասնությունն անգրագետ էր: Յերկրորդ՝ թույլ չէր տրվում տպագրել այնպիսի լրագրեր, վորոնց կարգալը նրանց կարող էր վորևե ոգուտ տալ: Յարական կառա-

վարության կողմից գյուղերը վերնախավի համար հրատարակվող «Անլիկ վեստնիկ» լրագիրը լույս եր բնծայում 30.000 օրինակ և ուղարկվում էր կալվածատերերին, կուլակներին, զավառակային տանուտերերին ու գրադիրներին: Բոլշևիկյան լրագրերն այն տարիներին անբեղալ կերպով էյին լույս տեսնում, և փոստն այդպիսի լրագրեր, իհարկե, չէր ուղարկի գյուղացիական ծխերին:

Յերրորդ՝ գյուղական ազդարնակությունը համարյա նամակ չէր ստանում: Ո՞վ կարող էր նամակ գրել գյուղացուն մինչև հեղափոխությունը և ինչի՞ մասին: Միայն նրա արտազնաց ողբականը, վորին կարիքը և հողի սակավությունը քեւ էյին քաղաք վաստակ գտնելու, վորը հայտնում էր հարազատներին, վոր նրանից դրամ չսպասեն, վոր քաղաքում վաստակ չկա, իսկ կյանքը թանգ, կամ նա ծանուցադիր կստանար դատարանից, ուր նրան կանչում էյին բազմաթիվ հարկերից վորևէ մեկը չվճարելու պատճառով:

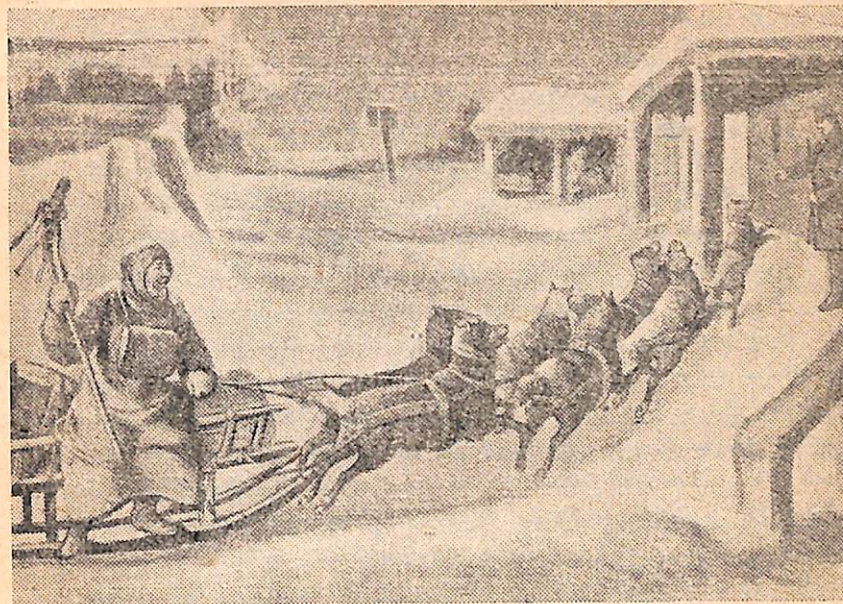
Բայց այդպիսի նամակների համար ել գյուղացին ստիպված էր լինում գնալ տասնյակ կիլոմետր հեռավորության վրա գտնվող զավառակը:

Յարական Ռուսաստանի ծառայողների մեջ չկար ավելի բնիճված և ստորացած կերպարանք, քան հեռադրիչը կամ նամակատարը:

«...ամենաստորին սկսնակ ծառայողներին,—գրում էր Լենինը փոստի հեռագրական ծառայողների մասին,—վճարում են տառացիորեն քաղցի մատնող վճարներ, և հետո սահմանված և անվերջ աստիճանավորումներ քառորդ կամ կես ուրբու հալելումներով, ըստվորում քառասուն—հիսուն տարվա ծանրաքարչ աշխատանքից հետո չնչին թոշակի հեռանկարը պետք է և՛ ավելի ամուր ստրկացներ այդ իսկական «չինովնիկական պրոլետարիատին» (Լենին, Յերկերի ժողովածու, հ. V, էջ 62—63):

Յարական Ռուսաստանի փոստ-հեռագրատան ծառայողի արտաքին տեսքը միայն ծածկում էր նրա դառն և անելանելի կարիքը: Փոստում ծառայելը չատ դժվար էր. աստիճանավորն աշխատում էր որական 16—20 ժամ. իսկ աշխատավարձը չնչին էր, ավելի քիչ, քան մյուս գերատեսչութունների պետական ծառայողներինը:

Աշխատավարձի կեսը ծախսվում էր հագուստի վրա, չէ վոր

Կամչատկան փոստ 1881 թվին

իշխանությունը պահանջում էր, վոր տարազը գեղեցիկ լիներ, վոր կոճակները փայլեյին: Վատ հագնված աստիճանավորն աշխատանքից դուրս չպրտվելու վտանգի տակ էր: Յեւ ընտանիքից կտրելով վերջին կոպեկները, աստիճանավորներն աշխատում էյին չվերավորել իշխանության հայացքը իրենց «անհաճո» տեսքով:

Փոստ-հեռագրական աշխատողների մեծ մասը անտրտունջ քարչ էր տալիս դաժան աշխատանքը: Միայն յերբեմն լավում էր աշխատանքից տանջված և աղքատիկ աշխատավարձ ստացող մարդկանց բողոքի ձայնը:

1905 թ. Պավլոգրադի փոստի գրասենյակի պետը գեկուցագիր ներկայացրեց այն մասին, վոր նա անկարող է «հաջողությամբ տանել ծառայությունը»: Այդ գեկուցագրին կցված էր փոստի աշխատանքի նկարագիրը: Նա գրում էր.

«Առավոտյան ժամը 7-ից յես սկսում եմ աշխատանքը, իսկ բոլոր դրամովունքներից ազատվում եմ զիչերվա ժամը 2—3-ին: Հասարակ և պատվիրված բաժիններում աշխատում եմ աստիճանավորը և փոստատարը: Բոլոր գոր-

ծողութիւնները վերջանում են գիշերվա ժամը 1—2-ին: Փոստատարները հոգնածութիւնեց քնում են գրիչը ձեռքներին: Աստիճանավոր պաշտոնյան, վորը վարում է ամբողջ հաշվետվութիւնը, մենակ չի հասցնում աշխատանքը, թեև որական աշխատում է 15 ժամից վոչ պակաս:

Ուժից դուրս աշխատանքը նեղված սենյակում, ժամանակի սղության պատճառով անկանոն սնվելը շատ վատ են ազդում ծառայողների առողջութեան վրա, և նրանց մեծամասնութիւնը աշխատանքն այգպես շարունակելով շուտով կդառնա անաշխատունակ»:

Այդ բողոքն, իհարկէ, վոչ մի արդիւնք չտւեց: Փոստային աստիճանավորի աշխատանքը դարձյալ մնաց լարված և ծանր: Այսպես էլ ուժից վեր եր հեռագրիչի աշխատանքը: Հեռագրական ապարատի վրա կլերաւում եր շահագործման նուրբ մտածված ձև: Հեռագրիչներն աշխատում էյին առանց հերթափոխութեան 12, իսկ յերբմն էլ 24 ժամ: Սակայն աշխատելով որ ու դիչեր՝ հեռագրիչները չեյին վերջացնում աշխատանքը, վորովհետև հեռագրատան հաստիքը շատ փոքր եր: Իշխանութիւնը նոր աշխատողներ չվարձելու համար հնարեց «տուգանքային» հերթապահութեան սխտեմ: Ապարատանոցի ավազը տուգանքի զրքում դրում եր հերթապահների կողմից կանոնների ամենափոքր խախտումը: Խուսափել խախտումներից համարյա անհնարին եր: Ուժասպառ մարդիկ մնչում էյին, նրանք քնում էյին սեղանների, աթոռների վրա, ապարատի մոտ, բլանկների կույտերի վրա: Այդ «զանցանքների» համար հեռագրիչները տուգանվում էյին: Նրանք հերթապահում էյին լրացուցիչ միքանի ժամ:

Փոստ-հեռագրատան աշխատողների հյուժող աշխատանքը և կյանքի նյութական ծանր պայմանները վորոշ տեղերում հուզմունք էյին առաջացնում: Սակայն այն ժամանակ այդ հուզմունքը հեղափոխական բնույթ չեր ընդունում: Փոստ-հեռագրատան աշխատողները մեծ մասամբ այսպես կոչված պետիցիաներով—բողոքներով դիմում էյին իրենց իշխանավորներին և պետութեանը, խոսելով իրենց աշխատանքի ու կյանքի չափազանց ծանր պայմանների մասին, խնդրում էյին իշխանավորներից ուշադրութիւն «զարձնել այդ բանի վրա»: Փոստ-հեռագրատան վարչութեան աշխատողներից միայն առանձին հեղափոխական տարրերն էյին փորձ անում գործադուլ կազմակերպելու: Սա-

կայն այդ ցրված յեղութեան արագորեն ձնչվում էյին ցարական կառավարութեան կողմից:

Միայն 1905 թ. հունվարյան դեպքերից հետո բանվորական շարժման ընդհանուր վերելքը հեղափոխականացրեց փոստ-հեռագրային ծառայողների լայն մասսաներին: Յեւ 1905 թ. սկզբից Ռուսաստանի մի ամբողջ շարք քաղաքներում տեղի ունեցան փոստի և հեռագրի աշխատողների գործադուլներ:

Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխութեան առաջին իսկ որից խորհրդային կառավարութիւնը ձեռնամուխ յեղավ փոստ-հեռագրական գործի վերակազմութեանը:

Հայտնի յե Վլադիմիր Իլյիչի արտահայտութիւնն այն մասին, վոր

«Սոցիալիզմն առանց փոստի, հեռագրի, մեքենաների ամենադատարկ Փրագ է» (Լենին, Յերկերի ժողովածու, 4. XXII, էջ 495):

Յեւ խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը փոստ-հեռագրական գործի վերակազմութեան ասպարիզում ամբողջապես վորոշվեց այդ արտահայտութեան ելութեամբ:

Թե վորքան կապի գործն առաջ է դնացել Խորհրդային յերկրում՝ համեմատած նախապետերազմյան տարիների հետ, ցույց են տալիս հետևյալ թվերը. 1938 թ. Խորհրդային Միութեան մեջ կային 43 հազար փոստային կետեր, համարյա $3\frac{1}{2}$ անգամ ավելի, քան մինչհեղափոխական ցարական Ռուսաստանում: Իրանից ավելի քան 36 հազար կետ գտնվում են վոչ թե քաղաքներում, այլ գյուղերում, կուտնտեսութիւններում և խորհրդատեսութիւններում:

Յերրորդ հնգամյակում կրացվին կապի ավելի քան 10 հազար նոր ձեռնարկութիւններ:

Միանգամայն նոր գործ է հանդիսանում գյուղական նամակատարների 155-հազարանոց բանակի կազմակերպումը: Նրանք խորհրդային գյուղի միլիոնավոր գյուղացիներին նամակներ, լրագրեր և ժուռնալներ են հասցնում:

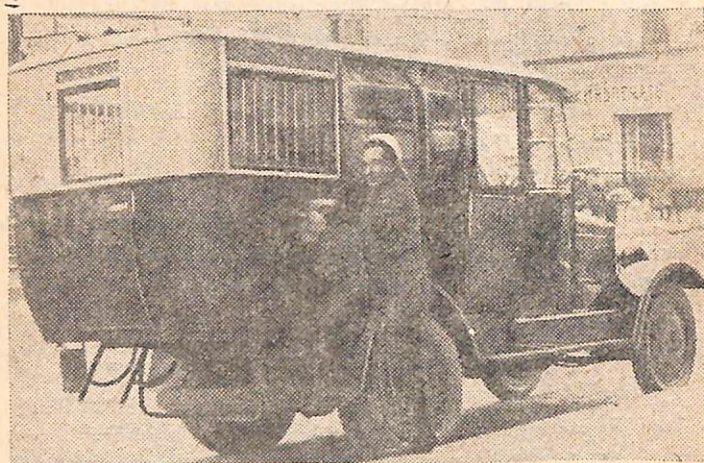
Ստալինյան հնգամյակների տարիներին փոստային կապը գյուղում դարձավ անձանաչելի: Որինակ, Սարատովի մարզի, Բալախովի շրջանի Նատալինո գյուղում ամեն որ յերկու փոստատարներ կուտնտեսականների տներն են տանում լրագրեր, մինչև 50 նամակ, 10—12 դրամական փոխադրութիւն, համարյա նույնքան ծանրոցներ և 3—5 հեռագիր: Նատալինո գյուղի կոլ-

տնտեսականներն իրենց հերթին ամեն որ ուղարկում են խորհրդային Միության զանազան ծայրերը և՛ նամակներ, և՛ դրամական փոխադրություններ, և՛ ծանրոցներ, և՛ հեռագրեր:

Բախտավոր, կուլտուրական կյանք են վարում նաև ալիս-ցինները: Միայն ծերերն են հիշում այն անիծյալ ժամանակը, յերբ գլուզում փոշ մի դրագետ չկար: Մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը գլուզացիները լրագրերի և ժուռնալների մասին նույնիսկ գաղափար չուներին:

Խորհրդային իշխանություն 22 տարիների ընթացքում չառբան և փոխվել նախալինություն: Հարյուրավոր կուլտեսականներ և կուլտեսուհիներ սովորում են զանազան դպրոցներում և խմբակներում, 20-ից ավելին ստացել են բարձրագույն կրթություն և աշխատում են վորպես բժիշկներ, ճարտարապետներ, ուսուցիչներ: Կուլտեսականները դուրս են գրում ավելի քան 200 որինակ լրագրեր և 80 որինակ ժուռնալներ:

Առաջներում աշնան ուղեխափանքին, դուզամիջյան անկանոն ճանապարհներով, իսկ ձմեռը ձյունապատ փոսերով քարշեյին գալիս փոստային տրոյկաները: Հարկավոր եր մի ամբողջ որ ու դիշեր, վորպեսզի փոստը հասցվեր 60—80 կիլոմետր տարածության վրա: Այժմ շատ տեղերում փոստային ավտոմեքենան և մոտոցիկլետն այդ տարածությունն անցնում են 2—3 ժամում:

Փոստատար ավտոմեքենա

1938 թվականին ավտոուղիների ընդհանուր տարածությունը հասավ 172 հազար կիլոմետրի:

Նախահեղափոխական Ռուսաստանում ուղային տրանսպորտ բոլորովին չկար, իսկ հիմա մեր ամբողջ յերկիրը պատել են փոստային բազմաթիվ ավիոգծեր: 1938 թ. փոստային ինքնաթիռները փոխադրեցին 9 հազար տոննից ավելի բեռներ, լրագրեր, ծանրոցներ, նամակներ: Ավիոփոստով ուղարկված նամակը, որինակ Մոսկվայից Տաշքենդ հասցեյատիրոջը հանձնվում է յերկրորդ որվա վերջին: Նույն նամակը յերկաթուղով հասցեյատիրոջը կհասցվի հինգերորդ որը:

Փոստի փոխադրման համար մեր արդյունաբերությունը կառուցել է զանազան վերերկրային, գետային ու ծովային ուրիշ արագաչարժ մեքենաներ՝ աերոռահակներ, սահամակույկներ, գետային և ծովային կատեռներ: Առաջներում տրանսպորտի այդ տեսակը բոլորովին գոյություն չուներ:

1938 թ. փոստն ընդունել և հանձնել է մոտ 8 միլիարդ դա-

Փոստատար ուղամալ

նազան տեսակի առաքումներ: Այդ 40 անգամ ավելի յե, քան մինչհեղափոխական Ռուսաստանի փոստային առաքումները 1913 թվականի ընթացքում:

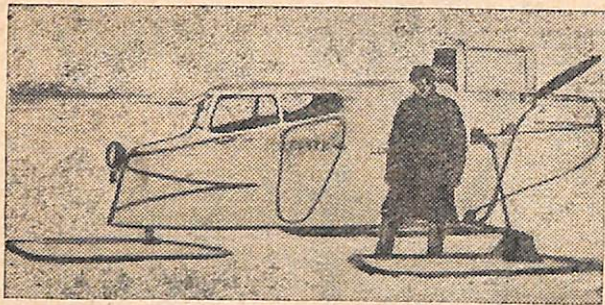
1913 թվականին հեռագրային և հեռախոսային լարերի ընդ-

հանուր յերկարությունը Ռուսաստանում կազմում էր ընդամենը 500 հազար կիլոմետր:

1938 թվականին լարերի յերկարությունը հավասար եր 2 միլիոն 400 հազար կիլոմետրի, դրա հետ միասին կախված են շատ բրոնզե և բիմետաղյա լարեր:

Խորհրդային իշխանության տարիներին գյուղական վայրերում համարյա նոր և հեռախոսացանց անցկացված: 1938 թ. վերջին Միության գյուղերում կար մոտ 9 հազար ՄԵ սիսեմի հեռախոսային կայան և ավելի քան 102 հազար հեռախոսային ապարատ: Հեռախոսագծերի ընդհանուր յերկարությունն անցնում եր 335 հազար կիլոմետրից: Այդ ժամանակ հեռախոսացման եր յենթարկված գյուղխորհուրդների 77 տոկոսը և ՄՏկայանների մոտ 84 տոկոսը:

Յերրորդ հնգամյակում գյուղխորհուրդների, ՄՏԿ և խորհանտեսությունների հեռախոսացումը լիովին կավարտվի:

Փոստային օպերատիվ

Մինչև Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ հեղափոխությունը յերկրի միջնադարային հեռագրա-հեռախոսային կապը շատ աննշան եր: Ստալինյան հնգամյակների տարիներին հեռագրական կապ ստացան քաղաքների և շրջանային կենտրոնների 96 տոկոսից ավելին, իսկ հեռախոսային կապ՝ 89 տոկոսը:

Հեռախոսով Մոսկվայից կարելի յե խոսել այնպիսի հեռավոր քաղաքների հետ, ինչպիսին են Թբիլիսին, Արխանգելսկը, Մուրմանսկը, Նովոսիբիրսկը, Կրասնոյարսկը: 1939 թ. մեր յերկիրն ստացավ նոր, աշխարհում ամենամեծ հեռագրա-հեռախոսային մագիստրալ գիծը Մոսկվա-Սարաբովսկ:

Կրեմլի մեծ պատերից մինչև լայնատարած Ամուրի ափերը

ձգվեցին նոր մագիստրալի գծեր: Հազարավոր կիլոմետրերով կաբել և ուղային գծեր անցան գետերը, լճերը, անանցանելի տալգաները: Շատ կառուցումներ բարձրացան մեծ քաղաքներում, Ուրալի ապառաժներում, Սիրիբի տալգաներում, Հեռավոր Արևելքի սրբնթաց գետերի ափերին: Կապի տեխնիկայում յեղած լավագույն նորություններն ուղտագործված են բաղմամբիլ ու ժեղացուցիչ կայաններում և ապարատանոցներում:

Աշխարհի այդ մեծագույն հեռագրա-հեռախոսային մագիստրալի շինարարության պատմությունը իրենից ներկայացնում ե խորհրդային կապավորների հերոսության ու համառ պալքարի, իսկական աշխատանքային ենտուզիազմի հուզիչ եջեր:

Հին Ռուսաստանը կապի կարիքների համար ապարատուրան ներմուծում եր արտասահմանից: Շվեդիայում գնվում ելին հեռախոսային, Անգլիայում և Ֆրանսիայում հեռագրային ապարատներ: Բուն Ռուսաստանում հեռախոսային ապարատների մեծ նաչնորհ արտադրողը Երիկսոնի չվեղական Ֆիրման եր: Այժմ խորհրդային արդյունաբերությունն ամբողջ սարքավորումն արտադրում ե իր գործարաններում, իր սեփական խորհրդային նյութերից: Մեղ մոտ պատրաստվում են արագ գործող նորագույն հեռագրային և ուղիո-հեռագրային ապարատներ:

Մեր կոնստրուկտորներն ու գյուտարարները հաջողությամբ աշխատում են ապարատների լավագույն տեսակներ ստեղծելու վրա: Կուսակցությունը և կառավարությունն ոգնում են նրանց և բոլոր պայմանները ստեղծում են ստեղծագործական աշխատանքի համար:

Նախահեղափոխական Ռուսաստանը ուղիոհեռախոսային կայաններ չուներ: Չնչին եր ուղիո-հեռագրային հաղորդիչների ցանցը:

Շատ մեծ նշանակություն եր տալիս ուղիոկապին Վլադիմիր Իլյիչ Լենինը: Նա շատ լայնորեն ուղտագործում եր անլար կապի հնարավորություններն ինչպես հոկտեմբերյան ապստամբության որերին, այնպես ել հետագայում:

Ռադիոյի միջոցով ամբողջ աշխարհին հաղորդվեց կատարված հեղափոխության մասին: Ռադիոյով հրաման տրվեց բանակին ցարական բանակի նախկին գլխավոր հրամանատարին փոխելու մասին և կոչ արվեց գինյորներին վերջ տալու պատերազմին:

Լենինի նախաձեռնությամբ ստեղծվեց Նիժնի-Նովգորոդի լա-

բորատորիան—խորհրդային հանրապետութեան առաջին դիտահետազոտական հիմնարկութիւնը, Վորը մեծ դեր խաղաց խորհրդային ռադիոտեխնիկայի զարգացման գործում: Լենինն անձամբ հսկում էր Նիժնի-Նովոգորոդի ռադիոլաբորատորիայի աշխատանքներին: 1920 թ. փետրվարի 5-ի նամակում ռադիոմասնագետներին Վլադիմիր Իլյիչը գրել էր.

«... Թերթը, Վոր ստեղծում էք դուք առանց թղթի և «առանց տարածութեան», մեծ գործ է լինելու: Ամեն տեսակի և համակողմանի ուսանողութիւնն էմ խոստանում Ձեզ այդ և նման աշխատանքների համար»:

Նույն թվին Լենինի կողմից ստորագրված Աշխատանքի և Պաշտպանութեան խորհրդի հատուկ ղեկընտով Նիժնի-Նովոգորոդի լաբորատորիային հանձնարարվում է կառուցել Մոսկվայի ռադիոհեռախոսային կայանը: Դա առաջին հեռախոսային կայանն է Յեվրոպայում:

1922 թ. Մոսկվայի «Կոմինտերն» անվան ռադիոկայանը հանդիմանում է Յեվրոպայում առաջին ռադիո համերգը:

Խորհրդային Միութիւնը ռադիոհաղորդման ցանցի քանակով և հզորութեամբ առաջին տեղն է բռնում Յեվրոպայում և յերկրորդը՝ աշխարհում:

Ռադիոհեռադրային հաղորդիչների ոգնութեամբ հաջողվում է կտրել հսկայական տարածութիւններ: Միութեանական բոլոր 16 հանրապետութիւնների մայրաքաղաքները յերկրի կենտրոնի, Մոսկվայի հետ կապված են ռադիոյով և լարերով: Մոսկվայից ամենօրյա ուղիղ կանոնաւոր կապ է գործում Խաբարովսկի, Իզաբկայի և բևեռային կայանների հետ:

Խորհուրդների Յեվրոպում հանդես յեկան կապի նոր տեսակներ՝ բլիզհեռադիր (կամ Ֆոտոհեռադիր) և պատկերահաղորդում (պատկերների հաղորդումը տարածութեան վրա ռադիոյով կամ լարերով): Խորհրդային յերիտասարդ պատկերահաղորդման տեխնիկական բազան լրացվում է նոր կառուցումներով—Մոսկվայում և Լենինգրադում ավարտված և բարձրորակ պատկերահաղորդման կենտրոնների կառուցումը:

ԿԱՊԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Մեծ է կապի նշանակութիւնը Խորհրդային Միութեան մեջ իր անձայրածիր տարածութիւններով, իր մեծաքանակ գործարաններով ու ֆարրիկաներով, իր մեքենայացված, աշխարհի ամենախոշոր գյուղատնտեսութեամբ և իր բնակչութեան քաղաքական ու հասարակական հսկայական ակտիվութեամբ:

Փոստը, հեռագրատունը, ռադիոն, այդ բոլորը հանդիսանում են կապի այն միջոցները, Վորոնց շնորհիվ կուսակցութեան ու կառավարութեան միջոցառումներն ամօրձապես դառնում են բոլոր աշխատավորների սեփականութիւնը, կազմակերպելով և ուղղելով տալով նրանց աշխատանքին:

Վերջներք գյուղատնտեսութիւնը: Կարող են արդյոք յերկրամասային կամ մարդային կազմակերպութիւնները պայքարել պլանների կատարման համար, յեթե նրանք չիմանան, թե ինչ է կատարվում խորհանտեսութիւններում, կուտնտեսութիւններում և մեքենատրակտորային կայաններում, յեթե չտարածեն առաջաւորների վործը: Կա՞ն արդյոք մեքենատրակտորային կայաններում պահեստի մասեր, բաշակա՞ն և արդյոք վառելանյութը, սերմերի վոր սորտն է պակաս և վորն ավելի, ո՞ւմ պետք է ոգնել—այս բոլոր հարցերի պատասխանը տալիս և լավ կարգաւորված կապը՝ գյուղացված, իհարկե, անձամբ հաղորդակցվելուն տեղերի հետ:

Կարող է արդյոք, միքանի տասնյակ կուտնտեսութիւններ սպասարկող մեքենատրակտորային կայանի դիրեկտորը հաջողութեամբ ղեկավարել աշխատանքները, առանց ամեն օր, ամեն ժամ կապվելու տրակտորային բրիգադների, կուտնտեսութիւնների և գյուղխորհուրդների հետ: Իհարկե վոչ:

Փոստը դաշտ, աշխատանքի վայրը հասցնելը

Բավական է ցանքի կամ բերքահավաքի կամ պանդխտության յետո՞ւն ժամանակ միայն մի ուր անցկացնել վորեւէ մեքենատրակտորային կայանում, կամ վորեւէ շրջհոգրաժնում՝ հասկանալու համար, թե ինչպիսի հսկայական և հաճախ վճռական դեր է խաղում լավ գործող կապը կոլեկտիվ տնտեսութեան մեջ:

Հսկայական նշանակութիւն ունի կապը նաեւ արդյունաբերական ձեռնարկութիւնների համար:

Յուրաքանչյուր գործարան ամենասերտ կերպով կապված է տանայակ ուրիշ՝ մատակարարող գործարանների հետ, կապված է տրանսպորտի, հումքի պահեստների, հարյուրավոր հիմնարկների և ձեռնարկութիւնների հետ: Հեռագիրը, հեռախոսը, փոստը, ռադիոն կոչված են յուրաքանչյուր ժամ ողնելու արտագրութեանը. և գործարանին հասցեյադրված հեռագրի կամ բեռնագրի կորուստը կամ հապաղումը վնաս է հասցնում արտագրութեանը, իսկ այդ նշանակում է նաեւ մեր հայրենիքին:

Առանց կապի կանոնավոր կազմակերպման չեն կարող աշխատել ավիացիոն և յերկաթուղային ու ջրային տրանսպորտը:

Ինքնաթիւները չեն թռչի հերթական ռեյսի, յեթե ռադիոյով, կամ հեռագրով չհաղորդելին ողաջուններին, յեթե ինչպիսի յեղանակ է սպասում նրանց ըստ իրենց մարշրութի և ինչ գրութեան մեջ է տրաստան:

Դնացքի մեքենավարը չի կարող գնացքը վարել, յեթե նրան հայտնի չէ, յեթե ինչ է սպասում նրան, արդյոք կայարանամիջում չի՞ մնացել նախընթաց գնացքը, կանոնավոր է արդյոք ուղին, պատրաստ է հերթական կայարանը գնացքն ընդունելու համար: Առևտրական նավերը ռադիոյով հաղորդում են իրենց ռեյսերի մասին, վտանգի յենթարկված ծովային նավերը՝ իրենց գտնված ճիշտ տեղը:

Բացառիկ չափով մեծ է կապի նշանակութիւնը յերկրի պաշտպանութեան գործում: Ռազմական գործողութիւնների ժամանակ ամենից առաջ աշխատում են խանդարել հակառակորդի կապն իր գործառնների միջև, գրավել հեռագրատունը, հեռախոսը, ռադիոկայանները կամ քանդել դրանք:

1917 թվականին, յերբ Վրացիմիր Իլյիչ Լենինը մշակում էր զինված ապստամբութեան իր հանձարեղ պլանը, գրում էր.

«Իսկ վորպեսզի ապստամբութեանը վերաբերվենք մարքսիստներն, այսինքն՝ վորպէս արվեստի, մենք միևնույն ժամանակ, վոչ մի բոլեւ չկորցնելով, պետք է կազմակերպենք ապստամբական ջոկատների շտաբ, բաշխենք ուժերը, շարժենք հավատարիմ զնդերը դեպի ամենակարևոր կետերը, շրջապատենք Ալեքսանդրիական¹, գրավենք Պետրոպոլիովկան², ձերբակալենք գլխավոր շտաբն ու կառավարութիւնը, յունկերների և վայրենի դիվիզիայի դեմ ուղարկենք այնպիսի ջոկատներ, վորոնք ընդունակ են մեռնել, բայց թույլ չտալ թշնամուն, վոր շարժվի դեպի քաղաքի կենտրոնները:

Մենք պետք է մորիլիզացիայի յենթարկենք զինված բանլորներին, կանչենք նրանց վերջին մոլեգին մարտի, մեկեն գրավենք հեռագիրն ու հեռախոսը, տեղավորենք ապստամբութեան մեր շտաբը կենտրոնական հեռախոսակայանի մոտ, նրա հետ հեռախոսով կապենք բոլոր գործարանները, բոլոր զնդերը, զինված պաշարի բոլոր կետերը և այլն» (նամակ ՌՍԴԲԿ Կենտրոնական կոմիտեյին 1917 թ. սեպտեմբերի 26—27-ին, Լենին, Յերկերի ժողովածու, հ. XXI, էջ 199):

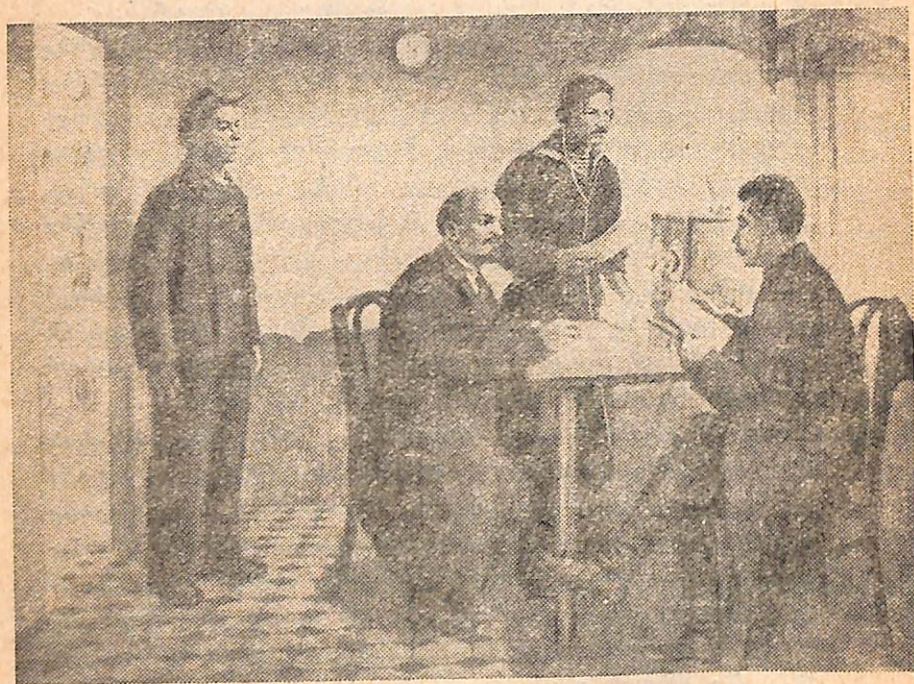
¹ Ալեքսանդրիական—Ալեքսանդրյան թատրոնը Պետերբուրգում, ուր տեղի էին ունենում դեմոկրատական խորհրդակցութեան նիստերը:

² Պետրոպոլիովկա—Պետրոպոլիովկան բերդը Նևայի վրա Պետրոգրադի կենտրոնում, ձմեռային պալատի դիմաց, ցարիզմի ժամանակ ծառայում էր վորպէս քաղաքական կալանավորների բանա:

Ընկեր Ստալինը, վոր Լենինի հետ միասին ղեկավարում էր Պիտերի բանվորների զինված ապստամբութիւնը, վաղուհի կերպով իրագործեց Լենինյան պլանը:

1917 թ. նոյեմբերի 6-ի յերեկոյան ժամը 5-ին Ռազմահեղափոխական կոմիտեյի ցուցումով զբաղվեց հեռադրատունը, իսկ յերեկոյան ժամը 9-ին հեղափոխական նախաստիճանի Զոկատն արդեն զբաղեց Պետերբուրգի հեռադրական գործակալութեան շէնքը:

Նոյեմբերի 7-ին, գիշերվա ժամը 1-ն անց 25 րոպեյին զբաղվում է փոստատունը, իսկ առափոստյան ժամը 7-ին՝ հեռախոսակայանը: Այդ նույն օրն առափոստյան Ռազմահեղափոխական կոմիտեյի ցուցումով զբաղվում են կառավարական բոլոր ուղիղ

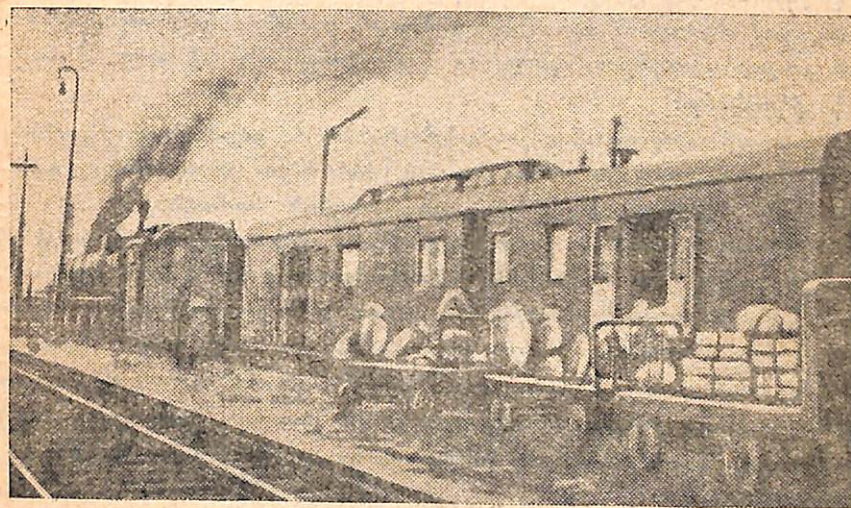
Պետրոգրադի «Նոր Հոլանդիա» ռադիոկայանը

Ընկերներ Լենինը և Ստալինը 1917 թ. Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան օրերին ռադիոկայանում ռադիոսին հանձնում են իմպերիալիստական պատերազմին վերջ տալու պատմական կոչի տեքստը յեթերում հաղորդելու համար: (Նկ. 9. Լանգեյի նկարից, վորը պահպանում է Լենինգրադի Ռազմածովային թանգարանում):

գծերը Մոսկվայի, Կիևի, Ռևելի միջև, իսկ ցերեկվա ժամը 12-ին հեղափոխական նախաստիճանի մի Զոկատ զբաղվում է ռազմական նախահանգիստը ռադիոկայանի հետ միասին:

Կապի միջոցները՝ փոստը, հեռագիրը, հեռախոսը և ռադիոն Ռազմահեղափոխական կոմիտեյին ողնեցին ապահովելու ապրտամբութեան հաջողութիւնը:

Ժողովրդի ամենափոխերիմ թշնամիներն անցյալում գործելով կապի ձեռնարկութիւններում, լավ եյին հասկանում, թէ ինչպիսի հսկայական նշանակութիւն ունի կապը մեր յերկրի պաշտպանութեան գործում: Նրանք քիչ Զանքեր չգործադրեցին կապի տնտեսութիւնը քայքայելու համար: Նրանք վնասարարական կերպով եյին կառուցում փոստատները, հեռադրատները, կապի շէնքերը, ռադիոկայանները, ցրում եյին առանձին օրյեկանների շինարարութեան համար պետութեան տված միջոցներն ու նյութերը, արհեստականորեն կադրերի հոսունութեան պայմաններ եյին ստեղծում, քայքայում եյին աշխատանքային կարգապահութիւնը և այլն:

Փոստի բեռնումը փոստային վագոն

Միջոցների և նյութերի ցրումը վնասարարութեան հիմնական տեսակներից մեկն էր: Ժողովրդի թշնամիներն այնպես եյին ձևացնում, թէ իբր իրենք մեծ շինարարութիւն են կատարում, իսկ գործնականում նրանք դրամները ցրում եյին հարյուրավոր

որչեկտներն Վրա: Շինարարությունները մնում էին անավարտ և թերակառուցված: Շենքը կառուցվում էր մի քաղաքում, իսկ սարքավորումն ուղարկվում էր մի այլ քաղաք, վորտեղ դեռ միայն շենքի հիմքն էր դրվում: Հեռագրա-հեռախոսային գծերի շինարարության համար սյուներ էին տնկվում, իսկ լարեր բաց չեյին թողնում: Այն վայրերը, վորտեղ լարի կարիք կար, ուղարկում էին մեկուսիչներ, և ընդհակառակը՝ վորտեղ մեկուսիչներ էին հարկավոր, լարեր էին ուղարկում:

Գծերի ընթացիկ նորոգման համար մեծ գումարներ էին ծախսվում, բայց նորոգումները կատարվում էին այնպես, վոր ձեռնարկներն կատարված էին համարվում, իսկ աշխատանքի մեջ վոչ մի բարելավում չէր ստացվում:

Փոստային ձեռնարկությունների ցանցի դասավորումը նույնպես վնասարար ձևով էր կատարվում: Կապի բաժանմունքները բացվում էին սակավաբնակ գյուղերում, իսկ քաղաքներում, քաղաքների ծայրամասերում, բանվորական ավաններում և ագլային շրջաններում, խոշոր խորհրդատեսություններում և ՄՏ կայաններում կապի ձեռնարկությունների աճը դիտավորյալ կերպով ձգձգվում էր: Քաղաքներում, բանվորական ավաններում և խոշոր գյուղերում բացվում էին կապի անբավարար ձեռնարկություններ:

Կապի հազարավոր բաժանմունքներ և գործակալություններ իրավունք չունեին ընդունելու և հանձնելու ծանրոցներ, դրամական փոխադրություններ, գնահատված նամակներ:

Վնասարարական գործունեությունների վերաբերյալ կարելի չէ բերել ուրիշ չափ որինակներ: Դավաճաններն աշխատում էին աշխատել անկայուն մարդկանց: Ինքնաքննադատությունը խեղդված էր: Տարածվում էին ցեխով չչինա ու փոխադարձ յերաշխավորությունը: Աշխատավորներին սովորեցնում էին, վոր «աղբը տնից դուրս չի հանվի»: Յերիտասարդ կադրերն առաջ չեյին քաշվում, և նրանց աճեցման ու ոգևորության մասին վոչ վոք չէր հոգում:

Կապի հիմնարկներում և ձեռնարկություններում պատվաստում էին վոչ-խորհրդային, անհոգի վերաբերմունք աշխատավորության, բանվորների, ծառայողների և կոլտնտեսականների նկատմամբ: Վնասարարներն աշխատում էին դրանով դժգոհություն առաջացնել բնակչության մեջ: Նրանք անում էին այն ամենը, ինչ հնարավոր էր, վորպեսզի վատացնեն կապի աշխա-

տանքը և դրանով իսկ կազմալուծեն արտադրության ու գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների աշխատանքը, վիժեցնեն մեր մեծ հայրենիքի պաշտպանունակությունը:

Այժմ յուրաքանչյուր կապավորի աշխատանքի մեջ զլխավորն այն և, վոր արագորեն վերացվեն վնասարարության բոլոր հետևանքները և կապի տնտեսության մեջ բոլշևիկյան կարգ ու կանոն մտցվի:

Պետք է հիշել, վոր կապի յուրաքանչյուր աշխատող հանդիսանում է սոցիալիստական շինարարության անմիջական մասնակիցը և նրան վստահել են պատասխանատու ճակատամաս՝ կապը: Նրա աշխատանքից է կախված սոցիալիստական շինարարության բազմաթիվ բնագավառների հաջողությունը: Զգալի չափով նրա աշխատանքից է կախված մեր յերկրի պաշտպանունակության ուժեղացումը:

ՍՏԵՂԾԵՆՔ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԱՐԺԱՆԻ ԿԱՊ

Մեր սոցիալիստական հայրենիքի պատմութեան մեջ 1939 թիվը կոտնի վորպես նշանակալից, մեծ տարի: Դա աշխատավորների գեպուտատների տեղական խորհուրդների ընտրութեանների տարին էր, վորոնք Ստալինյան մեծ Սահմանադրութեան հիման վրա ավարտեցին խորհրդային մարմինները գեմոկրատացումը: Դա Լեհաստանի պաների ընդ մեր արյունակից յեղբայրների՝ ուկրաինացիների և բելուսները պատազրման տարին էր, դա Արեմոյան Ուկրաինայի և Արեմոյան Բելուսիայի՝ ԽՍՀՄ-ի հետ վերամիացման տարին էր: Դա յերրորդ հնգամյակի 2-րդ տարին էր և համաժողովրդական ստախանովյան մեծ շարժման հինգերորդ տարին:

1940 թվականի սկիզբը մեր յերկրում հավերժացված է արտադրական նոր հաղթանակներով, սոցմըցման նոր վերելքով: Ամբողջ յերկրը ձգտում է, վոր ստալինյան 3-րդ հնգամյակի յերրորդ տարում չլինեն ժողովրդական տնտեսութեան հետ մնացող ճշուդներ:

Այդպիսի հետ մնացող ճշուդ իր մի շարք ողակներում հանդիսանում է կապը, չնայած վոր շատ կապավորներ լավ են աշխատում:

Վերջները թեկուզ կոնտրոլ ժամկետները: Փոստը չի կարող աշխատել անխափան և ճշտորեն, ինչպես նրանից պահանջվում է, յեթե խտտորեն չպահպանի գրադրութեան առաքման և հանձնման կոնտրոլ ժամկետները: Կոնտրոլ ժամկետը, դա յերկաթյա, անխախտ որենք պիտի լինի: Սակայն շատ դեպքերում այդ ժամկետները չեն կատարվում: Դեռ ավելին՝ փնտրում են ամեն տեսակի ախտիկ կոչված որչեկտիվ պատճառներ կոնտրոլ ժամկետների խախտումներն արդարացնելու համար:

Յավոր սրտի կան և այնպիսի կապավորներ, վորոնք ձրդտում են ապացուցել, վոր «բավարար» աշխատանքը—դա սահմանն է, վորից այն կողմը կապը չի կարող անցնել:

ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի, Միութենական, Ավտոնոմ հանրապետութեանների Գերագույն Խորհուրդների և աշխատավորների գեպուտատների տեղական խորհուրդների ընտրութեանների ժամանակ կապի լավագույն մարդիկ, այդ թվում նաև գյուղական կապավորները իրենց փորձով ցույց տվին, վոր յուրաքանչյուր կապավոր կարող է և պարտավոր է աշխատել գերազանց, առանց ամենափոքր թերութեան, առանց ախտիկ կոչված խտանի, վոր գրադրութեան առաքման և հանձնման կոնտրոլ ժամկետները կարելի յե վոչ միայն կատարել առանց վորեն խախտման, այլև դպիւրեն կշատել դրանք և այլն:

Ընտրական կամպանիան փոստով, հեռագրով, հեռախոսով և ռադիոյով օրինակելի կերպով սպասարկելու համար կապավորները շատ ուժ և միջոցներ մարիլիդացիայի յենթարկեցին:

Ընտրական կամպանիայի օրերին կապավորներն իրենց միջից արամադրեցին հաղաբավոր ագիտատորներ, պրոպագանդիստներ, գրուցարարներ: Նրանք անդադար մասսաների մեջ ելին տանում բոլշեիկյան խոսքը, Ստալինյան Սահմանադրութեան յուրաքանչյուր հոգվածի պրոպագանդ ելին անում, պարգաբանում ելին Ընտրութեանների կանոնադրութեանը, ագիտացիա ելին մղում կոմունիստների ու անկուսակցականների բոլի կողմից առաջադրված գեպուտատութեան թեկնածուների ողակն:

Կապավորներն ընտրութեաններն սպասարկելու գործում իրենց կատարած աշխատանքով իսկապես բոլշեիկորեն ապացուցեցին, վոր նրանք ցանկանում են և կարողանում են գերազանցորեն աշխատել:

Սակայն ընտրական կամպանիայի ժամանակ նկատված կապի աշխատանքի վերելքը վոչ ամեն տեղ էր ամրացված: Ընտրութեանների վերջանալուց հետո վորոչ չըմաններ, մարզեր և յերկրամասեր սկսեցին վատ աշխատել: Պայքարն օրինակելի աշխատանքի համար, վերահսկողութեանը գրադրութեաններն իր ժամանակին ուղարկելու և բաժանմունքների, գործակալութեանների ու նամակատարների աշխատանքի վորակի համար սկսեց թուլանալ:

Որինակ, շատ վատ սկսեցին աշխատել Ամուրի մարզի Ավորոդենսկի շրջանի կապավորները: Այդ մասին շրջագործկոմի նա-

խաղաչի տեղակալ ընկեր Մակարովը «Социалистическая связь» լրագրին ուղղված հոգովածում հաղորդում է.

«Հենց վոր խոսքը վերաբերում է Ամուրի մարզի Սվորդ-նենսկի կապի գրասենյակի աշխատանքների գնահատմանը, իսկույն հիշում են, վոր կապավորները լավ սպասարկեցին ԽՍՀՄ և ՌՍՖՍՀ Գերագույն Խորհուրդների ընտրությունները, լավ աշխատեցին կուսակցության XVIII համագումարի օրերին: Իսկ կապես, այդ օրերին կապն աշխատում էր հստակ կերպով: Իսկ այժմ:

Վերցնենք, որինակ, մամուլի հանձնումը դաշտում, դաշտակայաններին: Մեզ մոտ այդ հանձնումը գոյություն չունի: Յե՛վ հիմնարկային և՛ կոլխոզային փոստատարները կոլտնտեսական բաժանորդներին դաշտում լրագիր չեն տալիս: Լավագույն դեպքում փոստը դաշտակայաններն են ուղարկում պատահական մարդկանց միջոցով:

Փոստատանը (պետ ընկ. Սերգեյեվ) պատճառաբանում են, վոր կոլտնտեսային հողամասերը ցրված են: Դա ճիշտ է, բայց դա կապավորներից ավելի յե պահանջում ճկունություն, ժրույթյուն, հմուտ կազմակերպում:

Լրագրերի վատ հանձնման համար աշխատավորների բազմաթիվ բողոքներ կան: Մի անգամ այդ մասին բողոքում էին «Պրոլետարի» կոլտնտեսության կոլտնտեսականները: Յես ստուգեցի: Պարզվեց, վոր լրագրերը չեն հասցվում. փոստատար չկա: Մեր շրջանի գյուղական վայրերում աշխատում են 22 հիմնարկային և կոլտնտեսային փոստատարներ: Կապի գրասենյակը պետք է հսկի, վորպեսզի կոլտնտեսությունները փոստատարներ առանձնացնեն, պետք է ստուգի նրանց աշխատանքը: Մակայն գրասենյակում դրանով չեն զբաղվում: Յես ստիպված յեղա ինքս պայմանավորվելու, վոր «Պրոլետարի» կոլտնտեսության մեջ փոստատարներ առանձնացվեն:

Մի եյական պահպանություն էլ—փոստի դանդաղաշարժությունը: «Իզվեստյակ» կոլտնտեսությունը գտնվում է շրջանի կենտրոնից 85 կիլոմետրի վրա: Ըստ չվացուցակի փոստն այնտեղ պետք է հասնի յերրորդ օրը: Վատ չվացուցակ է: Ինչո՞ւ միայն յերրորդ օրը պետք է կոլտնտեսությունում շրջանային լրագրեր ստանան: Իսկ իրականում դրանից էլ վատ է. փոստն այնտեղ հասնում է 5—6-րդ օրը:

Շրջանային փոստովիներում փոստի շարժման վրա հակողություն չկա: Յուրաքանչյուր կետում նամակները և լրագրերը մնում են ժամերով, յերբեմն օրերով...

Վատ են ոգտագործվում փոստի տրամադրություն տակ յեղած փոխադրական միջոցները: Կա 5 ավտոմեքենա, բայց աշխատում են միայն մեկ-յերկուսը: Բարրարոսաբար են շահագործվում մեքենաները. սկսած 1935 թվից վոչ մի անգամ չեն վերանորոգվել:

Մեր գյուղխորհուրդների և կոլտնտեսությունների մեծամասնությունը հեռախոսացման է յենթարկված: Ուրախալի յերևույթ է: Բայց միշտ չէ, վոր հաջողվում է ոգտագործել հեռախոսային կապը: Վերջերս յես վեց օր մնացի Կլիմաուցեվի մեքենատրակտորային կայանի սպասարկած կոլտնտեսություններում: Այդ միջոցին ինձ միայն յերկու անգամ հաջողվեց խոսել շրջանային կենտրոնի հետ: Յե՛վ ինչքա՞ն ժամանակ, համբերություն ծախսվեց դրա վրա: Կլիմաուցեվում կա կոմկուտատոր, բայց նա հեռախոսային չլիթա չունի, այլ միացած է շրջանային կենտրոնը Կոստյուկովի կոմկուտատորի հետ միացնող գծին: Այսպիսով, մեկ լարին միացված են տասնյակ ապարատներ:

Սվորդնենսկի Մեքենատրակտորային կայանը դժվարություններ է հեռախոսով կապվում կոլտնտեսությունների հետ, չնայած նրանք համարյա բոլորը հեռախոսացված են: Բարդագոն գյուղի կողմը կապը շատ հաճախ է խանգարվում, և խանգարումները տևում են 5—7 օր»:

Սվորդնենսկի փոստի դեկավարները շրջանի կապի գործը հասցրել են համարյա լիակատար քայքայման, և դա պատահել է միայն այն պատճառով, վոր այդ շրջանի կապավորների միջից դեռ վերջնականապես դուրս չեր մղված անհոգությունը, ընտանեկանությունը, փոխադարձ յերաշխափությունը, վոր դեռ իսկական բողբեղիկյան քննադատություն չի յեղել:

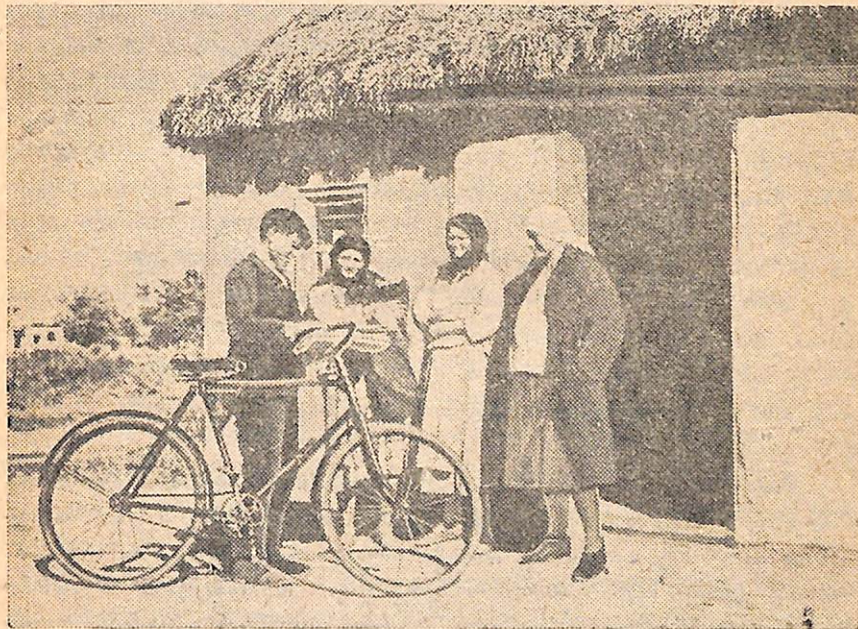
Ծավալելով բողբեղիկյան ինքնաքննադատությունը, բոլոր թերությունների անողոք քննադատությունը, բարձրացնելով հեղափոխական գոռությունը, ղինվելով բողբեղմով, կապավորներն անչեղորեն և շտապ կլավացնեն իրենց աշխատանքը: Այդ բարեկամում պետք է լինի վոչ թե ժամանակավոր, վոչ թե կապի վորևէ առանձին տեսակի գծով, վոչ թե կամպանիայի ժամանակ: Բարեկամում պետք է լինի արմատական, ամուր,

Խորհրդային Միության ամբողջ տերիտորիայի վրա, կապի բո-
լոր տեսակները մեջ:

Խորհրդային յերկրի կապը զարձնել լավագույնն ամբողջ
աշխարհում, ստալինյան մեծ դարաշրջանին արժանի կապ,—
ահա Խորհրդային կապավորներն ինդերը:

ՎՈՐԱԿԸ ԳԼԽԱՎՈՐՆ Ե ԿԱՊԻ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ

Աշխատանքի վարակի հարցը սոցիալիստական մրցության
մեջ վճռական հարց ե: Վարակից ե կախված կապի մարմինների
ամբողջ աշխատանքի հաջողությունը: Կարելի չե, որինակ, ամեն
որ հանձնել մեծ քանակությամբ նամակներ ու լրագրեր, բայց
յեթե դրանք հանձնված են ուշացումով, հանձնված չեն իսկական

Փոստի հանձնումը կոլտնտեսությունում

տիրոջը և այլն, ապա այդպիսի աշխատանքը չի կարելի լավ համարել:

Ճիշտ այդպես նամակատարը կարող է ընդգրկել լրագրերի չատ բաժանորդներ, բայց յեթե նա բաժանորդագրության փաստաթղթերն անփութ ձևակերպի, իսկ լրագրային հանդույցի աշխատակիցը ճիշտ չձևակերպի բաժանորդագրատուն ուղարկվող պատվերը, այն ժամանակ բաժանորդները կմնան առանց լրագրի: Յուրաքանչյուր քաղաքացի միայն այն ժամանակ կասի փոստը լավ է աշխատում, յերբ նամակներն ու լրագրերը նրան ժամանակին հանձնվեն, յերբ դրամական փոխադրությունը կամ ծանրոցը նրան տան լրիվ և անվնաս ու առանց ուշացման, յերբ իր գործադրության մեջ, կամ բաժանմունքում միշտ կարողանա զենել նամականիշ, ծրար և այլն:

Մենք գիտենք որինակներ, յերբ կապի դրատենյակը կամ բաժանմունքը պարծենում է կոլտնտեսությունների համատարած հեռախոսացումով, բայց հեռախոսային խոսակցությունների լսելիությունը չափողանց վատ է: Կոլտնտեսականները միայն այն ժամանակ հաջող կհամարեն հեռախոսացման աշխատանքները, յերբ հեռախոսների լսելիությունը լավ կլինի:

Կապավորի աշխատանքի վորակական հիմնական ցուցանիշներն են հանդիսանում փոստի դասավորման, փոխադրման և հանձնման կոնտրոլ ժամկետները: Կոնտրոլ ժամկետները մշակվում են այն հաշվով, վոր լրագրերը, նամակները, ծանրոցները վորքան հնարավոր և արագ հանձնվեն հասցեյատերերին: Յեւ ըստական է մի տեղում խախտվեն կոնտրոլ ժամկետները, վորպեսզի այդ ամբողջ հաշվումները խախտվեն: Իսկ թե ինչի յե հանգում այդ, յերևում է թեկուղ հետևյալ որինակից: Հեռավոր արևելքից սահմանապահը պատրաստվում էր արձակուրդ գնալ իրենց կոլտնտեսությունը, վոր գտնվում է յերկաթգծից 30 կիլոմետր հեռավորության վրա: Այդ սահմանապահը նախորոք նամակ էր գրել իր տունը, վոր վորոշված ուրը սայլ ուղարկեն կայարան:

Ճանապարհի ամբողջ տարածության վրա նամակը ժամկետի համաձայն գնում էր առանց վորևէ հապաղման, և սահմանապահի ժամանելուց մի ուր առաջ, ինչպես և յենթադրում էր նա, հասավ կապի այն բաժանմունքը, վոր սպասարկում է նրանց կոլտնտեսությանը: Բայց այդ կոլտնտեսության նամակատարը ծուլանում է փոստը ցրել ամեն ուր և սահմանապահի նամակը,

վոր ժամանակին տրվել էր նրան հանձնելու, հանձնում է միայն մյուս ուր: Այդպիսով, կապավորի հանցանքով արձակուրդավոր սահմանապահն ստիպված է լինում վորքով գնալ 30 կիլոմետր ճանապարհ:

1935 թ. հուլիսի 30-ին Կրեմլում յերկաթուղայիների ընդունիլության ժամանակ ընկեր Ստալինն ասաց.

«...տրանսպորտը մի կոնվեյեր է, վորտեղ կարևոր է յուրաքանչյուր աշխատողի, յուրաքանչյուր պտուտակի աշխատանքը: Յերբ դուք, ընկեր յերկաթուղայիներ, հասկանաք այդ, յերբ դուք հաստատեք տրանսպորտի մեխանիզմի բոլոր մասերի, բոլոր աշխատողների կարգավորվածությունը, հենց այդ էլ կլինի իսկական, բոլշեիկյան կարգապահությունը»:

Ընկեր Ստալինի այս ցուցումները լիովին պետք է վերաբերեն նաև կապավորներին: Կապը ևս մի տեսակ «կոնվեյեր» է, այստեղ էլ պարտադիր է բոլոր մասերի ու բոլոր կապավորների աշխատանքի կարգավորվածությունը:

Մեխանիզմի վորևէ մասի, կամ այդ մասի մի պտուտակի վատ, անբարեխիղճ աշխատանքը խախտում է ամբողջ մեխանիզմի նորմալ աշխատանքը, արժեզուրկ է դարձնում կապավորների ամբողջ կոլեկտիվի աշխատանքն ու ջանքերը: Որինակ, անուշադիր դանձապահը, կամ անհոգի հեռագրատարը կարող են գերոյի հավասարեցնել հեռագրչուհի-հաղարկանների ստախանովական աշխատանքը. առանց մի վայրկյան ուշացնելու հաղորդած հեռագիրը կարող է հասցեյատիրոջը հանձնվել մեծ ուշացումով կամ նրան վորոնելով տարուբերվել: Նման որինակներ կարելի յե հայտարերել կապի ամեն մի ձեռնարկությունում:

Վոչ մի թերացում, անփութություն և անձտություն չի կարելի հանդուրժել կապի աշխատանքում: Հարկավոր է հիշել, վոր կապավորների անփութությունն ու թափթփվածությունը վոչ միայն անձնական նյութական վնաս կհասցնեն աշխատավորներին (ծանրոցների, դրամական փոխադրությունների կորուստ և այլն), այլև հաճախակի վնաս են պատճառում ժողովրդական տնտեսությանը:

Յեղել է մի դեպք, յերբ փոստը մեծ ուշացումով է հասցրել նոր դպրոցի կառուցման նախահաշիվը, և չրջանը կարող էր մնալ առանց դպրոցի, վորովհետև առանց նախահաշիվի բանկը չի ֆինանսավորում շինարարությունը:

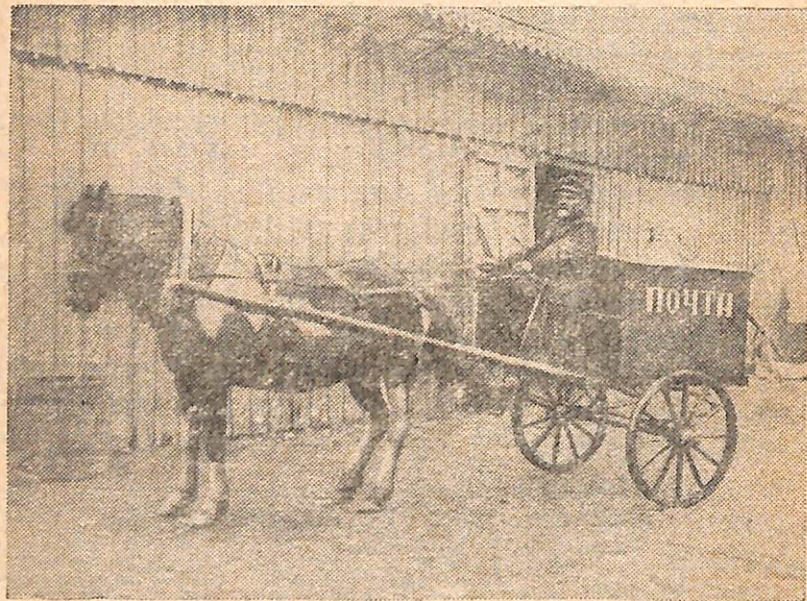
Ձագոտղեռնոն իր բաժանմունքին հեռագիր է տվել 1369 տոնն ալյուր բառնալու մասին, իսկ Մոսկվայի հեռագրատունը հաղորդել է «369 տոնն»:

Պատահում են կապավորներ, վորոնք փոխանակ լրագրերը հանձնելու կոյտնտեսություններին, «թիւ յեն դնում» իրենց մոտ, բաժանմունքում կամ գործակալությունում: Այդ մարդիկ քաղաքական վնաս են հասցնում:

Չե՞ վոր մեր մամուլը կոյտնտեսային մասսաներին կազմակերպում է պայքարելու բարձր բերքի համար, սովորեցնում է, թե ինչպես պետք է հասնել այգւլիսի բերքի, քաղաքականապես դաստիարակում է մասսաներին, բարձրացնում է նրանց կուլտուրական մակարդակը: Նշանակում է՝ այն գործակալը, նամակատարը, վորն ուղարկում է հանձնում լրագրերը և ժուռնալները, նա արգելակում է մեր մամուլի քաղաքական կարևոր աշխատանքը:

Յուրաքանչյուր կապավոր պարտավոր է աշխատել աղետներին, բարեխիղճ կերպով, ուշադիր և հստակորեն:

ԽՍՀՄ Սահմանադրության 130-րդ հոդվածում ասված է. «ԽՍՀՄ յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է պահպանել

Փոստային փակ սայլակ

Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության Սահմանադրությունը, կատարել որենքները, աշխատանքի կարգապահությունը պահպանել, աղետներին վերաբերվել ղեպի հասարակական պարտքը, հարգել սոցիալիստական համակեցության կանոնները:

Ըստ իրենց աշխատանքի բնույթի կապավորներն ամեն որ չիվում են միլիոնավոր աշխատավորների հետ: Հասարակական պարտքը պահանջում է կապավորներից, վոր նրանք բոլոր աշխատավորներին ստացարկեն լավորակ, ուշադիր և կուլտուրական կերպով: Այն կապավորը, վորը չի հանձնել լրագիրը, սխալ է տեսակավորել նամակը, աղավաղել է հեռագիրը, խախտում է իր անմիջական պարտականությունը, անբարեխղճորեն է աշխատում, խախտում է ԽՍՀՄ քաղաքացու հասարակական պարտականությունը:

Կապի աշխատողները պարտավոր են ճշգրիտ և անչեղորեն կատարել խորհրդային որենքները: «ԽՍՀՄ յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է պահպանել ու ամրացնել հանրային, սոցիալիստական սեփականությունը, վորպես խորհրդային կարգերի սրբազան և անձեռնմխելի հիմք»:

Այսպես է գրված Ստալինյան Սահմանադրության 131-րդ հոդվածում: Այս հոդվածի մասին յուրաքանչյուր կապավոր պետք է հիշի ամեն որ, ամեն ժամ և աչքի յույսի պես սրահպանի սոցիալիստական սեփականությունը: Ամբողջ աշխատանքի բնթացքում կապավորից պահանջվում է մեծադույն զգոնություն, ճշտություն և բարեխղճություն: Որինակ, ասենք՝ բաժանմունքի պետը կամ գործակալը չի փակում այն սրահստը, վորտեղ պահված են ծանրոցները, չի ապահովում նրա պահպանումը, կամ ծանրոցների փոխադրումը վստահում է անհուսալի մարդու: Այդ կապավորն, ուրեմն, կորցրել է զգոնությունը: Դրանից կարող է ողտվել ժուլիկը, սոցիալիստական սեփականության հափշտակիչը: Բաժանմունքի մյուս պետը ծանրոցները պահում է աշարջորեն, բայց անփույթ և սխալ է ձևակերպում դրամական փոխադրությունները: Դրանից նույնպես կարող է ողտվել ժուլիկը. այգւլիսի փոխադրությունը կարելի չէ հեշտությամբ կեղծել և խարդախորեն ստանալ դրամը: Այն կապավորը, վոր խստիվ պահպանում է աշխատանքի կարգապահությունը, յերբեք թույլ չի տա այգւլիսի անխութություն և թափթվածություն:

Կապի շատ գրասենյակներում, բաժանմունքներում ու գործակալութիւններում չկա պահանջվող կարգապահութիւն: Դեռ կան դեպքեր, յերբ նամակատարները դուրս են գալիս նամակները ցրելու այն ժամանակ, յերբ նրանց խելքին կիչի, գործակալն աշխատանքի ժամերին թողնում և գործակալութիւնը և գնում իր գործերի հետևից, տրակտների վրա թույլ են տըրվում դեպքեր, յերբ փոստերը չեն փոխանակվում: Իսկ փոստ չփոխանակելը նույնն է, ինչ վոր տրանսպորտային աղետը, և այն կապավորը, վորը չի փոխանակում փոստը, ամենածանր հանցանքն է կատարում:

Կապի մարմիններում աշխատանքային կարգապահութեան յուրաքանչյուր խախտողն անխուսափելիորեն վնաս է հասցնում ժողովրդական տնտեսութեանը, խախտում և ազգաբնակչութեան սպասարկումը կապի միջոցներով, վտանգ և ստեղծում կապի մարմիններին վստահած սոցիալիստական սեփականութեան համար:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂՈՒՄ—ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԴԵՊԻ ՄԱՐԴԸ

Մարդկանց նկատմամբ հոգատարութեամբ և տոգորված ամբողջ Ստալինյան Սահմանադրութիւնը, սոցիալիստական պետութեան Հիմնական Որենքը:

Մարդկանց նկատմամբ զգայուն վերաբերմունքով, քաղաքացիների հոգատար և ուշադիր սպասարկումով համակված պետք է լինի կապավորի ամբողջ աշխատանքը, այդ պետք է դրվի նրա աշխատանքի հիմքում:

Սա պետք է լավ հիշի ամեն մի կապավոր: Ով չի յուրացրել այս հասարակ ճշմարտութիւնը, ընդունակ չէ կատարելու սոցիալիստական կապի առաջ դրված խնդիրները:

Բերենք մի քանի որինակներ: Կոլտնտեսուհին փոստ է բերել մի գնահատված ծանրոց, վորի շապիկը կարված է տարբեր դույնի թելերով: Բաժանմունքի պետը հրաժարվում է ընդունելուց, ասելով, թե ըստ հրահանգի արգելվում է տարբեր դույնի թելերով կարելը: Նրա դործը չէ, վոր մարդը մի քանի կիլոմետր ճանապարհ է անցել վրտըով թե սայլով և ծանրոցի ուղարկումը կարող է ուշանալ մեկ-յերկու ուր ևս: Ինչպես տեսնում եք, նա վարվում է ըստ հրահանգի: Իսկ յեթե բաժանմունքի այդ պետը հիշեր, վոր կապը գոյութիւն ունի քաղաքացիների համար, և վոչ թե ընդհակառակը, յեթե նա զգայուն և ուշադիր կերպով վերաբերվեր դեպի քաղաքացիները, ինչպես հարկ է կապավորին, ապա նա ուրիշ կերպ կվարվեր. նա կոլտնտեսուհուն ուրիշ թել, ասեղ կառաջարկեր կամ ինքը կկարեր ծանրոցն ինչպես հարկն է: Կոլտնտեսուհին շատ շնորհակալ կլիներ փոստի այդպիսի պետից:

Մի այլ ուրինակ: Ռոստովի մարզի շրջաններից մեկում մի կարմիր-բանակայինի մայր, մի կիսազրազետ կին, չիմանալով վորդու ճիշտ հասցեն, դիմել է բաժանմունքի պետին, խնդրելով ոգնել իրեն նամակը վորդուն ուղիղ հասցեյադրելու: Կարմիր-բանակայինի մորն ոգնելու փոխարեն բաժանմունքի պետը հայտարարել է, թե ինքը պարտավոր չէ հասցեների վորոնումներ կատարել:

Այնպիսի մի հրահանգ, վորը պարտավորեցներ կապավորներին նման վորոնումներ կատարելու, իսկապես վոր չկա, բայց մի՞թե յուրաքանչյուր խորհրդային քաղաքացի, նամանավանդ կապավորը, պարտավոր չէ ոգնության գալ այդպիսի դեպքում առանց վորեւ հրահանգի:

Հարկավոր է միայն զգայնություն ունենալ դեպի մարդիկ և պատասխանատվության գիտակցություն կատարած աշխատանքի համար: Իսկական խորհրդային կապավորը պետք է ամեն կերպ ոգնի քաղաքացիներին փոստից ոգտվելու գործում:

Հենց այդպես ել վարվում են այն կապավորները, վորոնց սիրտը ցավում է գործի համար և հասկանում են, վոր իրենց սիրտը ցավում է իրենց համաքաղաքացիներին տրամադրել արագ, հետաքննել և հարմար կապ:

Վրդովեցուցիչ դեպք է տեղի ունեցել Սարկովի մարզի Իդյումի կապի գրասենյակում:

Կրասնոկուտսկից հեռագրով Իդյումում ստացվում է ընկ. Սեմեյկինի անվան դրամական փոխադրություն: Ընկ. Սեմեյկինը յերեք ուր շարունակ հեռագրատուն եր գնում դրամը ստանալու և ամեն ուր ստանում էր մի պատասխան—«փոխադրություն չկա»: Վերադառնալով Կրասնոկուտսկ և պարզելով, վոր դրամը փոխադրված է հեռագրով, նա հարցում է կատարում Իդյում, թե ինչու փոխադրումը չի հանձնված: Իդյումի կապավորները պատասխանում են. «փոխադրությունը չի հանձնված, վորովհետեւ հասցեյատերը չի ներկայացել ստանալու»:

Դժբախտաբար կապը հիմնարկներում դեռես քիչ չեն այնպիսի մարդիկ, վորոնք չինովնիկաբար են վերաբերվում իրենց գործին: Ի՞նչ է նշանակում «չինովնիկական վերաբերմունք»: Ցարական Ռուսաստանում պետական չինովնիկն զբաղվում էր թղթե գործավարությամբ և կուրորեն կատարում էր իր նման, բայց բարձր դերք դրավող չինովնիկի կարգադրությունները:

Կենդանի մարդիկ իրենց կարիքներով և հոգսերով նրանց չէին հետաքրքրում, դա նրանց գործը չէր:

Մեր յերկրում դեռ մնացել են մարդիկ, վորոնք չինովնիկաբար են վերաբերվում գործին: Վերցնենք թեկուզ բաժանմունքի այն պետին, վորը հրաժարվել էր կոլտնտեսուհուց ընդունել ծանրոցը:

Նա գործին չինովնիկաբար վերաբերվեց: Մի՞թե վորեւ մեկն արգելում էր նրան ոգնելու ուղարկողին ու տրամադրելու նրան բոլոր հարմարությունները: Վոչ, ընդհակառակը՝ մեր բոլոր ուրենքները, ցուցումներն ու կարգադրություններն ուղղված են դեպի այն, վոր խորհրդային հիմնարկները զգայուն կերպով, ուշադրությամբ և խնամքով սպասարկեն քաղաքացիներին:

Քաղաքացիների ուշադիր սպասարկումը պետք է դառնա կապավորների ամբողջ աշխատանքի հիմքը:

Գործին լավ վերաբերվելու ուրինակներ ևս չառ կան: Կոլտնտեսուհին բաժանմունքը բերեց մի հեռագիր, վորը հարկավոր էր շտապ հաղորդել, բայց հեռագրի հասցեն լրիվ ցույց չէր տրված:

Յեթե բաժանմունքի պետը ձեականորեն մոտենալ, կարող էր այդ հեռագիրը չընդունել: Սակայն նա իր պարտքը համարեց ոգնել կոլտնտեսուհուն, ինքը տեղեկացալ, պարզեց ճիշտ հասցեն ու հեռագիրը հաղորդեց:

Ահա մի ուրիշ ուրինակ: Տեղական կապավորները սանատորիաներում գտնվող հիվանդ մարդկանց նկատմամբ հոգատարություն հայտարարեցին. բացի փոստատարներից և դրամատարներից, վորոնք սպասարկում էին տեղական սանատորիաները, կապի գրասենյակը առանձնացրեց ևս յերկու փոստային գործակալ հատկապես ծանր հիվանդներին սպասարկելու համար: Այդպիսի հիվանդների համար դժվար է փոխադրությունը հանձնել, նամականիչ գնել և այլն:

Հաղնված մաքուր սպիտակ խալաթներ (դրանք տալիս է սանատորիայի վարչությունը), գործակալներն անցնում են պալատները, և ընդունում հեռագրեր, փոխադրություններ, պատվիրված նամակներ, մահաոում են դրամանիչեր և այլն:

Իսկ ահա թե ինչպես է աշխատում հեռախոսավարուհիներից մեկը: Նա անձնական նախաձեռնությամբ մտքի է աշխարհի կարգ. բաժանորդին նախորդ հայտնում է, թե խոսակցության

համար դժերը յերբ են ազատվելու, և ցուցակադրում ե ցանկացողներին:

Քաղաքացիներին ուշադիր, կուլտուրական, նախազգուշական սպասարկման գեղեցիկ որինակներ են ցույց տալիս Ղրիմի ԱնՍՀ Կոկտեբելի կալի բաժանմունքի կապալորները:

Ծանրոցների ընդունումը

Կոկտեբելը գտնվում է Սև ծովի ափին: Ամառն այնտեղ են գալիս հազարավոր հանգստացողներ: Այնտեղ անց են կացվում արագիցիոն սլաներային մրցությունները: Այնտեղ են գալիս յերկրի յերեւելի մարդիկ, չքանչանակիրները: Այնտեղ կարելի

յէ պատահել զանազան մասնագիտության մարդկանց—գրողներ, նավթագործների, ոգաչուների, հանքափորների, ակադեմիկոսների, բամբակագործների, Կարմիր Բանակի հրամանատարների: Համարյա յուրաքանչյուր հանգստացող գործ ե ունենում փոստի հետ: Փոստում նա հանդիպում ե զգայուն, հոգատար և ուշադիր վերաբերմունքի: Այստեղ հարկ չի լինում հերթի կանգնել: Կապալորներն այնքան հստակ ու սահուն են աշխատում, վոր հերթեր չեն լինում:

Հանգստացողների անվամբ ստացվում են հարյուրավոր նամակներ, փոխադրություններ, հեռագրեր: Չի յեղել վոչ մի դեպք, վոր առաքումն ուշացվի կամ ժամանակին չհանձնվի: Յեվ պատահական չէ, վոր հանգստացողներից յուրաքանչյուրը մեկնելու ժամանակ չի կարող գոհ չմնալ և չնորհակալություն հայտնել Կոկտեբելի կապալորներին որինակելի, ուշադիր և կուլտուրական սպասարկման համար: Կոկտեբելի փոստի բաժանմունքի բողոքների գերքը լցված ե վոչ թե բողոքներով, այլ կապալորների աշխատանքի մասին տասնյակ գովասանքներով:

Ահա թե ինչ ե գրում Ժուկովսկու անվան Ռազմա-ոգային ակադեմիայի ուսանող ավագ լեյտենանտը. «Փոստը լավ ե աշխատում: Բացառիկ քաղաքավարի և բարեհամբույր վերաբերմունք առանց բացառության բոլոր աշխատողներից, վորին վոր դիմել եմ»:

Դնեպրոպետրովսկի «Կոմինտերն» գործարանի բանվորը նըլում ե. «Կոկտեբելում յեղած ժամանակամիջոցում յես չեյի կարող չնել փոստի կոլեկտիվի ամենասիրալիր և կուլտուրական վերաբերմունքը դեպի հաճախորդները:

Այստեղից մեկնելով յես ցանկանում եմ հայտնել յերախտապարտություն և չնորհակալություն»:

«Լենինը Հոկտեմբերին» հոգակավոր կինոնկարի սցենարիայի հեղինակ Ա. Կապլերը այսպես ե արտահայտվում Կոկտեբելի փոստի աշխատանքի մասին. «Պետք ե նչեմ Կոկտեբելի փոստի բաժանմունքի բացառիկ հստակ աշխատանքը: Մեծ քանակությամբ հեռագրեր և նամակներ ստանալուս ժամանակ չի յեղել ուշացման վոչ մի դեպք: Բաժանմունքի աշխատողները բացառապես քաղաքավարի յեն և սիրալիր: Բաժանմունքի պետին և ամբողջ կոլեկտիվին հայտնում եմ անկեղծ չնորհակալություն»:

Թուղլ մոդելների համաժիտթենական յերկրորդ մրցությունների շտաբի քարտուղարը նչում ե.

«Շնորհակալություն եմ հայտնում փոստի պետ ընկեր

Բուրգուեններին, նաև բոլոր աշխատողներին, վորոնք մշտապես մեծ ճշտապահությամբ ամեն ժամանակ սպասարկեցին մեր թռչող մոդելների Համաժողովենական յերկրորդ մրցությունները: Փոստի ճշտապահ և հստակ աշխատանքը շատ բանում ոգնեց մրցություններին շտարին: Ձի կարելի չնչել բոլոր աշխատողների բացառիկ քաղաքավարի վերաբերմունքը: Կրկին անգամ շնորհակալություն, ընկերներ»:

Լինում են դեպքեր, յերբ գալիս են նամակներ վոչ լրիվ հասցեներով: Հեշտ չէ գտնել այդպիսի նամակի հասցեատիրոջը: Սակայն Կոկտեբելի կապավորների մոտ կանոն է մտցված՝ յուրաքանչյուր նամակը պետք է հանձնվի հասցեատիրոջը ինչ դնով ել վոր լինի:

Մի անգամ այսպիսի դեպք է պատահել: Նամակը յեկել է Հեռավոր Արևելքից: Նամակը հասցեագրված է. «Ղրիմ, Սև ծովից 15 կիլոմետրի վրա կուրորտ, Յե. Շվարցին»: Փոստատարը նամակը հետ բերեց—վոչ մի սանատորիայում այդպիսի հանգստացող չգտնվեց: Այն ժամանակ վորոնումներին ձեռնարկեց ինքը փոստի պետը՝ կապի վարպետ ընկ. Բուրգուեններին:

Նա անցավ բոլոր սանատորիաները: Սանատորիաներից մեկում նա լսեց, թե ինչպես մեկը կանչեց.

— Ընկեր Շվարց:

Բուրգուեններին մոտեցավ Շվարց կոչված կնոջը: Յույց տվեց նրան նամակը: Նա ճանաչեց ամուսնու ձեռագիրը: Յերկրաբան Շվարցը հուզված շնորհակալություն հայտնեց փոստի աշխատողին. «Այս նամակը,—ասաց նա,—ուղարկել է ամուսիննս: Յերբ յես մեկնում եյի Ղրիմ, նա գտնվում եր բևեռային ձմեռանոցում: Յես չեյի սպասում, վոր նա շուտ կվերադառնա և դրա համար ել չթողի իմ հասցեն: Դժվար է հայտնել իմ ուրախությունը, յերբ յես ստացա այս նամակը: Այսպիսի հասցեյով նամակը, իհարկե, կարող եր ինձ չհասնել»:

Կոկտեբելի կապի բաժանմունքի փոստատարները խոփորել են գտնել հասցեներ նույնիսկ այն դեպքում, յեթե ծրարի վրա գրված է միայն վայրի անունը, անուն և հայրանունը: Մոտ ժամանակներս ստացված եր մի նամակ այսպիսի հասցեյով. «Ֆեոդոսիա: Կոկտեբել: Իվան Նիկոլայիվիչին»: Փոստատարն անցավ բոլոր հանգստյան տների և սանատորիաների հաշվառման բաժինները, բայց վոչ մի տեղ չգտավ հասցեատիրոջը: Չհայտաբերեց նա հասցեատիրոջը նաև գյուղխորհուրդներում: Այն ժա-

մանակ նա սկսեց հարցումործ անել տեղական բնակիչներին, թե արդյոք նրանք չեն ճանաչում այդպիսի Իվան Նիկոլայիվիչի: Յեւ իվան Նիկոլայիվիչը գտնվեց: Բնորոշ է, վոր փնտռելով հասցեատիրոջը, փոստատարն առանց վնաս պատճառելու իր գործին, կատարում եր հիմնական աշխատանքը:

Լինում է և այնպես, վոր հանգստացողներն արդեն տանից են դրում, շնորհակալություն հայտնում բացառիկ սիրալիր սպասարկության համար:

Ահա այդպիսի նամակներից մեկը:

«Կոկտեբելից անսպասելիորեն մեկնելով, յես հնարավորություն չունեցա անցնելու ձեզ մոտ, փոստ, վորպեսզի շնորհակալություն հայտնեյի ձեր կոլեկտիվի գերազանց աշխատանքի համար: Պետք է ասեմ, վոր դա միայն իմ կարծիքը չէ,—դա բոլոր այն հանգստացողների կարծիքն է, վորոնք յերբևիցե յեղել են Կոկտեբելում: Ձեր փոստի բաժանմունքի աշխատանքի վոճը հիացնում է կազյոնչինայի, անգուլթ լակոնականության բացակայությամբ, վորոնք դեռ բնորոշ են փոստային վորոշ հիմնարկությունների համար: Ձեր կոլեկտիվը կարողանում է գուրակեցել գործնական խոսակցությունը զգայուն վերաբերմունքի հետ դեպի հաճախորդը: Ձեր աշխատակիցների կողմից յես յերբեք չեմ լսել սուր պատասխան կամ կոպիտ նկատողություն: Ձեր կոլեկտիվը հասել է այն բանին, վոր ձեր բաժանմունքը կարելի յի անվանել օրինակելի»:

Այդ նամակը հասցեագրված է բաժանմունքի պետին:

Կոկտեբելի կապավորներն իրենց աշխատանքով հասան այն բանին, վոր աշխատավորները փոստից դոհ են, նրանք ըստ արժանույն գնահատում են կապավորների աշխատանքի բոլորեկիյան վոճը և մեթոդը:

Կոկտեբելի փոստը չի գտնվում ինչ-վոր առանձին պայմաններում,—դա կապի սովորական ձեռնարկություն է, վորն անցյալում առանձնապես լավ աշխատող չի յեղել, բայց շնորհիվ կոլեկտիվի կամքի, նրա կազմակերպվածության, կարգապահության, շնորհիվ հաղթելու անչեղ ցանկության Կոկտեբելի բաժանմունքի կապավորներն առաջնություն են շահել և նվաճել Համաժողովենական փոխանցիկ կարմիր դրոշը:

Նրանց օրինակին կարող են և պետք է հետևեն կապի գյուղական բաժանմունքների բոլոր աշխատողները: Կապի յուրաքանչյուր բաժանմունք հնարավորություն ունի իր աշխատանք-

քում հասնելու որինակելի ցուցանիչներն,—ամբողջ բանը մարդիկ են, ցանկությունն ու հաստատակամությունը՝ բոլշևիկներն կազմակերպելու աշխատանքները, նախաձեռնություն հայտարարելը և դժվարությունները հաղթահարելը:

Բաժանմունքների, գործակալությունների պետերը, փոստատարները, կապի բոլոր աշխատողները պետք է ու որի վրա ձգտեն աշխատանքի ավելի բարձր ցուցանիշներին, նոր նվաճումներով հարստացնելով Ստալինյան Յերրորդ Հնգամյակի անունով ծավալված համամիութենական սոցիալիստական մրցությունը:

ԱՇԽԱՏԵԼ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՊԵՍ

Կապալվորները կուլտուրայի հաղորդիչներն են: Նրանք մասնակցում են լրագրեր, ժուռնալներ են հասցնում: Կուլտնտեսային գյուղում նրանք արմատացնում են ուսուցիչ, հեռախոսը: Այդ նշանակում է, վոր կապալվորներն իրենք ևս պետք է կուլտուրական մարդիկ լինեն, լրագրեր կարդան, բարձրացնեն իրենց քաղաքական մակարդակը, ընդարձակեն իրենց հանրակրթական գիտելիքները:

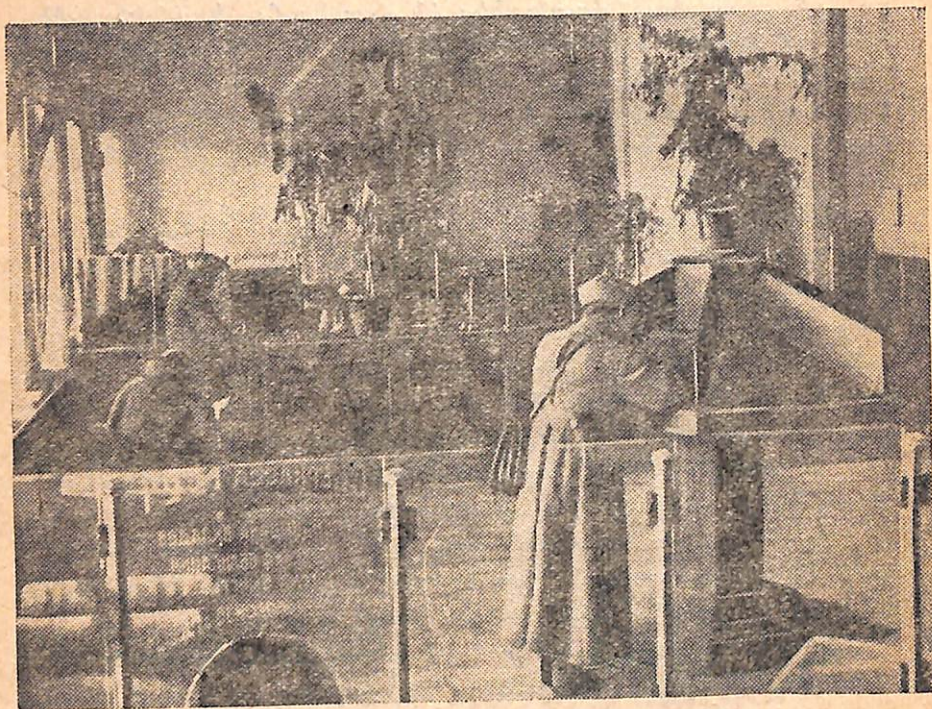
Լենինի—Ստալինի կուսակցության շուրջը համախմբված, սոցիալիստական մեծ հայրենիքը ջերմորեն սիրող կուլտնտեսային գյուղացիության քաղաքական ակտիվությունն անչափ աճել է: Յուրաքանչյուր գյուղական կապալվոր կարող է բազմաթիվ որինակներ բերել, վորոնք բնորոշում են այդ ակտիվության աճումը: Յերբ հրապարակվեց Ստալինյան Սահմանադրության նախագիծը և սկսվեց ընտրությունների նախապատրաստումը, գյուղական շատ վայրերում կուլտնտեսականները միջանի կիրմետար հեռավորությունից վտարվելով գալիս էին փոստային բաժանմունքը, վոր ավելի շուտ ստանան լրագրերը և ծանոթանան Ստալինյան Սահմանադրության նախագծին ու «ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրությանը»:

Հայտնի չէ, թե ինչպիսի հսկայական հետաքրքրություն են հայտաբերում կուլտնտեսականները և կուլտնտեսուհիները դեպի ամբողջ խորհրդային յերկրի կյանքը և մեր յերկրից դուրս կատարվող գեպերը: Ամբողջ կուլտնտեսային գյուղացիությունը լարված ուշադրությամբ և բարձր վերելքով եր հետևում Կարմիր բանակի սխրագործություններին, վորը կառավարության հրամանով փայլուն կերպով կատարեց իր պատմական ազատագրական խնդիրը Արևմտյան Ուկրաինայում և Արևմտյան Բելո-

ուղևորում: Հայրենասիրական մեծ զգացմունքներ համակեցին ամբողջ ժողովրդին Արևմտյան Ուկրաինայի և Արևմտյան Բելուսիայի մեր արյունակից յեղբայրներին պանական լծից ազատագրելու կապակցությամբ:

Ամբողջ խորհրդային ժողովուրդն անդուլ ուշադրությամբ հետևում էր այն բանին, թե ինչպես էր մեր հզոր Կարմիր բանակը կործանիչ հարված տալիս պատերազմի սպիտակ-ֆիննական պրովոկատորներին:

Յեվ ահա, յերբ ստացվում են այնպիսի լրագրեր, վորոնց մեջ կարևոր հաղորդագրություններ, վորոշումներ ու հոգևածներ են տպագրված, կոլտնտեսականները հաճախ դիմում են կապավորներին իրենց հետաքրքրող զանազան հարցերով:

• Կապի կոլտնտեսական ձեռնարկության ներքին տեսքը

Կապավորը կոլտնտեսական ուժ է գյուղում: Կարող է արդյոք կոլտնտեսականների հարգանքին արժանանալ այն կապավորը, վորը չի կարողանա պատասխանել նրանց հարցերին: Կարող

է արդյոք այդպիսի կապավորը գրույց ունենալ կոլտնտեսականների հետ, խելացի կերպով պատմել լրագրի, ժուռնալի բովանդակության մասին:

Իհարկե, վոչ: Ահա, այս պատճառով յուրաքանչյուր կապավոր պետք է ուշադրությամբ հետևի լրագրերին, կարգաքաղաքական գրականության:

Արագ է բարձրանում կոլտնտեսային մասսաների կոլտնտեսական մակարդակը: Աճում են կոլտնտեսական պահանջները:

Մարդիկ հետաքրքրվում են ամեն ինչով. և՛ այն հարցով, թե ինչպես է կառուցված յերկրագունդը, և թե նրանով, թե վորտեղ է գտնվում այս կամ այն յերկիրը, և՛ նրանով, թե ինչպիսի բանաստեղծություններ է գրել ուսմ մեծ բանաստեղծ Ա. Ս. Պուշկինը և այլն: Այստեղ ել կոլտնտեսականին ոգնություն պետք է զա կապավորը: Հետևապես, նա ինքն ել պետք է լինի միտնգամայն գրագետ մարդ:

Կապավորը պետք է սովորի և սովորի, վորպեսզի կարողանա արդարացնել կոլտնտեսական առաջնությունը բարձր կոչումը, վորպեսզի քարշ չգա պոչից, մասսաներից հետ չմնա: Սովորելն անհրաժեշտ է նրա ամբողջ աշխատանքի համար:

Ինչո՞ւ, որինակ, տեսակավորողներն այնքան շատ թերություններ են ունենում և սխալ հասցեյով ուղարկումներ: Այստեղ բանը միայն անհոգությունը չէ: Տեսակավորողներից շատերը նույնիսկ չգիտեն հայրենիքի աշխարհագրությունը: Հայտնի յեն դեպքեր, յերբ Սիմֆերոպոլի (Ղրիմի ԱՅՍՀ մայրաքաղաքը) հասցեյագրված նամակը տեսակավորողներն ուղարկել են Կովկաս: Ալեքսանդրով (Իվանովոյի մարզ) հասցեյագրված նամակն ընկել է Ալեքսանդրովսկ—Սախալինում և այլն:

Յերբմն կապավորներն ավելի կամ պակաս են գանձում քաղաքացիներից փոստային առաքումների վճարը: Յեվ այդ անում են վոչ թե չարամտորեն, այլ այն պատճառով, վոր չգիտեն կապի սպասարկման սակագներն ու տարիֆները, կամ ճիշտ չեն հաշվում: Մի այլ կապավոր կիսագրագիտության հետևանքով չի կարողանում ճշտորեն ու պարզ ձևակերպել բաժանորդագրության փաստաթուղթը, և բաժանորդը մնում է առանց լրագրի:

Կամ վերցնենք ելեկտրոկապը: Հաճախ կապավորը լարերի, վրա տեսնում է պարանի, յերկաթալարի կտոր, մոտիկ բանող ծառի ճյուղ և այլն: Յեթե այդ կապավորը չի ուսումնասիրել

հեռախոսային կապի հիմունքները, ապա նա չէ կարող իմանալ, վոր լարերի վրա պարանի, յերկաթալարի և այլ իրերի գցվածքները կարող են առաջ բերել լարերի միացում, զձի վնասվածք: Իսկ յեթե կապաւորը գիտե, թե ինչից են առաջանում վնասվածքները, ապա նա հանդիստ սրտով չի անցնի գցվածքների կողքով և միջոցներ ձեռք կառնի դրանք վերացնելու համար:

Այն կապաւորը, վորը չգիտե ուղիւստեխնիկայի հիմունքները, վռնչուի չի կարողանա ոգնել կոլտնտեսականին, յեթե լարային ուղիւստադորդումը (տրանսլացիան) հանկարծ ընդհատվի: Իսկ պատճառը կարող է շատ հասարակ լինել: Լարային գձի վնասվածքը կարող է հետևանք լինել լարի կտրվելուն և այլն:

Կարող է արդյոք կոլտնտեսականի մտահոսթյանն ու հարգանքին արժանանալ այն գործակալութիւնը կամ բաժանմունքը, վորտեղ կեղտոտ է, ծխակալած, անկարգութիւն է տիրում, վորտեղ չկա սեղան, թանաք, գրիչ, ծծան թուղթ և այլն: Կարող է արդյոք կապի գրասենյակի կամ բաժանմունքի այն պետը, վորի մոտ փոստում միշտ հերթեր են լինում և վորի աշխատակիցները կուպիտ են վարվում հաճախորդների հետ, հույս ունենալ, վոր հեղինակութիւն կունենան բնակչության մոտ:

Կապաւորները պետք է աշխատեն կուլտուրայեւ. գնահատեն իրենց և ուրիշի ժամանակը, վորպեսզի կարողանան լրագրերը ժամանակին հանձնել ընթերցողներին և փոստում հերթեր չստեղծեն: Հարկաւոր է կանոնաւոր և մաքուր կատարել փոստային առաքումները, միանդամայն կարգին պահել հեռախոսային բոլոր սարքերը, վնասվածքներից պաշտպանել կոմուտատորն ու հեռախոսային գիծը: Կապի գրասենյակի բաժանմունքի, գործակալության ամբողջ արտաքին տեսքը, նրա յուրաքանչյուր անկյունը պետք է կուլտուրական լինի, վորպեսզի փոստ մըտնելը դուրեկան լինի, վորպեսզի այնտեղ ամեն ինչ լինի հաճախորդների սպասարկման համար:

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԿԱՊԻ ՎՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ

Կապի իսկական հրամանատարն իր առանձնասենյակում յերկար նստած չի մնում: Նա գնում է բաժանմունքները, գործակալութիւնները, չընում են ամակատարների տեղամասերը և տեղում կազմակերպում ու ոպերատիվ կերպով դեկավարում է աշխատանքը: Նա ամենասերտ կապ է պահպանում հասարակայնության, բնակչության հետ, զրուցներ և ունենում կոլտնտեսականների հետ, ուշադրությամբ լսելով բոլոր բողոքներն ու առաջարկութիւնները, ձգտում է, վոր կապի սեկցիան աշխատի յեռանդուն կերպով:

Բուլչեիկյան աշխատանքը մասսայի հետ հիմնական աշխատանք է հանդիսանում կապի յուրաքանչյուր հրամանատարի համար:

«Կապը մասսաների հետ,—սովորեցնում է մեզ ընկեր Ստալինը,—այդ կապի ամրապնդումը, մասսաների ձայնին ունկնդրելու պատրաստակամութիւնը,—ահա թե ինչի մեջ է բուլչեիկյան ղեկավարության ուժն ու անպարտելիութիւնը»:

Այնտեղ, վորտեղ կա ղեկավարների սերտ շփում մասսաների հետ, վորտեղ աշխատավորների առաջարկութիւնները կենսագործվում են, այնտեղ կապի գործը նույնպէս հաջող է դնում:

Կապի գրասենյակի, բաժանմունքի, գործակալության այն ղեկավարին միայն կարելի յի անվանել որինակելի կապի բուլչեիկյան կազմակերպիչ, վորը հաշվի յի առնում աշխատավորների ամեն տեսակի քննադատական ցուցում ու այդ քննադատության հիման վրա բարելավում է աշխատանքը:

Կապի գրասենյակը, բաժանմունքը, գործակալություն լավ պետն իր աշխատակիցներին սովորեցնում է, թե ինչպես պետք է տարածել մամուլը, սովորեցնում է այդ աշխատանքը կատարել որը-որին, և վոչ թե միայն ամսվա վերջին: Նա արտադրություն մեջ ստեղծում է պայմաններ, վորոնք ոգնում են կապավորներին հաջող աշխատելու, գիտե իր աշխատողների կենցաղային պայմանները և հոգում է նրանց մասին: Իսկական հրամանատարը կապավորներին ներգրավում է քաղաքական, տեխնիկական, հանրակրթական ուսուցման մեջ և գիտե, վոր ինչքան բարձր է կապավորների քաղաքական ու կուլտուրական մակարդակը, այնքան լավ է նրանց աշխատանքի վորակը, այնքան հաջողությամբ են նրանք սպասարկում քաղաքացիներին:

Այսպիսի հրամանատարը իսկապես գլխավորում է սոցմըր-ցումը և ոգնում մրցողներին:

Վորպես կանոն, վատ է աշխատում կապն այնտեղ, վորտեղ հրամանատարները միայն խոսում են սոցմրցման զարգացման ոգտին, իսկ գործնականում վոչնչով չեն ոգնում իրենց աշխատողներին:

ՅՈՒՐԱՔԱՆՁՅՈՒՐ ԿԱՊԱՎՈՐ ԿԱՐՈՂ Ե ՍՍԱԽԱՆՈՎԱԿԱՆ ԴԱՌՆԱԼ

Սոցիալիստական հայրենիքին նվիրված յուրաքանչյուր կապավոր պետք է աշխատի ուշադիր, կուլտուրական կերպով սպասարկի քաղաքացիներին, լրվ կատարի նորմաները:

Կապավորների շարքերում քիչ չեն հարվածայինները: Դրանք այն մարդիկ են, վորոնք վոչ միայն լավորակ և կուլտուրական կերպով են աշխատում, այլև գերակատարում են նորմաները: Սակայն իր գործը կատարելագործելու և ամենաբարձր վորակի հասցնելու համար (իսկ վորակը գլխավորն է) պետք է տիրապետել տեխնիկային ինչպես հարկն է և կարողանալ քամել նրանից այն առավելագույնը, ինչ նա կարող է տալ:

Յեւ ահա այն հարվածային կապավորները, վորոնք լիովին տիրապետել են տեխնիկային, սովորել են «հաշվել իրենց աշխատանքի բույներն ու վայրկյանները, ութմ մտցնել, պահպանել մարչրուտը, կարգ սահմանել աշխատանքի բոլոր պրոցեսներում...» (Մոլոտով) և նախաձեռնություն ցուցաբերելով հասնում են կապի կատարելագործման, —այդ հարվածայինները դարձել են կապի իսկական ստախանովականներ:

Կապավորների մեջ դեռ շատ չփոթություն կա այն հարցի առթիվ, թե ով է հանդիսանում ստախանովական: Կապի հրամանատարներից և աշխատողներից վոմանք չգիտեն, թե վերջապես ում պետք է համարել ստախանովական:

Ստախանովականի սպառիչ, սրբոց և ճշգրիտ բնորոշումը տվել է ընկեր Ստալինը Ստախանովականների Համաժխութենական առաջին խորհրդակցությանը—1935 թ. նոյեմբեր ամսին.

«Արդարեւ, գիտեցեք ընկեր ստախանովականներին: Ի՞նչ

մարդիկ են նրանք: Նրանք գլխավորապես յերիտասարդ և միջին տարիքի բանվորներ ու բանվորուհիներ են, կուլտուրապես ու տեխնիկապես կուլիված մարդիկ, վորոնք տալիս են ճշգրտության, աշխատանքային ճշտապահության ուղինակներ, վորոնք գիտեն գնահատել ժամանակի գործոնն աշխատանքում և սովորել են հաշվել ժամանակը վոչ միայն րոպեներով, այլև վայրկյաններով: Նրանց մեծ մասն անցել է աշխատանքի կոչված տեխնիկական միջավայրում և չարունակում է լրացնել տեխնիկական կրթությունը: Նրանք ազատ են միջանի ինժեներներին, տեխնիկներին ու տնտեսավարների պահպանողականությունից և ճահճացումից, նրանք խիզախորեն առաջ են գնում՝ խորտակելով տեխնիկական հնացած նորմաները, ստեղծելով նորերը, ավելի բարձրերը, նրանք ուղղումներ են մտցնում մեր արդյունաբերության ղեկավարների նախազեպյին կարողությունների և տնտեսական պլանների մեջ: Նրանք շարունակ լրացնում և ուղղում են ինժեներներին ու տեխնիկներին, նրանք հաճախ սովորեցնում և առաջ են մղում նրանց, վորովհետև նրանք այնպիսի մարդիկ են, վորոնք կատարելապես տիրապետել են իրենց գործի տեխնիկային ու գիտեն տեխնիկայից քամել այն առավելագույնը, ինչ կարելի չէ քամել նրանից»:

Յեղնելով այդ բնորոշումից, «Պրավդան» գրում էր.

«Նախաձեռնությունը, գիտակից, ազնիվ վերաբերմունքը դեպի աշխատանքը, ձգտումը՝ կատարելագործելու նրան այնպես, վոր նա աշխատանքային նվազագույն ծախսումների դիմաց տա քանակական ու վորակական առավելագույն արդյունքներ, — ահա թե ինչ են ստախանովյան մեթոդները յուրաքանչյուր գրադմունքի նկատմամբ»:

Այդ ամբողջովին կերպով չէ ստախանովյան կապավորների նկատմամբ:

Վերցնենք մի գյուղական նամակատար, վորը լրագրերն ու նամակները հանձնում է ժամանակին, լրագրերի ու ժուռնալների շատ բաժանորդներ ունի և լավ է աշխատում: Այդ նամակատարը սիրում է իր գործը և ցանկանում է վորքան կարելի չէ շատ ոգուտ տալ կոլտնտեսականներին: Նա գտնում է, վոր կարող է ավելի լավ և շատ աշխատել, քան պահանջվում է նրանից ըստ նորմայի: Այդ նամակատարը վճռում է սպասարկել վոչ միայն

իր, այլև հարևան կոլտնտեսությանը: Այդ նպատակով նա պայմանավորվում է մարշրուտի փոփոխման մասին: Իվերջո պահանջով կոնտրոլ ժամկետները և ձգտելով նրանց կրճատմանը, նա սպասարկում է վոչ թե մեկ, այլ յերկու կոլտնտեսություն: Նա կոլտնտեսականների ու կոլտնտեսուհիների բաժանորդագրություն կատարելով չի հանգստանում. ամեն ուր նա գրույց է ունենում այն կոլտնտեսականների և կոլտնտեսուհիների հետ, վորոնք լրագրեր կամ ժուռնալներ դեռ չեն դուրս գրում: Պատմում է նրանց, թե ինչպիսի լրագրեր ու ժուռնալներ են հրատարակվում, ցույց է տալիս նրանց այս հրատարակությունները և ամեն ուր բաժանորդագրություն է կատարում: Իրեն ոգնելու

Լրագրի բարձրագույն ընթերցում

համար նա ներդրավել է հին ընթերցողներին: Բայց այդ էլ դեռ ևս բոլորը չէ. նամակատարը տեսնում է, վոր իր գյուղի համար մի փոստարկղը քիչ է, նա աշխատում է, վոր գործակալությունը (խսկ յեթե հարկավոր է, նաև կապի բաժանմունքը կամ գրասենյակը) դնի կապի ևս մեկ արկղ: Այս նամակատարի առաջարկությամբ այդ փնջում փոստի յերթեկությունը վերակառուցվեց, և կոլտնտեսականներն սկսեցին լրագրեր ստանալ վոչ թե յերկույան, այլ առավոտյան: Յերբ այդ նամակատարը գնում

ե նամակները ցրելու, հետոն ունենում է նամակահիշներ, ծրարներ, բացիկներ, թուղթ և նույնիսկ սոսինձ ու այդ բոլորն առաջարկում է կոլտնտեսականներին, վորպեսզի ստիպված չլինեն 3—4 կիլոմետր ճանապարհ անցնելու գործակալութուն գնալու համար:

Իսկ յերեկոներն այդ նույն նամակատարը շարունակում է բարձրացնել իր գիտելիքները, ուսումնասիրում է կապի տեխնիկան, լրագրեր և ժուռնալներ է կարդում: Յուրաքանչյուր կոլտնտեսականի նա կարող է տալ խելացի խորհուրդներ, տեղեկություններ և նրան հետաքրքրող հարցերի պատասխանը: Այդ մարդը նախաձեռնութուն է ցուցաբերում իր տեղամասի աշխատանքներում, մտցնում է ինչ-որ մի նոր բան, գիտակցորեն ու ազնվորեն է վերաբերվում գործին. նա գործադրում է այնքան ժամանակ, վորքան ուրիշ նամակատարներ, սակայն սպասարկում է ավելի թվով կոլտնտեսականների և այն ել ավելի արագ ու ավելի լավ: Ահա այդպիսի նամակատարի մասին կարելի չէ ասել, վոր նա ստախանովական է: Այսպես պետք է աշխատի ամեն մեկը: «Ստախանովականները բացառութուն չեն, ստախանովական կարող է դառնալ յուրաքանչյուր բանվոր» (Մոլոտով):

Վերջին ժամանակներս սոցիալիստական կապի ձեռնարկութուններում սկսեցին զարգանալ ստախանովյան շարժման նոր ձևեր՝ բազմազգայնահային սպասարկում, պրոֆեսիաների համատեղութուն, վորոնք թույլ են տալիս խիստ կերպով բարձրացնել աշխատանքի արտադրողականութունը և խտացնել աշխատանքային ուրը:

Ռոստով-Դոնի հեռագրչուհի Վերդերևակայան, ռացիոնալացնելով իր աշխատանքը, սկսեց մեկ հերթապահության շրջանում հաղորդել 30—35 հազար խոսք:

Այժմ արդեն չկա մի հեռագրատուն, վորտեղ չլինեն ընկ. Վերդերևակայային հետևողներ:

Բողիստների հետևից աշխատանքի բարձր արտադրողականության և գերազանց վորակի համար, սոցիալիստական մրցության մեջ մտան և մորդիստ-հեռագրիչները, ռադիոհեռագրի աշխատողները, հեռախոսավարուհիները, մոնտյորները, փոստատարները, գանձապահները և վերահսկիչները:

Մոլոխնակի փոստային գրասենյակի վերահսկիչ ծածկագրող ընկ. Յեմելյանովան իր վրա պարտականութուն վերցրեց հա-

մատեղելու իր աշխատանքը դրամատարների հաշիվները վարող և վճարված փոխադրումները մշակող աշխատակցի աշխատանքների հետ: Այսպիսով ընկ. Յեմելյանովան լրիվ չափով բեռնավորեց իր աշխատանքային ուրը:

Ստախանովուհի գանձապահ ընկ. Յակունչենկոն, վոր աշխատում է նույն փոստի գրասենյակում, խտացնելով իր աշխատանքային ուրը, վոչ միայն ընդունում է փոխադրութուններ, այլև վճառում է նամականիշներ, բլանկներ և հսկողութուն է վարում № 7-ա ձևի գրքով: Նա հաջողությամբ է տանում լրացուցիչ աշխատանքը և բացի այդ՝ զգալիորեն լավացրել է այդ:

Կապի մարմիններում աճեցին հաղարավոր ստախանովականներ: Նրանցից շատերին կապի վարպետի պատվավոր կոչում է տրված: Կապի վարպետները—դրանք ստախանովական աշխատանքի մարդիկ են, դրանք կապի տեխնիկային կատարելապես տիրապետած մարդիկ են՝ կայուն, յեռանդուն և նախաձեռնող մարդիկ:

Կապավորների մեջ քիչ ընկերներ չկան, վորոնք իրենց աշխատանքում ցուցաբերել են իսկական աշխատանքային հերոսության որինակներ:

Բոլորը գիտեն հերոսության այն հրաշալի որինակի մասին, վորը ցույց է տվել Նելանի (Նիժնի Ամուրի մարզի Պոլինա Ոսիպենկոյի անվան շրջան) հսկիչ կայանի մոնտյոր Նիկոլայ Դանիլովիչ Մաքսիմովը: Ընկեր Մաքսիմովը ուղեկցում էր Կերբինսկի շրջագործկոմի արշավախումբը խիզախ ռաջուհիներին վորոնելիս: Նա առաջինը հասավ ճամբար: Խորհրդային կառավարութունը բարձր գնահատեց ընկ. Մաքսիմովի անձնուրացութունը և նրան պարգևատրեց Աշխատանքային կարմիր դրոշի շքանշանով:

Փոստատար Լիպատկինը (Ռյազանի մարզ, Սպասսկ) գարնանային անձանապահության ժամանակ, յերբ սառուցը շարժվում էր և քաղաքը կտրված էր, հաղվի չառնելով վոչ մի խոչընդոտ, վճռեց ապահովել ազգաբնակչությանը ժուռնալներով, լրագրերով և գրադրությամբ: Այնպես պատահեց, վոր գետի մեջտեղում սառուցը կտրվեց և ընկեր Լիպատկինն ընկավ ջուրը: Կապավորն արտասովոր ջանքեր է գործ դնում, փոստն ազատում է ու հասցնում ըստ պատկանելույն կատարելապես անվնաս:

Կիևի մարզի Մակարովսկի շրջանի Զավալովկա գյուղում

հինգ տարի յե, ինչ աշխատում է կոլտնտեսային փոստատար
Լաբեզնին: Նրա հոչակը վորպես հիանալի աշխատողի հայտնի
յե այդ շրջանի սահմաններից դուրս: Այստեղ 110 ծխերը բաժա-
նորդագրված են ալելի քան 250 որինակ լրագրի և ժուռնալների:
Գյուղում չկա վոչ մի ընտանիք, վորը լրագիր և ժուռնալ չստա-
նա: Այստեղ ազգաբնակիւթյանը նամակները հասնում են ատանց
ամենաչնչին իսկ ուշացման. յերեկոները ընկ. Լաբեզնին համա-
քում է կոլտնտեսականներին և նրանց համար լրագրեր և կար-
դում:

Արիւթյան և իսկական հերոսության քիչ որինակներ չցու-
ցաբերեցին խորհրդային կապալորները, վորոնք աշխատում էյին
Արեմտյան Ուկրաինայում և Արեմտյան Բելոուսիայի շրջաննե-
րում կապը վերականգնելու գործում: Լեհական սպաները, թող-
նելով քաղաքները և գյուղերը, քանդում էյին գծերը: Անտառնե-
րում թափված սպաները, վարդապետները դիվերսիոն ակտեր
էյին կատարում, ամեն կերպ փորձում էյին խորտակել կապի
միջոցները: Որինակ, անսպասելի կերպով կտրվեց հեռագրա-հե-
ռախոսային կապը Ռովնոյի և Կորեցի միջև: Ավարիայի տեղը
հայտարերելը դժվար էր: Նույնպեղ-Վոյին կապի գրասենյակի
տեխնիկ ընկ. Մեյնիկը մեկնեց գիծը: Անտառում հրացանաձգու-
թյուն էր: Կարմիր Բանակը հետապնդում էր սպայական բանդա-
ներին: Ընկ. Մեյնիկը հայտարերեց կտրվածքի տեղը և վերա-
ցրեց ավարիան:

Գնդացրային կրակի տակ վերականգնվեց կապը Լուցկ—Բու-
չաչ—Չերտկով և ուրիշ վայրերի միջև: Գիշեր-ցերեկ ստախա-
նովաբար աշխատում էյին գծի վրա մոնոյորներն ու տեխնիկնե-
րը:

«Միմիայն նպատակի պարզությունը, հաստատակա-
մությունը նպատակին հասնելու գործում ու բնավորու-
թյան կայունությունը, վորոնք ջախջախում են բոլոր և
ամեն տեսակի խոչնդոտները, կարողացան ապահովել
այդպիսի պանծալի հաղթանակը»—

գրել է ընկեր Ստալինը Աշխարադ—Մոսկվա անորինակ ձեա-
վազք կատարած Թուրքմենստանի հեծվորներին ուղղված իր
վոլջուչնի մեջ:

Ահա այդ հաստատակամությունը, բնավորության այդ կա-
յունությունը պետք է զարգացնի իր մեջ յուրաքանչյուր կապա-

վոր, ձգտելով կապի որինակելի աշխատանքին, վորը պահան-
ջում են մեր կուսակցությունը, կառավարությունը, ամբողջ
յերկիրը:

ՍՈՎՈՐԵԼ՝ ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ի՞նչ է հարկավոր, վորպեսզի կարելի լինի աշխատել հըստակ, առանց սխալների և թերությունների:

Նախ և առաջ հարկավոր և լավ իմանալ իր գործը: Մենք արդեն պատմեցինք, թե ինչու յուրաքանչյուր կապավոր պարտավոր է լինել կատարելապես գրագետ մարդ:

Բայց լավ կարգալը, գրել կարողանալը, թվաբանությունը, աշխարհագրությունը իմանալը դեռ բավական չէ: Անհրաժեշտ է տիրապետել կապի տեխնիկային: Ի՞նչ է նշանակում այդ: Յեթե խոսքը գյուղական նամակատարի մասին է, ապա նա պետք է գիտենա, թե ինչպես է կազմակերպված փոստային կապը: Չե՞ վոր նրա աշխատանքից է կապված գործակալության աշխատանքը, վորն իր հերթին կապված է բաժանմունքի կամ գրասենյակի հետ: Փոստը գործակալությունից, յենթադրենք, ուղարկվում է ցերեկվա ժամը 2-ին, իսկ նամակատարը, փոստարկղը դատարկելով, նամակները բերում է գործակալություն միայն յերեկոյան ժամը 5-ին: Նշանակում է այդ նամակները կուղարկվեն մի որ ուշացումով: Փոստային կապը բարդ մեխանիզմ է, վորի մեջ չկան քիչ կարևորություն ունեցող ու յերկրորդական պտուտակներ: Վորպեսզի ամբողջ մեխանիզմը ժամացույցի պես պարզորոշ աշխատի, հարկավոր է, վոր յուրաքանչյուր պտուտակ առանձին-առանձին և բոլոր պտուտակները միասին ճշտորեն գործեն: Լրագրերի ու ժուռնալների բաժանորդագրությունն ընդունելու ժամանակ կապավորները պետք է կարողանան ճիշտ ձևակերպել բաժանորդագրության փաստաթղթերը: Նրանք պետք է իմանան փոստային առաքումների ընդունելության ու հանձնման կանոնները, նրանց ուղարկման սակագները, պետք է գի-

տենան, թե ինչպես պետք է ճշտորեն կազմակերպել փոստի յերթևեկությունը և այլն: Կապի աշխատողները մամուլի հիմնական տարածողներն են: Նրանք պետք է կարողանան կազմակերպել մամուլի տարածումը մասսայական բացատրական աշխատանքի միջոցով, ոգնության կանչելով հասարակական տարածողներին, առաջին հերթին հին ընթերցողներից: Դրա համար անհրաժեշտ է, վոր կապի աշխատողներն իմանան, թե ինչպիսի լրագրեր ու ժուռնալներ են հրատարակվում մեզ մոտ, վորպեսզի յուրաքանչյուր կոլտնտեսականի առաջարկվի հենց այն հրատարակությունը, վոր հետաքրքրում է նրան: Յեվ հասկանալի չէ՝ մամուլ տարածողը պարտավոր է ամեն տեսակի տեղեկություններ տալ բաժանորդին այս կամ այն հրատարակության բաժանորդագրության պայմանների մասին:

Ավելի լայն ու խորն են արժատավորվում կոլտնտեսային դյուղում հեռախոսն ու ռադիոն: Այստեղից պարզ է, վոր գյուղական կապավորը, առանց լարային ելեկտրակապի ու ռադիոյի հիմունքները գիտենալու, վոչ մի կերպ չի կարող աշխատել:

Հեռակա ուսուցման նպատակն էլ հենց այն է, վոր գյուղական կապավորներին տրվեն անհրաժեշտ գիտելիքներ և բարձրադաս նրանց արտադրական վորակը:

Հեռակա ուսուցման շնորհիվ հեռակայող կապավորներից շատերն սկսեցին ավելի լավ աշխատել: Ուսուցման միջոցով նամակատարները, գործակալները, բաժանմունքների պետերը և ելեկտրակապի աշխատողները պետք է տիրապետեն այն գիտելիքներին, վորոնք անհրաժեշտ են նրանց որինակելի աշխատանքի համար: Այս կամ այն հեռակայող հաջողությունները վորոշվում են վոչ միայն այն սրտասխաններով, վոր նա տալիս է կոնսուլտացիայի ժամանակ, վոչ միայն այն ստուգիչ աշխատանքներով, վոր նա ներկայացնում է կապի գրասենյակին, այլ գլխավորապես ուսուցման գործնական արդյունքներով—նրա աշխատանքով:

Ի՞նչ է նշանակում այս: Փոստային կապի վերաբերյալ դասասիրտության մեջ կարող է լինել խիստ կարևոր մի հատված՝ փոստի տրակտներով յերթևեկության կոնտրոլ ժամկետների մշակման մասին: Բաժանմունքի հեռակայող պետը զերազանցորեն կկատարի այդ հատվածին վերաբերող գրավոր աշխատանքը, կպատասխանի կոնսուլտանտի բոլոր հարցերին: Բայց պարզվում է, վոր տրակտի վրա, վորտեղ գտնվում է այդ հեռա-

Իվանովիչի մարզի Ալեքսանդրովի շրջանի գերագանցուսի հեռակայողները ընկ. Մ. Ն. Խապիլովան (Կարաբանովի կապի բաժանմունք) և ընկ. Ա. Կ. Կրիլովան (Ստրուկինսկի կապի բաժանմունք) դասախոսությունը առնալով:

կայողի բաժանմունքը, փոստի յերթեկության կոնտրոլ ժամկետները, նրա հանցանքով, վիժում են ամեն քայլափոխում: Փոստի փոխանակման պահին նրա մոտ ծանրոցներն ու նամակները դեռ չեն կապված պարկերում, բեռնադրերը դեռ պատրաստ չեն, փոստի ուղարկման և ստացման մասին նա ուղեգրերում նշումներ չի անում և այլն:

Կարելի չե՞ բաժանմունքի այդպիսի պետին անվանել հեռակա ուսուցման գերազանցիկ, թեկուզ և նա գերազանցորեն պատասխանի բոլոր հարցերին:

Վո՛չ մի դեպքում: Նախ և առաջ հարկավոր է որինակելի աշխատանք հիմնված իր գործի տեխնիկան գիտենալու վրա:

Բաժական չե, որինակ, վոր կապավորը մենակ ինքը յուրացնի, թե ինչպես պետք է ճիշտ գրել հասցեն: Հարկավոր է այդ սովորեցնել նաև իր գյուղի բնակիչներին: Չե՞ վոր պատահում

է այնպես, վոր հեռակայողն ինքը գիտե, թե ինչպես է հարկավոր հասցեագրել նամակները, բայց նրա գործակալությունից ստացվում է սխալ և վոչ ճշգրիտ հասցեներով գրադրություն:

Ուսուցումը պետք է զուգորդել գործնականին հետ: Ասենք հեռակայողը դասախոսություն ստացավ փոստային կապի մասին, կարդաց մեկ յերկու անգամ այդ գրքույկը, կատարեց կոնտրոլ աշխատանքը կապի գրասենյակում, հաջողությամբ պատասխանեց կոնսուլտանտի հարցերին: Բայց դա քիչ է, նա պարտավոր է տեղն ու տեղն ուղղել իր աշխատանքի սխալները, չհանդատանալ, մինչև, վոր չկատարի այն բոլորը, ինչի մասին ասված է դասախոսության մեջ: Միայն այն ժամանակ կարելի չե ասել, վոր այդ հեռակայողը հաջողություն ունի վոչ թե միայն ուսուցման, այլև, վոր գլխավորն է՝ աշխատանքի մեջ:

Հեռակայող գերազանցիկներից շատերը՝ նախկին կոլտնտեսային նամակատարներ ու փոստ փոխադրողներ, գործակալներ, ձեռք բերելով գործնական լավ արդյունքներ, առաջ են քաշված ղեկավար աշխատանքի կապի մարմիններում և լավ են կատարում այդ աշխատանքը: Ամեն մի մարդում, յերկրամասում կարելի չե թվել վոչ թե մեկ, այլ շատ հեռակայողների, վորոնք նշանակված են կապի բաժանմունքների և նույնիսկ գրասենյակների պետեր:

Բարձրորակ աշխատելու համար կապավորները պետք է տիրապետեն իրենց գործի տեխնիկային:

Ժողովրդական տնտեսության, քաղաքացիների կուլտուր-կենցաղային կարիքների որինակելի սպասարկման խնդիրները, մեր հայրենիքի պաշտպանության շահերը պահանջում են, վոր յուրաքանչյուր կապավոր անգույ ընդհանրացնի իր քաղաքական գրագիտությունը, վորպեսզի նա լինի վոչ թե նեղ աշխատող, այլ ժողովրդի բարորության համար քաղաքական ակտիվ մարտնչող, բոլշևիկյան ագիտատոր և պրոպագանդիստ:

Վնասարարները խաբում էյին մեր աշխատողներին, քաղաքականորեն ոգտագործելով նրանց կույր վստահությունը դեպի դիմակավորված թշնամիները: «Ահա թե ինչու,—ասում եր ընկեր Ստալինը,—տեխնիկային տիրապետելու մասին հին լոգունգն ալժամ անհրաժեշտ է լրացնել բոլշևիզմին տիրապետելու, կադրերին քաղաքականապես դաստիարակելու և մեր քաղաքական անհագության լիկվիդացիայի մասին նոր լոգունգով»:

Բոլշևիզմին տիրապետելը սրում է քաղաքական հոտառու-

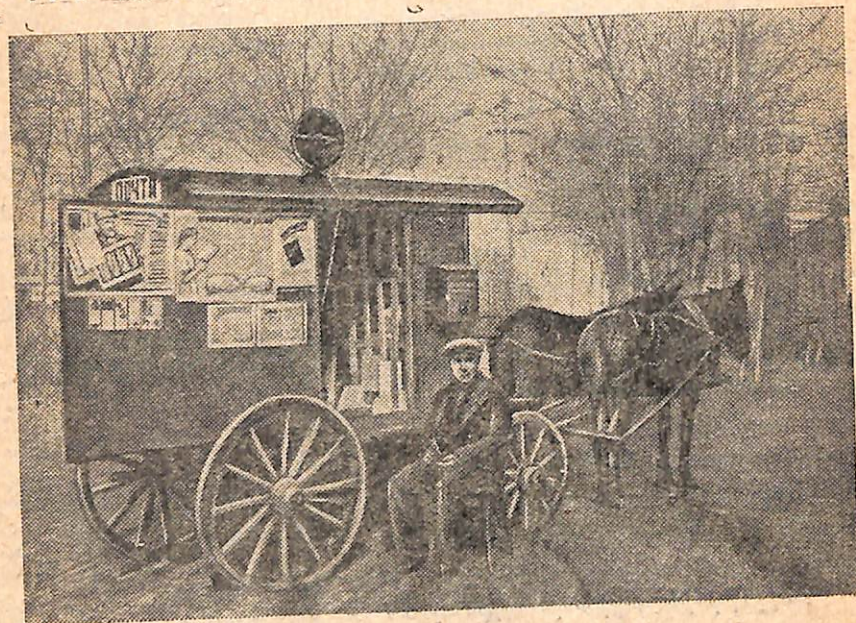
թյունը, բարձրացնում և աչալըջությունը և հեղափոխական զգոնությունը, մեր կաղերքի մեջ դաստիարակում և բուլճեիկյան անհաշտությունը ղեպի թշնամին:

Բուլճեիկյան տիրապետելու մասին ընկեր Ստալինի կողք մեր յերկրի աշխատավոր լայն մասսաների մեջ կենդանի արձագանգ գտավ:

Ընկեր Ստալինի նախաձեռնությամբ և նրա անմիջական ղեկավարությամբ ստեղծվեց «ՀամԿ(բ)Կ պատմության համառոտ դասընթացը», վորը հանդիսանում և ամենակարևոր միջոցը բուլճեիկյան տիրապետելու համար:

Կապալտորների առաջ զբված և մի մարտական խնդիր՝ հենց մոտակա ժամանակներում կապը դարձնել սոցիալիստական տընտեսության առաջավոր ճյուղը:

Սրա համար անհրաժեշտ և վճռականորեն վերջ տալ կանցելյար չչինային, անպատասխանատվությանը, դիմազրկությանը, անուշադրությանը ղեպի մարդիկ: Համառությունն ու յեռանդը տեխնիկային տիրապետելու գործում և քաղուսուցման մեջ կապահովեն ողջադործելու կապի բոլոր միջոցները քաղաքացիներին իրոք կուլտուրայես, իրոք հստակ կերպով սպասարկելու համար:

Շաքական փոստային գործակալություն

ՍՏՈՒԳԻՉ ՀԱՐՑԵՐ ԿՐԿՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հարցերին պատասխանեցեք բանավոր և ձեր պատասխաններն ստուգեցեք դասախոսությամբ)

1. Ինչպիսի՞ պատճառներ են պայմանավորել կապի միջոցների ծագումը և դարգացումը նախապատմական եպոխայում, քարե դարում, Փեոդալիզմի, կապիտալիզմի ու իմպերիալիզմի եպոխայում:

2. Թվեցեք տեսողական և հնչյունային կապի այնպիսի միջոցներ, վորոնք գործադրվում են ինչ հին ժամանակներում արտակարգ հաղորդումների համար:

3. Ինչո՞ւ մինչև հեղափոխությունը Ռուսաստանի փոստ-հեռագրական ցանցն ընդգրկում էր միմիայն քաղաքները:

4. Ինչպե՞ս էր վարձատրվում փոստ-հեռագրական ծառայողների աշխատանքը ցարական Ռուսաստանում:

5. Ինչպե՞ս փոխվեց կապը խորհրդային իշխանության տարիների ընթացքում:

6. Ի՞նչ դեր է խաղում կապը մեր յերկրի կյանքում:

7. Ինչպե՞ս պետք է հասկանալ «ուշադրությունը ղեպի մարդը առաջին տեղում» միտքը:

8. Ի՞նչ պայմաններ պետք է կատարի յուրաքանչյուր կապավոր՝ կուլտուրական աշխատող լինելու համար:

9. Ինչո՞ւ յե մարդկանց հետ կատարվող բուլճեիկյան աշխատանքը հանդիսանում կապի յուրաքանչյուր հրամանատարի աշխատանքի հիմքը:

10. Բերե՛ք քաղաքացիների նկատմամբ կապավորների հոգատար վերաբերմունքի որինակներ:

11. Վո՞ր կապավորի մասին կարելի յե ասել, վոր նա աշխատում է ստախանովարա:

Կարգացե՛ր այս դասախոսութիւնը ձեր աշխատանքի ընկերներէ հետ միասին: Քննարկեցե՛ր նրանց հետ յուրաքանչյուր թեման առանձին, հետո կազմեցե՛ր պլան, վորի մէջ պարզ և ճշգրիտ կերպով ցույց տվե՛ր, թե այս դասախոսութիւնը հիման վրա ի՛նչպիսի միջոցներ ե՛ք վճռել կիրառել կյանքում, վոր պէտքի աշխատե՛ր բարձրորակ և կուլտուրայեա:

Այդ պլանը հանձնե՛ր կոնսուլտանտին:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դասախոսութիւնը կազմված է այն հաշվով, վոր ուսումնասիրվի 25 աշխատանքային օրում:

Պարապեցե՛ր օրական 1—1½ ժամ, հակառակ դեպքում նըված ժամկետին դուք չե՛ր կարողանա ուսումնասիրել դասախոսութիւնը կամ կկարգա՛ք հապճեպ ու մակերեսորեն:

Վորպեսզի կարողանա՛ք ավելի լավ յուրացնել դասախոսութիւնը, կարգացե՛ք բարձրաձայն, առանց շտապելու: Մի գլուխ կարգալուց հետո մտածեցե՛ք կարգացածի մասին և տետրակի մէջ գրեցե՛ք այն, ինչ դուք համարում ե՛ք ամենագլխավորը և ինչ հարկավոր է ավելի լավ պահել հիշողութիւն մէջ:

Ամբողջ դասախոսութիւնը կարգալուց հետո փորձեցե՛ք պատասխանել կոնտրոլ հարցերին և կատարեցե՛ք դասախոսութիւն մէջ նշված առաջադրանքը:

Յեթե կոնտրոլ հարցերին չե՛ք կարողանում պատասխանել, դասախոսութիւնը համապատասխան տեղերը կարգացե՛ք նորից, աչքի անցրե՛ք տետրակի մէջ ձեր գրածները:

Շատ լավ կլինի, յեթե դասախոսութիւնը սովորելուն մասնակից դարձնե՛ք դասընթացներին չհեռակայող ձեր աշխատանքի ընկերներին: Դասախոսութիւնը կարգացե՛ք բարձրաձայն և անմիջապէս քննարկեցե՛ք կարգացածը:

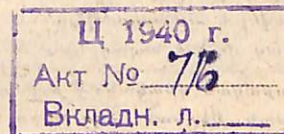
Տետրակի մէջ գրեցե՛ք այն բոլոր հարցերը, վորոնք առաջանում են ձեր մէջ դասախոսութիւնը սովորելիս: Այդ հարցերը յուսաբանելու համար դիմեցե՛ք կապի գրասենյակի կոնսուլտանտին:

Գրեցե՛ք մեզ՝ հասկանալի յե գրված արդյոք դասախոսութիւնը և դասախոսութիւն ինչպիսի խորհուրդները դուք սղտագործեցի՛ք ձեր աշխատանքը բարելավելու համար:

Դյուզական կտալալորների հեռակա դասընթացների հասցին է՝ Յերևան, Կապի գրասենյակ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՌԱՋԱՅԵԼ ՅԵՎ ՉԱՐԳԱՅԵԼ ԿԱՊԻ ՄԻՋՈՅՆԵՐԸ . . .	3
Կապի ծաղումը: Տրանսպորտի և դրի սկիզբը: Տեսողական և հնչյունային կապ: Կապն աղավնիների ոգնութեամբ: Փոստի սկիզբը:	
ՓՈՍՏԸ ՖԵՌԴԱԼԻՉՄԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆՈՒՄ . . .	14
Վանական և բաղաբային փոստը: Կապի միջոցները ուսական իշխանութիւններում: Թաթերական յամ փոստակայան: Յամական վաղը (մինչև պետական փոստի սկիզբը): Պետական փոստի սկիզբը: Պետական փոստը Ռուսաստանում: Սեմաֆորային հեռագիրը:	
ԿԱՊԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՉՄԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆՈՒՄ . . .	24
Ելեկարական հեռագիր: Հեռախոս: Ռադիո:	
ԿԱՊԻ ՎԻՃԱԿԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ՄԻՆՉԵՎ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԱՅԺՄ . . .	36
ԿԱՊԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՅԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ . . .	47
ՍՏԵՂԵՆԵՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԱՐԺԱՆԻ ԿԱՊ . . .	54
ՎՈՐԱԿԸ ԳԼԽԱՎՈՐԸ Ե ԿԱՊԻ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ . . .	59
ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂՈՒՄ—ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԴԵՊԻ ՄԱՐԴԸ . . .	65
ԱՇԽԱՏԵԼ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՊԵՍ . . .	73
ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԿԱՊԻ ՎՈՐԱԿԻ ԲԱՐՉՐԱՅՄԱՆ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ . . .	77
ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ԿԱՊԱՎՈՐ ԿԱՐՈՂ Ե ՍՏԱՆԱՆՈՎԱԿԱՆ ԴԱՌՆԱԼ . . .	79
ՍՈՎՈՐԵԼ ՈՐԲԵԱԿԵԼԻ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ . . .	86
ՍՏՈՒԳԻՉ ՀԱՐՅԵՐ . . .	91
ԳՈՐԾԵԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ . . .	92
ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ . . .	92

Թմբազիր Ա. Հակոբյան
Թարգմ Ն Մեքյան
Տեխ. խմբագիր Գ. Զեքյան
Սրբագրիչ Ա. Մանուկյան
Կոնտրոլ սրբագրիչ Լ. Արսլյան

Գլավիտի լիազոր Ե. 1135 Պատվեր, № 192, տիրոջ 556
Հանձնվել է տրամադրության 11/VI 1940 թ.
Ստորագ գաժ է տպագրելու 26/IX 1940 թ.

Քաղաքական գրականության պետական հրատարակչության
տնօրեն Բեռեան, Այլահրդյան № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0305070

24.152

Арм.
2-6435

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ СВЯЗИ СССР

ОРГАНИЗАЦИЯ
И ЭКСПЛУАТАЦИЯ
ПОЧТОВОЙ СВЯЗИ

Лекция 1-я

Типография Гос. изд. полит. литературы, Ереван, Аллавердян № 65